

Czirmayné Kocsis Róza

RÁKÓCZIFALVA TÖRTÉNETE III.

Czirmayné Kocsis Róza

**RÁKÓCZIFALVA
TÖRTÉNETE III.**

Rákóczi Baráti Kör

Kiadja:

a Rákóczi Lap Baráti Kör Közhasznú Egyesület
közreműködésével
Rákóczifalva Város Önkormányzata

Felelős kiadó:

Tóth Lajos polgármester

Társkiadó:

Pappné Benson Mária

Tervezés, tipográfia:

Market-Grafik Bt., Papp Imre

Rákóczifalva, 2009. augusztus 20.

ISBN 978-963-06-4615-4

Előszó

A háborút mindig legalább két fél vívja. Az egyik fél háborúja igazságos, a másiké igazságtalan. Persze, a háborúzó felek mindig a magukét tartják igazságosnak, a másik félét igazságtalannak.

A háború végén az igazság birtokosa a győztes fél lesz. Ezt követően már csak a történelem korrigál, ha korrigál. Az évek során néha többször is, hol így - hol úgy!

A háborúnak csupán egyetlen „eleme” állandó: az ember. A katona.

A katona, akit akár akaratából, akár szándékától függetlenül besoroznak, behívnak, kiképeznek (ha kiképeznek) és harcra küldenek.

Ne legyen illúzióink: öldöklésre küldik őt a nemzet, a haza, a haladás oltalmában. És Ő teszi a dolgát, egy olyan kegyetlen helyzetben, ahol, ha nem ő öl először, őt ölik meg. Átértékelődnek, s eredeti értelmüket veszítik olyan kifejezések, mint a jó és a rossz, az élet és a halál, az ember és a katona, a barát és az ellenség, az erkölcs és a kötelesség.

Olyan teher van a katonák vállán, amelyet civil soha nem érthet meg. A katonából a háború végén azonban újra civil lesz: munkás és paraszt, férj és apuka. A civil számára gyakran feldolgozhatatlan a háború terhe, a borzalmak, amiknek tanúja és elkövetője volt.

A szavaknak gyógyító erejük van. A szavaknak gyógyító erejük lenne – ha elhangozhatnának.

Szörnyű, hogy hallgatni kell, ha vége van a borzalomnak, és különösen hallgatni kell, ha a katona a vesztes fél oldalán harcolt. Hallgatni kell, mert a győztes fél által a vesztes nemzetre kényszerített rezsim azt közli a katonával, hogy bűnös – mi több háborús bűnös – és ne beszéljen az átélt borzalmakról.

A győztes fél jó, emberséges, a világ megmentője, aki keblére öleli a világ összes nemzetét - csak össze ne roppanjunk e győztes öleléstől! A vesztes, a bűnös hallgasson. Ha Ő lőtt előbb, az gonosztett volt, embertelen és rossz célokat szolgált.

Szörnyű, hogy erről hallgatni kell! Talán nincs olyan magyar család, - így rákóczipfalvai család sem - akinek ezt az érzést, érintett hozzátartozó révén a két világháború miatt ne kellett volna átélni.

Szörnyű, hogy – sokszor honfitársai is, akikért harcra szállt - megbélyegzik a katonát, aki értük kockáztatta az egyetlen és megismételhetetlent, az életét!

E gondolatok és e gondolkodás mentén mondom, illetve írom le, hogy minden katona hős!

Teszi a dolgát: országa, nemzete, szövetsége, azok diktátorai, vagy demokratikusan megválasztott vezetői parancsára, azok felelős, vagy felelőtlen döntései szerint csatába indul, harcol - s kockáztatja az életét.

Őszinte tisztelet, megbecsülés és főhajtás a katonának!

Köszönöm, Czirmayné Kocsis Róza, hogy mindezt megmutatod nekünk - immár harmadik kötetedben!

Időt, fáradságot nem kímélve kutattál, kérdeztél, írtál, hogy elénk tárhasd ezt az eddig titkolt világot, a katona-világot.

Papírra vetted mindazt, amit az egyszerű, s egyszerűségében is nagyszerű katonaember gondolt a harcmezőn önmagáról, politikáról, hatalomról, háborúról, családról, barátokról, szeretteiről. A távoli harcmezőkön felértékelődik a család, a barátok, az ismerősök szerepe – jobban, mint bárhol máshol.

E könyv, - a Te szóhasználatoddal: emlékeztető – az általad választott mottóhoz:

„Aki nem tud emlékezni a múltra, vagy nem érdekli az, az arra van átkozva, hogy megismételje azt.” /George Santayana/
vigaszt, s talán elégtételt is nyújt katonáinknak, családjáiknak. Üzeni, hogy mi, az utókor, hálásak vagyunk nekik, és neked, hogy mindezt megmutattad nekünk.

Rákóczi falva, 2009. augusztus 4.

*Tóth Lajos
polgármester*

Az olvasóhoz

A két világháború közötti időszak, s maga a második világháború időben nincsenek hozzánk messze. Mégis hiányos, esetenként téves ismeretekkel rendelkezünk velük kapcsolatban. Néha egyenesen úgy tűnik, mintha legalább egy évszázad választana el bennünket az 1920-as, '30-as, '40-es évektől. Az akkori történések, események megítélésében nem tudunk teljesen elszakadni a régi beidegződésektől, s tények helyett csak a szakmailag megalapozatlan véleményeket szajkózzuk. Pedig élnek még közöttünk szép számmal olyan emberek, akik csöndes félmondatokban föl-fölvillantják előttünk az akkori történéseket. Nem kell mást tennünk, mint meghallgatni őket.

Tisztelettel hallgatni, s csak néha közbekérdezni. És az emlékezésfolyam alapján lassan kikristályosodik egy kép. Egy kép, amely mint cseppben a tenger, magában hordozza nemzetünk sorsát.

Rákóczifalván is találtam több olyan korosodó embert, aki szívesen beszélt az említett évtizedekről. Örömmel hallgattam őket, mert emlékeik, élményeik közelebb vittek egy korszak tisztább látásához. Beszéltek arról, hogy 1920 után egy gazdaságilag teljesen kimerült, s a Párizsban aláírt békediktátum által a reményeitől is teljesen megfosztott országban hogyan élt az úgynevezett „kisember”. A végeken, a vidéken megbújó telepes falu népe miképpen birkózott a megmaradásért. Egy kényszerpályán mozgó országban hogyan lehetett élehetővé tenni az életet egy nem hosszú múltra visszatekintő településen. De elmondták azt is, hogy mit jelentett a falu számára a második világháború. A szörnyű katasztrófa, amely a haza mentésének örök parancsa látszatát keltve, a település legreményteljesebb fiatal életeit áldozta az öldöklés során. S beszéltek arról is, hogy mit jelentett befelé hulló könnyekkel siratni a fiaikat, mert tilos volt az elesett katonákról számot adni.

Hallgattam őket, s egyre-másra az jutott eszembe: Rákóczifalva népe is, mint elődei annyi évszázadokon át, mindenkor tette a dolgát. Küszködött, viaskodott a sorssal. Megfáradt, elesett és újra nekilendült a célnak, mert ha nem is tudta megfogalmazni, lelke mélyén érezte, hogy az Élet egyszeri, megismételhetetlen csoda.

A beszélgetések alapján nyert adatok és a más forrásokból (levéltár, családi archívumok) szerzett ismeretek alapján aztán összeállt ez a könyv. Írhatnám úgy is, ez az emlékeztető, amely egyben főhajtás a falusi kisemberek előtt. És kései sirató a második világháború rákóczifalvi halottai fölött.

A témát azonban ezzel nem tekintem lezártnak. Úgy gondolom, hogy a jövőben újabb és újabb adatok bukkanhatnak elő a feledés homályából. Könyvemet azzal a gondolattal bocsájtom útjára, hogy legyen ébresztő. Nyissa

meg a szívét azoknak is, akik ma még hallgatnak, akik ilyen vagy olyan meg-gondolásból nem törődnek atyáik életével, nem tartják fontosnak emléük megőrzését. Legyen számukra tanulság annak a 88 esztendő s rákóczi falvi egykori frontkatonának a gondolatai, aki így vallott előttem: „Megjártam a poklot, harcoltam az orosz fronton, golyók süvítettek körülöttem. Sokszor csak másodperceken és millimétereken múlt az életem. Csak az Istennek köszönhettem, hogy életben maradtam. Aztán ettem a hadifoglyok keserű kenyérét a cherbourgi hadifogly-táborban. Kínzott a honvágy és a szeretteim miatti aggodalom. De Isten hazasegített. És itthon hosszú időn át hallgattam a katonáskodásomról. Hallgattam, mert szégyenkezésre szokattak miatta bennünket. Pedig nem volt bűnünk semmi. A katonai örök parancs vitt minket a harctérre. Hívott a kötelesség és nem tértünk ki előle. Most köszönöm Istennek, hogy megérhettem, magácska érdeklődéssel hallgatja az emlékezéseimet, megbecsüléssel és szeretettel figyel rám. Köszönöm magamért és minden egykori bajtársamért az érdeklődést, s áldja meg a Isten, hogy gondol velünk.”¹

Mi mást mondhattam volna ennek a bácsikának, mint azt, amit könyvem olvasójának is üzenek: „Aki nem tud emlékezni a múltra, vagy nem érdeklődik az, az arra van átkozva, hogy megismételje azt.” /George Santayana/

Czirmayné Kocsis Róza, a szerző

Nehezen adott reményt a mezők zöldje

Nem kétséges, az első világháború véres pusztítással hömpölygött végig Európa népén. Romokba döntötte az országokat, megnyomortotta az emberek millióit. Amerre járt, könny és gyász maradt utána. Így volt ez Magyarországon is, bár hazánk területe nem vált hadszíntérré a háború esztendeiben. Mindazonáltal a gyeheknás kavarodás több mint 660 ezer emberéletet követelt, s 1914-es ányóságon számolva mintegy 7,8 milliárd dolláros anyagi veszteséget jelentett. Éppen ezért azt hinné az ember, hogy a háború befejeződése Magyarország népeinek is a fellélegzést jelentette. Ez azonban csak részben felel meg a valóságnak. 1918 novemberében ugyanis az arcvo-nalak ténylegesen megszűntek, s kezdetét vehette a magyar katonaság hazatérése, az ínség és a nélkülözés azonban minden eddiginél súlyosabb teherként szakadt az országra. Ráadásul 1918 őszére az Osztrák-Magyar Monarchia szétesett, s maga alá temette a történelmi Magyarországot. A dualizmus időszaka lezárult, és az ország rövid időn belül három nagy drámai fordulaton ment keresztül. Ennél fogva a csőd, gazdasági, társadalmi, politikai értelemben egyaránt minden korábbinál nagyobbak, a kivezető út pedig lehetetlenebbnek tűnt.

Nemzeti katasztrófa, reménytelen külpolitikai helyzet, zűrzavar és belső bizonytalanság közepette az emberek a kétség és a remény szikláit és zátonyait

*Akik új életet kezdtek
a Nagy Háború után: Katona Mihály*

között hányódtak. Az ország már-már megfeneklett a holtponton, s ebben a reményteljesnek egyáltalán nem nevezhető helyzetben kellett Magyarországnak újjáteremtene önmagát.

Abban az esztendőben, amikor a nagy háború a végéhez érkezett, Rákóczifalva, a fiatal telepés falu, fennállásának legnyomasztóbb időszakát élte. A négy évig tartó háború és a háborús kényszergazdálkodás következtében

A Nagy háború után Katona János és felesége

a falu felélte tartalékait, s a lakosság egyre türelmetlenebbül és bizalmatlanabban tekintett a változások elé. A közelítő tél minden eddiginél nagyobb inséget és nélkülözést ígért. Az 1917-es, 1918-as esztendők katonai rekvirálásai ugyanis oda vezettek, hogy 1918 őszén már egyetlen vágóállat (szarvasmarha, sertés) sem volt a községben. Ráadásul az 1918. évi termés a kedvezőtlen időjárás miatt az átlagosnál jóval alacsonyabbnak bizonyult. Ennélfogva az élelmiszerhiány egyre nyomasztóbb módon jelentkezett. A zsírfejadag heti 10 dkg-ra csökkent, a lisztellátás biztosítása érdekében a kenyérliszthez magas arányban árpaliszttel keverték, s általánossá váltak a heti hústalan napok. Különösen kilátástalan helyzetbe kerültek a település legszegényebb rétegei. A hadiözvegyek, hadiárvaik, illetve a hadirokkantak ugyan 1918 decemberében kaptak 150 korona hadisegélyt, illetve családtagonként még további 50-50 koronát, de mindez csak csepp volt a tengerben. A megélhetési index, az 1913. évit 100-nak tekintve, 1918 őszén már 850 körül mozgott.

A falu gazdasági élete összességében a bomlás tüneteit mutatta.
Az alapvetően emberi munkaerőre és állati vonóerőre hagyatkozott me-
zőgazdasági termelés az éveken át folyó hadigazdálkodás következtében

A civilélet reményében

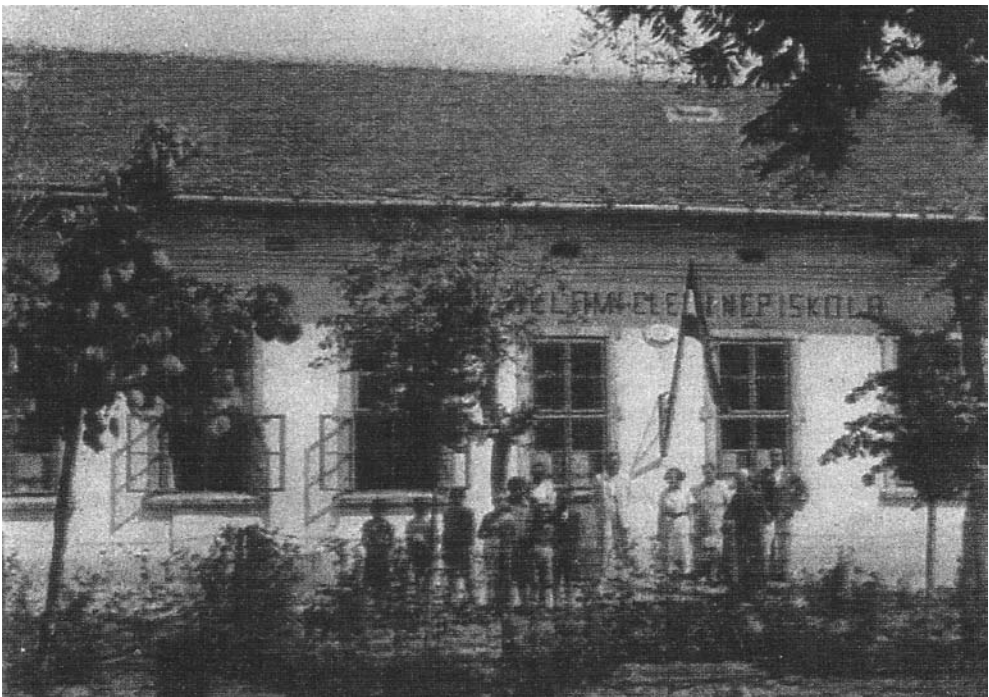

Rákóczi falvi utcaképek

A rákóczi falvi Községháza és az Elemi Népiskola

szétzilálódott. 1918-ban az őszi talajmunkáknak, illetve az őszi vetésnek mindössze csak a felét végezték el. A korábbi lószorozások következtében ugyanis egyetlen igazható ló sem volt a kisparaszti gazdaságok birtokában.

Továbbra is nagy gondot jelentett a férfi munkaerő hiánya. Az arcvonalak megszűnésével megkezdődött ugyan a magyar haderő hátraözönlése, de a katonák civil életbe való visszatérése csak 1918 decemberében kezdett valóságot öltetni. Akkor is csak részben. 1918. november 13-án ugyanis az új hatalom rendeletben mondta ki a nemzeti fegyveres erő felállításának szükségességét, s ennek megfelelően az 1896-nan született katonákat, illetve a tőlük fiatalabb évfáratot egyelőre nem bocsájtották vissza a civil életbe, hanem visszatartották őket a hadügyminisztérium rendelkezésére.

Tekintettel a település fiatal voltára, Rákóczi falváról legnagyobb számban éppen az említett évfáratok tagjai vonultak be katonai szolgálatra a mozgósítások idején. A visszatartottak, az elesettek és a hadifogságba kerültek együttesen éppen ezért jelentős mértékben érintették a mezőgazdasági termelés eredményességét. A csak lassan hazaszállingózók egyébként 40 napi zsoldal, és élelmezési váltság fejében 360 korona úgynevezett leszerelési járulékka érkeztek haza, ami a korabeli infláció közepette jelentős segítségnek egyáltalán nem volt tekinthető. A gazdasági helyzet stabilizációja ilyenformán elodázhatatlanul előtérbe helyezte a földhöz juttatás kérdését. A falu Jász-Nagykun-Szolnok megye nagybirtokos övezetébe tartozott, s a település agrártermelésének jellegét alapvetően befolyásolta, hogy a paraszti földtulajdon elaprózottsága volt jellemző, illetve nagy számban voltak jelen a nincstelen agrárproletárok. A hadviselt földigénylők összeírására egy halvány próbálkozás el is kezdődött 1918 novemberében, de lényegesen nem változott semmi. Az 1919. évi XVIII. néptörvény csak február 16-án jelent meg. Azonban változás ekkor sem történt.

A törvény ugyan lehetővé tette az 500 katasztrális holdon felüli nagybirtokok kisajátítását, de végrehajtásáról nem gondoskodott senki, így a falut övező nagybirtokon maradt minden a régiben. Legközelebb 1919 tavaszán, a proletárdiktatúra idején, került ismét napirendre a földkérdés. Április 4-én a községházán a szolnoki direktórium két tagja bejelentette az egyházak 10-10 hold földjének államosítását, illetve a települést övező nagybirtokok szocializálását. A végrehajtás azonban ekkor is elmaradt, mert a térség 1919 április végétől hadszíntérré vált, majd a román térparancsnokság irányítása alá került. Az 1919. évi május 24-i, június 22-i és a július 20-ai hadműveletek (pergőtűz, áttörési kísérletek, stb.) majd a román megszállás és a fehér terror csak fokozta, mélyítette a termelési dezorganizációt. A gazdasági helyzet benuáltását jól érzékelteti N. Michaescu román katonai térparancsnok és N. Barkeceanu

román pénzügyminiszteri kiküldött együttes rendelkezése, amelynek alapján a termelési adók háromszorosra emelkedtek.

Ráadásul a pénzromlás országosan minden korábbi méreteket meghaladott. 1 aranykorona értéke 1919 augusztusában már 9,9 papírkoronát tett ki. A Tisza vonaláig bevezetett román polgári közigazgatást mellesleg véglegesnek szánták. A megszálló román hadsereg rablása-pusztítása természetesen a gazdasági helyzet normalizálására negatívan hatott. 1919 őszén a falu gazdasági életében az irányíthatatlanság vált legfőbb jellemzővé, s a közszükségletek kielégítése továbbra is komoly gondot jelentett.

A köz- és jogbiztonság hiánya, a hónapokig elhúzódó termelési dezorganizáció, a rohamos pénzromlás az éhínség káoszába süllyesztette a falut. A nincstelenek földhöz juttatása tovább nem várathatott magára.

Végül is a Nagyatádi-féle országos földreform keretében került napirendre a kérdés.

A nemzetgyűlés által 1920. augusztus 5-én elfogadott XXIX. t.c. értelmében ugyanis az Országos Földbirtokrendező Bíróság házhelyek kiosztását, kishaszonbérletek kialakítását, föld- és legelőhöz juttatást indított el szerte az országban.

Rákóczifalván a Nagyatádi-féle földreform idején házhelyhez és földhöz 248 igénylő jutott. Kishaszonbérletre pedig 512 fő jelentkezett. A földhöz jutottak házhelyeit közvetlenül a kapott földek közelében jelölték ki, mivel a község belső fejlődése nem tette lehetővé, hogy a házhelyeket a község belterületén alakítsák ki. Ilyenformán a község belterületétől távolabb egy újabb település alapjai kezdtek körvonalazódni a Szolnok-Tiszaföldvár köút mentén. A közzolgálati alkalmazottak viszont, akik igényeltek ugyan házhelyet, de Rákóczifalváról nem akartak kitelepülni, a Dr. Gorove László földbirtokos által felajánlott 21 katesztrális holdon kaptak ingatlant.

A kishaszonbérletek kialakításához az Országos Földbirtokrendező Bíróság a báró Stralendorff Brúnóné által alapított népnevelési alapítvány földjéből használt fel 330 katesztrális hold 1400 □-öl területet. Ezzel 121 törpebirtokos igényét elégítették ki a községből. A szerződések aláírására 1923. december 18-án került sor. A kishaszonbérleti szerződések aláírásával az igénylők tulajdonképpen lemondtak az öröktulajdon-joggal juttatott földek igényléséről. Ami a legelőjuttatást illeti: a községi legeltetési társulat meglehetősen kevés területet kapott. Mindössze 80 katesztrális holdat, mely legelőterületet Dr. Gorove László ingatlanjának rovására hasították ki. Összességében a juttatás mértéke a Nagyatádi földreform idején Rákóczifalván 23,5 %-os volt. Ez semmiképpen nem tekinthető jelentéktelen földmozgásnak a falu életében, de valójában Rákóczifalva továbbra is a nagybirtokosok és a tőkés bérlők

érdekszövetsége által fémjelzett zónában maradt. A rákóczi falvi agrárnépességben mindazonáltal fokozódott a tulajdonosi tudat, bár a földhöz juttatottak sem gazdasági felszerelésekkel, sem igásállatokkal, sőt többnyire termelési tapasztalatokkal is alig, vagy egyáltalán nem rendelkeztek.

A reformföldesek gazdálkodását éppen ezért a vármegye gazdasági felügyelője tartotta szemmel, s igyekezett segítségükre lenni bérszántási akciókkal és igaerő biztosításával. A segítség, amely a nagyobb birtokosokkal kötött kedvezményes szerződések voltak a reformföldesek javára, azonban nem hozott egyértelmű eredményt. A bérszántókkal kötött egyezség például a kezdet kezdetén csődöt mondott. A földhözjuttatottak a föld megváltási árát a szerződés szerint 52 év alatt egyenlő részletekben kellett, hogy fizessék. Az évi törlesztő részlet a megváltási ár 5 %-a volt. Kezelési költségként 0,4 % terhelte még őket.

Mindemellett a falu gazdasági talpra állásában a földreform érezte a hatását, mint ahogy az is, hogy a '20-as évek közepe táján a hitelellátás területén javult a helyzet. 1925-ben egyébként országosan bevezették a valorizációt. Vagyis a pénz értékcsökkenése okozta veszteség kiegyenlítésére a régi érték meghatározott százalékában állapították meg az új értéket. Ez a sokszor bonyolultnak tűnő pénzügypolitika a kevésbé iskolázott és gazdálkodási tapasztalatokkal sem igen rendelkező reformföldeseket sokszor elriasztotta a földtulajdonra felvehető jelzálogkölcsön hasznosításától. Ha pedig éltek vele, többnyire bele is buktak. Az eladósodottak igyekeztek szabadulni a földtől, s a törpe és kisparaszti parcellákat a falubeli módos gazdák rendkívül alacsony áron csatolták a sajátjukéhoz. A föld nélkül maradtak pedig mezőgazdasági alkalmi munkásként, napszámosként vagy uradalmi cselédként próbálták családjuk fenntartását biztosítani. Növekvő táboruk megsegítésére alapították meg a faluban 1923 februárjában az úgynevezett Szeretetmagtárt. Aminek az volt a lényege, hogy a módos parasztok létrehozta adakozás révén egy gabonaalapot, s a rászorulóknak ebből hiteleztek terményt meghatározott kamattel mellett, meghatározott időre. Egyébként a módos gazdák játszottak vezető szerepet az árugabona termelésében is. Nekik köszönhetően az 1920-as években 2-3 gabonakereskedő már jól megélt a községben. Nagy Lajos 1921-ben kezdte meg például gabonafelvásárló tevékenységét. Horváth István, aki többnyire Szolnokon értékesítette a faluban felvásárolt gabonafélét, 1926-1932 között működött. Jókai utcai ingatlanja egy kb. 10X5 méteres nagyságú magtárt is magába foglalt. Csépai Ferenc gabonakereskedő pedig 1927-től tevékenykedett a mai Rákóczi utcában. Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy 1920-ban 1 mázsa árpa vételára 250 korona volt a faluban, 1924 januárjában pedig a búza egységára 109.000 korona volt. (Az arany és papírkoronát

ekkoriban egyaránt használták az elszámolásban.) Ugyanakkor egy kis magyar hold (1200 □-öl) földterület megmunkálási költsége (talajmunka, vetés) 150 koronába került 1920-ban. A különböző áruk értéke közötti arányokat jól példázza, hogy 1924-ben 1 kg harangérc ára 40 kg búza árával volt azonos. A felekezeti tanító 1923. november 1-je és 1924. október 31-e között végzett munkájáért 12 métermázsa búzát kapott fizetségül. Az 1924/25-ös tanévben a Református Elemi Népiskolában 10 kg búza volt a tandíj.

Az 1920-as években Rákóczifalván a szántóföldi növénytermelés vezető ágazata továbbra is a gabona- és kukoricatermelés volt. A gépesítés csak kismértékben indult be. Motoros erőgépek, kerek traktorok, járgányok a falusiak birtokában nem voltak. Cséplőgép garnitúrával Gaál Sámule, Gaál Vilmos, Tóth Ferenc, Bencskó Barnabás rendelkezett, illetve 1924-től üzemelt a Zsíros-féle garnitúra.

A földtulajdonra felvett jelzálogkölcsöntől az 50-60 holdas parasztgazdák is idegenkedtek. Modernizációra csak akkor gondoltak, ha elegendő készpénzük jött össze. A gazdaságuk munkaeszközzel való ellátottságát illetően a hagyományos paraszti eszközök (szekér, vaseke, borona, henger) mellett különböző takarmányvágó eszközökkel (szecska- és répvágó), kukoricahántolóval, konkolyozóval, vetőgéppel és a határbeli munka nélkülözhetetlen kiegészítő elemeivel, a paraszti kéziszerszámokkal rendelkeztek.

A modern technikai eszközök (gőzeke, aratógép, cséplőgépi traktor, stb.) főként az uradalmakban voltak jelen, s a modernnek minősülő termelési eljárások is ott honosodtak meg elsőként. A báró Stralendorff Brunóné született Kreil Irma nevét viselő Népnevelési Alap birtokán például.

Ezt az 1266 katesztrális hold 87 □-öl nagyságú birtokot az 1920-as években Helsinger Pál bérelte. Béruradalmának mintegy 160-165 katesztrális hold nagyságú területét a Tiszából öntöztette. A folyó közvetlen közelében Pusztasóvársányi területén nagyváradi szakemberek tervei alapján vízművet (vízkiemelő szivattyúkat és öntözőcsatornákat) létesített. A hatóságok az engedélyezési okiratokat 1920. december 18-án bocsájtották ki számára, s a következő esztendőben a létesítményt be is üzemelték. Maga a teljes Helsinger-féle béruradalom összterülete 1686 katesztrális hold volt. Egyike azon nagybirtokoknak, amelyek körülölelték Rákóczifalva határát. A további nagybirtokok pedig a következők voltak:

Dr. Gorove László 1967 kat. holdas birtoka, ebből szántó 1400 kat.hold

Baghy Gyula 1213 kat. holdas birtoka, ebből szántó 962 kat.hold

Csillag Márton 420 kat. holdas birtoka, ebből szántó 366 kat.hold

Rákóczifalva mezőgazdaság lassan heverte ki az első világháború következményeit. A nehéz körülmények ellenére azonban az 1920-as évek közepétől

a tenniakarás meghozta a gyümölcsét. Egy-egy kedvező időjárású esztendőben a lakosság egyre több termést takarított be, s a község állatállománya is szaporodott. A falu mezőgazdasági életében ugyanis a szántóföldi termelés szorosan kapcsolódott az állattenyésztéssel.

Az állattartásban a szarvasmarha és a sertésenyésztés volt jellemző. Ám az árutermelés a sertésenyésztés és az aprójószágok (tyúk, kacska, pulyka) nevelése területén volt mindig is számottevő. Érdekes módon a legelőhöz legkevésbé kötött sertések száma a háború után egyenletesen növekedni kezdett, ugyanakkor a juh szinte eltűnt az állatállományból. A számosállat létszámból a szarvasmarháé lassan emelkedni kezdett, a lóállomány azonban alacsony szinten maradt, illetve sokáig stagnált. A 1 km²-re és az 1000 lakosra eső számosállatszám (elsősorban ló) jóval alacsonyabb volt az országos átlagnál. A tenyésztett fajták és a tartásmód lényegesen nem változott a háború előtti állapotokhoz képest. A sertésállományt a mangalica uralta, a szarvasmarháét pedig az úgynevezett piros tarka. Tartásmódban az istállózó, takarmányozó tartás volt szokásban, de a legeltetés az állattenyésztés fontos elemének számított továbbra is.

Az állattenyésztés fejlődésében fontos szerepet játszott az 1896 óta működött Rákóczi-falvi Közbirtokosság. Ez a szervezet szigorúan szabályozta az osztatlan tulajdonát képező közlegelő használatát, a közös apaállatok beszerzését és tartását, illetve ezek terhének közös viselését. Pontosán meghatározta a legeltetés rendjét és az árvízmentési feladatokat. A legeltetési jogosultságok megállapítása céljából a közbirtokossági tanács a legelőbirtokosok névjegyzékét a legelőben való birtokarány feltüntetésével minden év január 1-jéig elkészítette és 15 napon át közszemlére engedte. Akik legeltetési jogukban valamilyen okból kifolyólag sérelmet szenvedtek, jogorvoslatért a szolgabíróhoz folyamodhattak. Azok az állattulajdonosok, akik a közlegelőben jogosultsággal nem bírtak, legeltetési díjat, a birtokossági tanács által megállapított legelőadót és pásztorbért fizettek. Az 1920-as években Rákóczi-falva Közbirtokossága 315 katesztrális hold földdel rendelkezett. Ebből mindössze 20 katesztrális holdon folyt szántóföldi művelés. A többit legelőként hasznosították.

A szívós munka eredményeként a húszas évek második harmadában a belső fogyasztáson túl a rákóczi-falviak újra termeltek a környező városok, főként Szolnok, piacára is. Aprójószágokkal (csirke, tyúk, kacska), tojással, tej- és tejtermékekkel, gyümölcssel, szőlővel és zöldségfélékkel (bab, káposzta, paprika, paradicsom, burgonya, hagyma, stb.) rendszeresen jelen voltak a szolnoki piacon. Sőt a 7898 katesztrális hold területű község ekkoriban már a mezőgazdasági termelés egyes területein egyszerűen országosan is ismertté

vált. Fölfigyeltek például Novotny Miklós gyümölcsfa iskolájára. Az 1866-ban Semsén született kertész komoly szaktudással bírt, Kassán érettségizett, s tanulmányai befejezése után tevékenysége egyre sikeresebb lett. Előbb a Csáky grófoknál, majd a Semsey grófok birtokán tevékenykedő szakember Dr. Gorove László főkertészeként ismerkedett meg a vidékkel, s a '20-as években már az Országos Kertész szervezetnek, a Pomológiai Egyesületnek és az Egyetértés Gazda Egyletnek egyaránt tagja volt. Munkálkodása elismeréseként 1927-ben a Tiszántúli Mezőgazdasági Kamara oklevelét kapta. A Vármegyei Mezőgazdasági Kiállítás vezetősége pedig ezüst éremmel ismerte el a munkáját. Nyilván nem járunk messze az igazságtól, ha megállapítjuk: az, hogy Rákóczipalva különböző pontjain (kertekben, utcákon) a húszas években egyre jobban szaporodtak a gyümölcsfák, elsősorban neki köszönhető. Szakmaszeretetével, emberi jóakarásával ugyanis formálta, alakította a falusi parasztemberek szemléletét. S munkája eredményeként egyes gazdálkodók jelentős gyümölcsös kertek kialakításába kezdtek.

Különösen figyelemre méltó volt Gajdos János gazdálkodó parasztember tevékenysége a gyümölcsstermesztési kultúra kialakításában. A harmincas években csökkentette a búza vetésterületét, s a piaci igényekhez igazodva kertészkedni kezdett. Belépett egy zöldség-gyümölcs termelő és értékesítő szövetkezetbe, s nagyobb tételben termelni kezdte a konyhakerti növényeket (borsót, babot, paradicsomot, burgonyát, stb.) és az ízletes gyümölcsöket (málnát, földiepret, cseresznyét, sárgabarackot, stb.). Kezdetben a szomszédai megmosolyogták, de amikor a 30-as évek második felében a Gajdos-féle áruk nemcsak Budapestra a Nagyvásártelepre jutottak el, hanem a kecskeméti termelők terményeivel együtt egyenesen Angliába, már követői is akadtak. Tóth László, Balázs Antal és Máthé Pál maguk is gyümölcsösök telepítésébe kezdtek. Gajdos egyébként megtanulta a csemete előállítását is, s az ültetni való fiatal csemetét maga nevelte. Ebben is, és a szemzés tudományában is sokat tanult Novotni Bélától, akihez szinte baráti kapcsolat fűzte. Gyümölcsöse, melyet a lakása közelében telepített, három katesztrális holdnyi területen helyezkedett el, amolyan falusi mintagazdaságnak számított. A gr. Apponyi Albert u. 10. számhoz tartozó szemet-lelket gyönyörködtető gyümölcsös továbbfejlesztését végül is a háború akasztotta meg, törte derékba. A málnaültetvény és a szépen gondozott fák ugyan még hirdették jó ideig, hogy tulajdonosa messzebb látott a kor szokásos módon gazdálkodó embereinél, de a piaci lehetőség beszűkült. Az angliai vevők elmaradtak, majd pedig hadak jártak át a kerten. A nagykert gyümölcsfái lassan emlékeztetői lettek a múltnak, de a faültetés, a koronaalakítás és a metszés tudománya, egyáltalán a kert, a föld, a fák szeretete, a kertészkedés öröme, átöröklődött Gajdos János gyermekeibe.

Az új utakat kereső gazdálkodók azonban továbbra is kisebbségben maradtak. A mezőgazdasági termelés lassan konszolidálódott, s a község határában

Élet Gajdos János portáján

Kisparaszti gazdaság

Cséplőbanda

időközben a tanyák is megszorodtak. Valójában a 30-as években a község gazdasági életét már nehéz lett volna elképzelni a lakótanyák, illetve majoros tanyák lakói nélkül. A határbeli szántóföldeken több helyen kialakultak a mezőgazdasági munka és az ideiglenes vagy állandó kinntartózkodás céljait szolgáló tanyák. Függetlenül attól, hogy a tanyák kezdetben nem az állandó tartózkodás helyéül szerveződtek, a húszas években már többségüket otthonszerűen lakták. Persze akadtak olyanok is, amelyek mint a falubeli lakóházaktól elkülönült termelőüzemekként működtek csupán, s tulajdonosuk a szükség és lehetőség szerint tartózkodtak bennünk hosszabb, vagy rövidebb ideig. A Kengyel parton helyezkedett el például a Barhács tanya, a Szilák tanya, a Szmeló tanya, a B. Kiss tanya, a Kengyel laposra nyúlt le az a 15 katesztrális holdnyi vegyes talajminőségű föld, amelyen a Miskár tanya állt. A Tisza gát mellett húzódott meg a Rocsa tanya. A Mészáros tanyának emlékezet szerint az Aszódi dűlő adott otthont. A Kovács tanya Gorove birtokával volt szomszédos. A Tóháti, a Tóth, a Kenyeres, a Nagy Lajos-féle és a Mackó tanya szintén hozzátartoztak a gazdálkodás rendjéhez. A kiscsárdák, illetve a módos falusi gazdák magános szállásai, tanyái mellett a rákócizfalvi határ képéhez természetesen hozzátartoztak az uradalmi birtokon lévő majorok is. (Gayger tanya, Gorove major, Csillag major, Ilona major, Cseber tanya, stb.)

A különböző térszinformák (Olcsák-lapos, Zsoldos-domb, Partoldal, Bivalytó, stb.), és dűlők, földutak, fasorok által szabdalta határban az agrártermelés intenzitása az 1920-as évek előrehaladtával egyre jobban növekedett. A háborús sebek lassan begyógyultak, s a mezőgazdasági termelés konszolidációja magával hozta a faluban a helyi kisipar és a kereskedelem megélénkülését is.

A helyi mezőgazdaság fejlődésével ugyanis egyre több lett az értékesíthető felesleg, s növekedett a kereslet az iparcikkek iránt. Az ipar és a kereskedelem azonban továbbra is maradt a kis keretek között. A helyi ipar közvetlenül az agrárnépesség igényeinek kielégítésére törekedett. A kereskedelem pedig főként a mezőgazdasági termények értékesítését végezte, illetve a falu lakosságát látta el közszükségleti cikkekkel. Továbbra is jellemző maradt, hogy többen többféle kereskedelemmel is foglalkoztak, illetve arra is volt példa, hogy az iparosok földet is vásároltak, mezőgazdasági termelést is folytattak. A kereskedők üzletáganként való megosztását tekintve a vegyes és terménykereskedők száma volt magasabb. Bizonyos üzletágak azonban a 20-as években is távol maradtak a falutól. Divatáru és könyv, illetve papírkereskedőnek – valószínűleg Szolnok közelsége miatt – nem nagyon biztosított megélhetést a falu. A kereskedők és kisiparosok vagyoni helyzete nem nagyon különbözött egymástól, s helyi viszonylatban inkább az iparosok örvendtek nagyobb

tekintélynek. A technikai fejlődésnek és a helyi igényeknek megfelelően az ipari mesterségek tovább differenciálódtak. A hagyományos vezető szakmákban (kovács, kerékgyártó, ács, asztalos, csizmadia, szabó) az iparosok száma továbbra is lassú emelkedést mutatott. Ugyanakkor új mesterségek nem, vagy csak nehezen törtek utat maguknak. A Lódi-féle kéményseprő vállalat például csak 1922-ben kezdett működni. S jövedelmezőségét csak úgy tudta fenntartani, hogy Rákóczi-falva mellett kiszolgált a Várkony és Vezseny szükségleteit is. Persze működtek az ipar területén már fejlettebb gazdálkodást jelző üzemek is. Ilyenek voltak a lakosság lisztellátása szempontjából nagyon fontos Török Kálmán-féle gőzmalom és az 1925-ben beindított Bohácsik-féle gőzmalom, illetve az 1914 óta működött Rocsa-féle szeszfőzde. Annak ellenére, hogy az első világháború, majd az azt követő pangás nem kedvezett a gazdasági élet látványos fellendülésének, a kisiparosok, kiskereskedők száma lényegesen nem esett vissza. Sőt, a kiskereskedők száma gyarapodott az 1920-as években. Miután országosan lezajlott a szanálási válság, a kiskereskedelem határozottan megélnékvült a településen. Új üzletek nyíltak, s megszorodtak az üzleti jellegű hirdetések. 1923-tól működött a Stockinger-féle dohányáruda, 1925-ben Szűcs Vilma nyitott vegyeskereskedést, ugyancsak 1925-ben nyitott a Horváth-féle vegyeskereskedés is. 1926-ban a Kovács János nevével fémjelzett vegyeskereskedés is a vásárlók szolgálatába állt. 1927-ben kezdte meg tevékenységét a Fazekas-féle hentesüzlet, 1928-ban a Németh Dezső-féle fűszerüzlet. 1929-ben különösen figyelemre méltó eredményeket produkált a „Hangya” fogyasztási és értékesítési szövetkezet. Működését helyi viszonylatban az egyik legvirágzóbb vállalkozásnak tartották. Természetesen több, korábban alakult üzlet is állta a versenyt. A Pantó-féle vegyeskereskedés, a Lestár-féle csemegebolt, a Komár-féle hentesüzlet, a Handzsim-féle szatócibolt, a Zsifka nevű pékség, a Vajdulák-féle ruhásüzlet és a különféle kocsmák (Borbély-kocsmá, Gattyán István kocsmája, Nádas Péter kocsmája, Darázs Maris kocsmája) egyaránt komoly forgalmat bonyolítottak.

1925. május 23-án megtartották a faluban az első országos vásárt is. Az önkormányzat ezt követően évente két országos vásár tartásához szerzett jogot. A tavaszi vásár időpontjául április 28-át, az őszi vásár idejeként pedig október 28-át jelölték ki. A vásár megtartásához a szombati napot választották az előljárási ama megkötésével, hogyha a két kiválasztott dátum nem szombatra esnék, akkor a dátumokhoz legközelebb eső szombatokon kellett a vásárokat lebonyolítani. A vásár helye a heti piaccal volt azonos, s a kirakodóvásár, illetve a kisállat- és terményvásár nem különült el élesen egymástól. Tekintettel arra, hogy egynapos vásárokról volt szó, az árufélék őrzésére, raktározására nem volt szükség. Helypénzt viszont fizetnie kellett a vásárolóknak.

A gazdasági élet, a mezőgazdaság, az ipar és kereskedelem mérsékelt fejlődése lassan a község infrastruktúrájának fejlődését is maga után vonta. Az út- és járdaépítés ugyan sokáig el sem indult, a falu belterületén még mindig a földutak, és a gyalogjárdák hiánya volt jellemző, de a község 1921-ben a vicinális útbizottság pénztárába 926 korona 56 fillért befizetett. Tulajdonképpen ez volt az a pillanat, amikor a település fennállása óta először nagyobb összeggel járult hozzá a falun keresztül haladó Nagy út korszerűsítéséhez. Mindamellet a község életében nagyobb horderejű eseménynek számított, hogy 1926-ban Szolnok és Rákóczi falva között megindult az autóbuszos személyszállítás. A Horváth László – Lehotzky Mihály és Polyák Bertalan nevével fémjelzett vállalkozás három autóbust működtetett, s ezáltal egyszerűbbé vált Szolnok megközelítése.

A valós helyzethez azonban az is hozzátartozott, hogy a falubeliek sokáig idegenkedtek az autóbuszok igénybevételétől. A piacozók szekérrel vagy leginkább továbbra is gyalogosan vitték az árut a szolnoki piacra. Jó ideig inkább csak az előjáróság (jegyző, papok, tanítók, patikus, stb.) használta az autóbuszokat, illetve azok a módos parasztgazdák és iparosok, akiknek valamilyen hivatallal (telekkönyvi hivatal, bíróság, stb.) akadt dolga. Vasútja nem volt a községnek, viszont a települést övező nagybirtokokat gazdasági kisvasutak kötötték össze.

Ezek főként a terményszállítást szolgálták, az úgynevezett ideiglenes „mezei vasút” kategóriába tartoztak. Személyszállításra nem használták őket, bár a falu külterületi népessége közül olykor-olykor voltak, akik felkapaszkodtak a vasúti kocsikra. Az üzemeltetésük többnyire igényhez kötött volt. Még az első világháború éveiben épült meg például az a 8-10 km hosszúságú vasútvonal, amely a Gayger tanyához kötődött. Főként cukorrépa szállítására használták. A kellékeit Krassó-Szörény vármegyéből szállíttatta Gayger Jenő.

A háborús idők, az infláció és a szanalási válság természetesen nem vonta el a következmények nélkül az egyetlen helyi pénzintézet, a községi Hitelszöveteket felett sem. Nehezen vészelte át a válságos éveket, s egyre inkább szembesülnie kellett a szolnoki nagyobb bankok falubeli befolyásának fokozódásával. Szolnoki bankok játszottak szerepet a község villamosításában is. 1926-ban ugyanis az előjáróság elérkezettnek látta az időt a település villanyhálózatának kiépítéséhez. 1928-ra mintegy 5500 fm-es hálózatot alakítottak ki, de a magánházak villamosítására nem került sor. Csupán a közintézmények léphettek a fogyasztók sorába. A villamosítást megelőzően egy jelentősebb felújítási munkálat is lezajlott a középületekben. A Tanácsköztársaság idején lezajlott katonai események okozta károkat javíttatta ki az önkormányzat. 1921-ben a budapesti székhelyű Malina és Marsanik

céggel kötöttek szerződést, s mintegy 92621 korona értékű munkát végeztettek el. Ugyanakkor a falu központjában 1923 májusában felállították az első világháború hőseinek emlékművét. A közadakozásból épült posztamensre nyolcvan elesett katona neve került. Felső részére pedig katonákat ábrázoló dombormű.

Sok nehézség közepette, de a 20-as évek lényeges változást hoztak a település ivóvíz ellátása terén is. 1928-ban a község központjában működni kezdett egy artézi kút. A körülbelül 2,5 m magas henger alakú kútház két csappal volt ellátva, s a lakosság ivóvíz ellátását szolgálta. Korábban ugyanis a kertekben lévő ásott kutak biztosították a lakosság vízszükségletét.

A fentebb vázolt gazdasági körülmények összességükben azt mutatják, hogy Rákóczi falva nehezen bár, de az első világháború és az azt követő zavaros időszak gazdasági nehézségeit leküzdötte, s a 20-as években egy lassú, törésetől sem mentes konszolidáció indult el a termelés területén. A tipikusan agrár jellegű település azonban nem sokáig élvezte a fellendülést. Hamarosan a világgazdasági válság árnyéka vetült a község életére is.

A község területe 1930-ban 9935 katesztrális hold volt, s a lakosság 5222 főt számlált. A terület 7899 katesztrális hold szántóra, 105 katesztrális hold kertre, 179 katesztrális hold rétre, 20 katesztrális hold szőlőre, 910 katesztrális hold legelőre és 229 katesztrális hold erdőre tagolódott. A fennmaradó további területet utak, árkok, vízjárta részek alkották. A községben

Tere-fere a bolt előtt

összesen 1001 lakóházat tartottak nyilván, de ebből 256 épület a Nagyatádi-földreformmal kiosztott házhelyeken, azaz a falu külterületén szerveződő Újtelepen helyezkedett el. A községhez tartozó külterületek között szerepelt még Alsóvarsány, Felsővarsány, Ószőlő, Somsich-major, a Praisik-telep és a Tiszahajlati tanyák. Az átlagos népsűrűség 91,3 fő/km² volt.

A nagy gazdasági válság éveiben az agrárarak zuhanása különösen érzékenyen érintette a falu lakosságát, hiszen a népesség 80 %-a a mezőgazdasághoz kötődött. Különösen súlyosbította a helyzetet, hogy a falu termelési struktúrájában a szemtermelés túlsúlya volt jellemző, s a válság nagyarányú áresése elsősorban a gabonát érintette. A búza nagykereskedelmi ára, 100-nak véve a válság előtti átlagát, a harmincas évek elejére 36-ra esett le. De összességében minden növényi eredetű termék áresése magas volt. Sőt, az állati termékek árcsökkenése is 50 % körül mozgott. Valamivel kedvezőbb helyzetet csak a baromfitartás, a szőlő- és gyümölcsstermesztés jelentett. Ezeket a területeken ugyanis olcsó élőmunkával jobb eredményt lehetett elérni.

A válság különösen súlyosan érintette a földnélkülieket, akik nagyon hamar szembesültek a munkanélküliséggel. Míg korábban átlagosan 200 munkanappal számolhattak évente, 1930-tól örültek, ha 100 napra munkát kaphattak. A falut övező nagybirtokokon ugyanis érezhetően kevesebb munkaerőt alkalmaztak, a falubeli módosgazdák pedig igyekeztek lemondani a kisegítő munkaerőről. A napszámber hasonlóan az országos tendenciához 50-60 %-kal csökkent. A Gorove uradalomban a szegődményesek készpénzt nem is kaptak. Járandóságukat terményben osztotta ki az uraság. De aggasztó méreteket öltött a kisparasztság elnyomorodása is. Őket főként az adóterhek sújtották.

Az 1-5 holdasok számára a korszerűtlen gazdálkodás következtében a mezőgazdasági árutermelés szinte lehetetlen volt. Munkájuk jövedelmezőségét nem látva, inkább szabadulni próbáltak a földjüktől. A bajokat csak tetézte, hogy az 1930-as évek elején kedvezőtlen időjárás köszöntött a mezőgazdasági termelő munkára.

Az évenként ismétlődő szárazság miatt rendkívül alacsony termésátlagok voltak jellemzőek. Egy kis magyar holdon örültek, ha három mázsányi gabona termett. Persze nehéz idők jártak azokra is, akik kevéske földjüket bérlettel egészítették ki. A bérleti díjakat ugyanis az 1927-28-as búzaértéknek megfelelően állapították meg, s 1929-ben még 24 pengő körül volt a faluban a búza ára, a harmincas évek kezdetén pedig már csak hat-hét pengőért kínálták.

Természetesen a gazdasági válság nem hagyta érintetlenül a falusi kisiparosság tevékenységét sem, hiszen a helyi ipar és kereskedelem mindig függvénye volt a mezőgazdasági termelés sikerének vagy sikertelenségének. Tekintettel arra, hogy az iparosok főképpen az agrártelepülés igényeihez

alkalmazkodtak, a mezőgazdaságban mutatkozó válság jelei rögtön negatív hatással voltak a tevékenységükre. Egyes iparágakban szemmel látható volt a visszafejlődés. A cipész, csizmadia iparágban például az 1920-as évek elején többen is munkálkodtak (1920-tól Bohácsi Pál suszterműhelye, 1922-től Gudra József műhelye, 1924-től Korponai János műhelye, 1922-től Sályi Dániel vándorsuszter tevékenysége), a harmincas évek kezdetén pedig csak egy képviselője maradt a szakmának. Nyilván a lakosság vásárló erejének csökkenése játszott szerepet a szakma vegetációjában. Hasonlóan alakult a falu szabóipara is. Az Osvaty-féle férfiszabó műhely csak majd a válság után évekkel kezdett működni, akárcsak az Igrinyi-féle szabóság, amely csak 1938-ban nyitotta meg kapuit. Egyébként jellemző, hogy az önálló iparosok a harmincas évek második felében hallatnak ismételt magukról. Ugyancsak ekkortájt kezd fokozódni a kiskereskedők tevékenysége is. (1935-ban jelenik meg Hajdu Jusztai házaló rőföskereskedő, 1938-ban nyílt meg a Simon Géza-féle filléres bolt, stb.). Az építőipar, amely a húszas évek második felében 6 különböző ipari szakmát foglalkoztatott, a válság éveiben teljesen stagnált. Az építkezések hiánya miatt munkaalkalmakhoz nem jutott.

Persze a kiskereskedelemre is siralmas évek köszöntöttek 1929-ben. A kiskereskedőket is súlyosan terhelték a magas adók és az úgynevezett fázisrendszer. Ennek az volt a lényege, hogy az általuk forgalmazott árukért többszörösen is forgalmi adót fizettek. Ezért a jövedelmezőség érdekében az áruféleségek árát kénytelenek voltak emelni. A cikkek magasabb ára természetesen még inkább csökkentette az amúgy is minimális keresletet. A nehéz értékesítési viszonyok és a súlyos adóterhek több esetben aztán az ügyelbajjal megteremtett kisüzlet bezáráshoz vezettek. Mindazonáltal a vállalkozás fől számolását a községbeli kisiparosok és kiskereskedők az utolsó lépésnek hagyták. Mindaddig míg valamiféle lehetőség mutatkozott az üzlet fenntartására, nem adták fel a harcot az életben maradásért. A ragaszkodásnak és a szívós munkának köszönhetően az 1930-as években is több mint száz kisiparos, iparos és kiskereskedő működött Rákóczi falván. A bognárokat Szilvási Lajos, Szabó Mihály, Komp Ferenc és Molnár Zsigmond képviselték. Kötélgyártóként Máté Pál tevékenykedett, szíjgyártóként pedig Laszák Mihály. Borbélyüzlete volt Balla Gyulának, Barhács Istvánnak, Barhács Urbánnak, Fejes Jánosnak, Szabó Bélának, Filemon Jánosnak, Hovanyecz Jánosnak és Hovanyecz Bélának. Női fodrászként dolgozott Aszódi Margit és Konyári Etelka. Férfiszabóságot működtetett a már említett Igrinyi Gyulán és Osváth Istvánon kívül Mitykó Pál, Dencs Lajos, Pálincás János, Seres Gyula és Tóth Ferenc. Női szabóságot tartott fent Schulczberger Lajosné, Szőke Mária, Berki Etelka, Bognár Anna, Hegedűsné Katona Teréz, Kovács Miklósné és

D. Kovács Ilona. A hentes és mészáros ipart úzték: Antal Pál, Bagi Kálmán, Barhács János, Battyán István, Fazekas László, Kolba András, Nádas Péter, Szabados Kálmán, Szűcs Béla és Mészáros István. Pékséget üzemeltetett Danicska Lajos, Hegedűs Pál, Komár Pál és Zsinka József. Szikvizesként Rocsa Józsefre, Csomor Ernőre és Szabó Ferencre emlékeznek. Olajütővel rendelkezett Török Kálmáns és Kovács Mihály. Pálinkafőzdéje volt Kelemen Istvánnak, Rocsa Józsefnek.

Cukorkaárusként tevékenykedett Makainé Gera Elvira, Csák Antal és Szabó Istvánné. Náluk egyébként hírlapot is lehetett vásárolni, és trafikárut is.

A községben öt malom működött. A Terézia gőzmalom tulajdonosa Török Kálmán volt, villanyos hengermalmot üzemeltetett Bohácsik Károly, darálómalommal bírt Bohácsik Zsigmond, Seres Kálmán és Furman Jenő.

A szolnoki Neuder-Bauer hengermalomnak pedig vízcseretelepe volt Rákóczifalván. A Hungári Vállalat megbízottjaiként villanyszereléssel foglalkozott Csépai János, Bollók Rudolf és Zakar István. A Futora Részvénytársaság gabonafelvásárlói voltak: Csépai Ferenc, Horváth István, Lódi József. Szövőműhelye volt Nagy Józsefnek, s fényképészettel foglalkozott Urbán László. Cséplőgép-garnitúrát üzemeltetett Bohácsik Zsigmond, Csépai Gergely és Kuprica Imre, Dencs Antal, Fróman Jenő, Gál Vilmos, Kovács Gyula, Lenkovics János, Oláh György, Tóth István és Török Kálmán.

A községben működő, szerény igényű, alapvetően paraszti háztartások igényeit kiszolgáló ipar és kereskedelem képviselői egyébként az 1930-as években is megmaradtak jellegzetes falusi iparosoknak, kereskedőknek, akik egy-egy újabb iparág kipróbálásakor is megtartották kötődésüket a hagyományos falusi iparágakhoz (Bohácsik Zsigmond például a malomipar mellett a kovácsipart is megtartotta), vagy az iparüzés mellett földtulajdonnal is rendelkeztek. Mindazonáltal érdekvédelmi szervezetükként a nagymúltú Iparoskört (ipartársulatot) továbbra is sikeresen működtették.

Az is megfigyelhető, hogy még az 1930-as években sem jelentek meg a község ipari életében a részvénytársasági alapon működő ipari vállalkozások. Arra van példa, hogy esetleg apa és fia, vagy testvér a testvérral ideig-óráig együtt működtetett egy műhelyt vagy üzletet, de klasszikus értelemben kapitalista, részvényjegyeken alapuló ipari létesítmények nem alakultak ki. Nyilván ebben szerepe volt Szolnok közelségének is, hiszen ez a város fejlett iparával és kereskedelmével Rákóczifalvát a kezdetektől a vonzáskörzetébe vonta. Az újabb iparágak egyébként valószínűleg a fenti okok miatt a '30-as, '40-es években is csak nehezen honosodtak meg a községben. Esztergályos, cserépkályhakészítő, harisnyakészítő véletlenül sem akadt a településen. A helyi ipar a háborús szelek hatására országosan meginduló fellendüléséből

tulajdonképpen nem érzékelt semmit. Az állami megrendelésektől távol maradtak, sőt amikor a lovak és szekerek rekvirálása elkezdődött, egyes kisiparosok (kovácsok, kerékgyártók) kimondottan előnytelen helyzetbe kerültek. A katonai behívások pedig munkaerő nélkül hagyták az üzleteket.

A háborús években kielégítő munkalehetőséget talán a „közszállító” csoportokban való részvétel jelentett volna a helyi iparosoknak, de hogy ilyen lehetőségük lett volna-e, arra vonatkozóan nem rendelkezünk adatokkal.

Nem csoda, hogy ilyen körülmények között a rákóczi falviak is egyre nagyobb érdeklődéssel fordultak a jelentős közmunkákat ígérő állami nagy beruházások felé. Figyelmük a Duna-Tisza csatorna építésére koncentrált.

Az 1930-as esztendőben ugyanis újra napirendre került a csatorna megépítésének gondolata. A Budapest-Cegléd-Tiszavárkony nyomvonal kijelölése előre vetítette, hogy a gazdasági válság éveiben ellehetetlenült kisemberek végre munkához juthatnak, s a csatorna kivitelezési munkálatai révén emberibb életet élhetnek. A Duna-Tisza csatorna ügye azonban hamarosan lekerült a napirendről, s számottevő változás egyelőre nem történt a válság sújtotta falusiak életében. A lehetetlen élet- és szociális körülményekre utal a következő korabeli dokumentum:

„Tekintetes képviselőtestület Rákóczi falva. Alulírott községi szolgák azon kéréssel fordulunk a tekintetes képviselő urakhoz, hogy a mostani nehéz viszonyok között csekély fizetésünkből magunkat és családunkat képtelenek vagyunk eltartani a nagy drágaság miatt. Mivel ruházatunkra és lábbelinkre is nagyon kevés jut fizetésünkből, ennél fogva kérjük a tekintetes képviselő urakat, hogy legalább 5 %-os (fizetési) javítást, egy öltözet téli ruhát, vagy egy pár csizmát részünkre szíveskedjenek megadni. Kérésünk megadásának reményében maradunk a tekintetes képviselő urak és az összes előljáróság alázatos szolgálói: Bencsik András, Barhács János, Libor Mihály.”²

A kérés teljesítésére csak részben került sor. Az egyszeri fizetésjavítás éppen úgy nem orvosolta az alkalmazottak problémáját, mint a Horthy Miklós nevét viselő segélyalap a mezőgazdasági munkanélküliek sorsát. A segélyalapot 717 kg búzával 200745 korona értékben még 1924-ben alapították meg a faluban, hogy segítse a munkára képteleneket, illetve munkához juttassa az agrárproletárokat, de működése a válság éveiben nem sok reményt jelentett az elesettek számára.

A kilátástalanság, a reménytelenség végül is odáig fokozódott, hogy néhanyan az állami és társadalmi rend erőszakos felforgatására irányuló cselekedetekben láttak kivezető utat.

1933. V. 21-től V. 26-ig Susa Mihály római katolikus földműves, rákóczi falvi lakos, Telek János római katolikus napszámos, rákóczi falvi lakos, Szabó Pál

római katolikus földműves, rákóczi falvi lakos, Barhács István római katolikus földműves, rákóczi falvi lakos és Barhács Menyhért római katolikus napszámos, rákóczi falvi, szőlői lakosok ellen a Budapesti Királyi Ügyészség az 1920. évi III. tc. 3. paragrafus 1. bekezdése alapján büntető eljárást folytatott. A nevezett személyek kommunista szervezkedésben vettek részt. Tagtoborzó tevékenységet folytattak, kommunista sajtótermékeket, rölapokat terjesztettek, s kapcsolatot tartottak a szolnoki kerületi kommunista bizottsággal. Tulajdonképpen tevékenységükre úgy derült fény, hogy 1933 májusában az illegalitásban működött Kommunista Párt Vidéki Osztályának vezetőjét, Busi Vincét Budapesten letartóztatták. S ő vallomásában említést tett a szolnoki kerületi szervezkedésről, nevezetesen a kerületi bizottság vezetőjéről, Tisza Józsefről is.

Tisza József pedig beismerő vallomást tett arról, hogy Susa Mihály révén kapcsolatot tartott a rákóczi falvi szervezkedőkkel is. Mivel a fent nevezett személyek esetében a bűnösség bizonyítást nyert, a budapesti királyi főügyész velük szemben a vádat 1933. július 15-én indokoltnak minősítette, s előzetes letartóztatásuk után a büntetés végrehajtását kérte. Hogy végül is milyen és mennyi büntetést szabtak ki rájuk, a dokumentumok hiányos volta miatt nem tudhatjuk. Mindenesetre a csak részleteiben ismert történet arra elegendő bizonyítékul szolgál, hogy a gazdasági válság éveiben Rákóczi falván is fokozódott a politikai aktivitás.

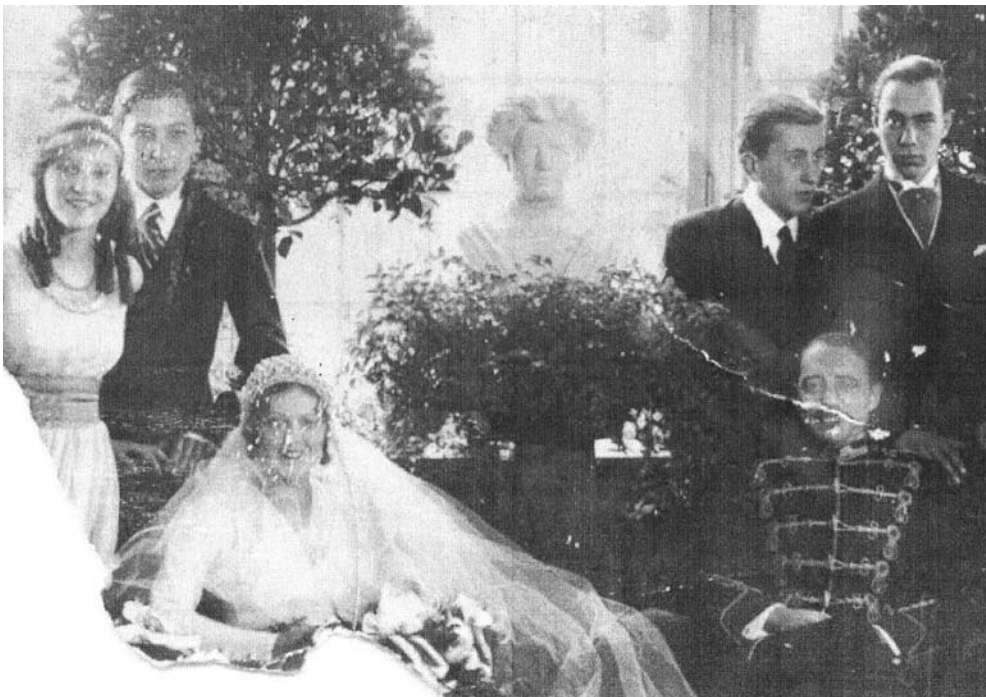
Csendesen a végeken

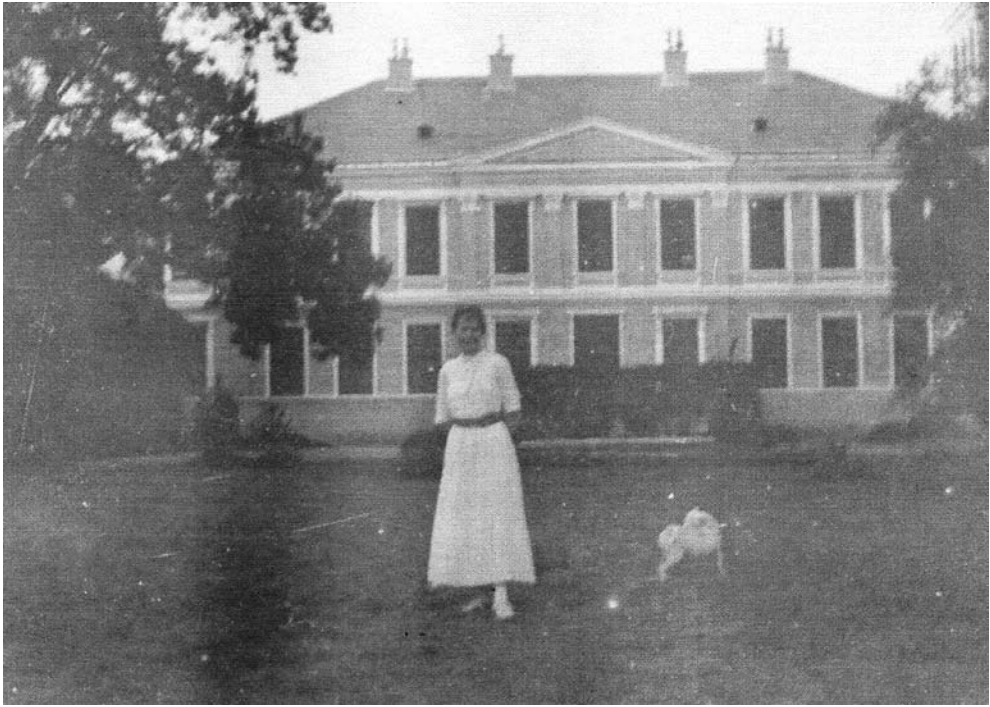
Gonda István parádés-kocsis a '30-as években

Gonda János parádés-kocsis a '40-es években

A Geiger-család

A Gorove-kastély

Rózsalugas a Gorove-kastély előtt

A Gorove-család

Goroveék parádés-kocsisa

A falu élete az első világháborút követő két évtizedben politikai eseményekben különösebben nem bővelkedett. Közvetlenül az első világháborút követően kikiáltott Tanácsköztársaság természetesen a községben is érezte a hatását. Megszervezték például a helyi hatalmi szervezetet, a direktóriumot, melynek elnöke Hajdú Ferenc személyében egy helybeli tanító lett. A tanácskormány intézkedéseit azonban nem annyira a helyi szervezet szorgalmazta, hajtotta végre, hanem a szolnoki apparátus. 1919. április 4-én például a református felekezeti iskola köztulajdonba vételét, illetve a vallásoktatásnak a községi népiskolából való kitiltását, valamint a két egyház, a Római katolikus és a Református Egyház földjeinek állami tulajdonba vételét a szolnoki direktórium két tagja hajtotta végre. Azt, hogy a Vörös Hadseregbe hányan jelentkeztek Rákóczifalváról, megbízható források hiányában, nem tudhatjuk. Az 1918 őszen visszatartott katonák között, akik előbb a Károlyi-kormány, majd a tanácskormány rendelkezési állományába kerültek, viszont voltak Rákóczifalváról származó katonák. Többek között az 1. honvéd táborigaznád 4. ütegében is. A Tanácsköztársaság Szolnok környéki harcaiban azonban konkrétan csak egy rákóczifalvi illetőségű vöröskatonáról rendelkezünk adatokkal.

Ő 1919 júliusában a vörösök tüzérségi megfigyelőjeként tevékenykedett Csontos Dániel vezsenyi származású gazdálkodó tiszavárkonyi tanyáján. A korábban foglalkozás nélküli, büntetett életű N. S. többek füle hallatára utasításokat adott Rákóczifalva elfoglalásával kapcsolatban. Tevékenysége eredményeképpen érte gránátalát a Református templom nyugati oldalát, a parókiát és a református felekezeti iskolát. Nem teljesen megbízható adatok alapján talán a Sári-Szabó féle dandárban szolgált, s részt vett a környékbeli élelmiszer rekvirálásokban is. Többek között a martfői Kövér-gazdaság kifosztásában és a varsányi Gorove-kastély feldúlásában.

A Tanácsköztársaság bukása után Rákóczifalva a román megszállási övezetbe tartozott, s a román katonai térparancsnokság rendelkezései voltak érvényben. Többek között a gyülekezési jog teljes mértékben szünetelt, még az egyháztanács és a református presbitérium működése sem volt engedélyezve.

A román megszállás után a község csak nehezen talált magára. Egy lerongyolódott, tönkrement település kereste önmagát, s kezdett lassan konszolidálódni az élet. A település országgyűlési képviselője 1922-től tizenhét éven keresztül Erdődy Harrach Tihamér volt. Polgári foglalkozását tekintve ügyvéd volt, s 1926-ban és 1931-ben is az Egységes Párt színeiben indult a választásokon. Egyébként akkoriban Tiszavárkony, Nagyrév, Tiszainoka, Rákóczifalva, Cibakháza és Vezseny együttesen alkottak egy országgyűlési

választókerületet, melynek központja Tiszaföldvár volt. Erdődy nagy tekintélynek örvendett a rákóczi falvi választók körében, a község díszpolgárává is választotta. Ugyancsak díszpolgári címet adományozott a település a korszak neves politikusának, gróf Bethlen István miniszterelnöknek is. Sőt a Bethlen Istvánt Genfben ért inzultusra Rákóczi falva szinte elsőként reagált az országban.

Az alább idézett korabeli dokumentum bizonyítja ezt:

„... Mélységes megdöbbenéssel értesültünk arról a gyalázatos merényletről, amely gróf Bethlen István Úr Önagysága, Magyarország Miniszterelnökét érte, amikor az egész ország képviseletében védte Genfben a Népszövetség ülésén Magyarország érdekeit; igyekezett olyan előnyöket elérni, amely pénzügyi és gazdasági konszolidációt lehetővé teszi. Indítványozzuk a képviselőtestületnek, mint Rákóczi falva község közönsége, határozatilag mondja ki, hogy a kommunisztikus törekvésekből eredő aljas merényletet ítélje el, és gróf Bethlen István miniszterelnök Úr Önagyságát tántoríthatatlan szeretetéről és ragaszkodásáról biztosítsa.”³

A Rákóczi falván 1926. június 16-án keltezett beadványt Barhács István, Tóth S. József, Gaál Vilmos és Vida János községbeli lakosok írták alá. Bethlen Istvánt különben Jász-Nagykun-Szolnok vármegye valamennyi közönsége díszpolgárává választotta, s közösen egy díszoklevéllel és albummal köszöntötték.

A miniszterelnöknek adományozott megtisztelő ajándék 53000000 papírkorona bekerülési költségének Rákóczi falva 927000 papírkorona részét vállalta magára.

A korabeli közélet eseményeit tekintve meg kell jegyezzük, hogy a két világháború közötti időszakban egy-egy település életében politikai jelleggel bírtak a magas rangú egyházi személyiségek látogatásai is. Nem volt ez másként Rákóczi falván sem. Tekintettel arra, hogy a község népessége zömében római katolikus vallású volt, több alkalommal látogattak római katolikus főméltóságok a faluba. Dr. Hanauer István váci megyés püspök például bérnyomás idején többször is ellátogatott Rákóczi falvára, s az egyházi szolgálat után mindannyiszor fogadta a községi előljáróság, amelyhez többnyire csatlakozott a járási szolgabíró és a vármegyei alispán is, tisztelgését is. De járt a faluban Kokovay János váci apátkanonok és P. Faragó Fábrián szolnoki ferencrendi házfőnök is. Utóbbiak 1928-ban Dr. Erdődy Harrach Tihamér kormányfőtanácsos és Scheffcsik István főszolgabíró társaságában érkeztek. 1932. szeptember 21-én Dr. Baltazár Dezső református püspök is ellátogatott Rákóczi falvára. A Tiszántúli Egyházkerület vezetője Maklár Károly egyházkerületi főjegyző és Futó András személyi titkár kíséretében érkezett.

A község határában Almásy Sándor vármegyei főispán, Dr. Erdődy Harrach Tihamér kormányfőtanácsos és a község képviselőtestülete fogadta őket, s díszhintóval és tizenhattagú lovas bandérium kíséretében együttesen érkeztek be a falu főterére. A Községháza előtt diadalkaput állítottak tiszteletükre, s ott köszöntötte őket Nagy Tibor községi jegyző.

Majd leventék és fehér ruhába öltözött lányok sorfala között mentek a református templomba. Az egyházi szolgálatot követően Baltazár püspök előtt tisztelgő küldöttségek jelentek meg. A vármegye nevében Almásy Sándor főispán, Rákóczifalva nevében Gejhoffer László gazdatiszt vezette a deputációt. A községi iskola közösségét Resz József igazgató, a falubeli polgári szervezetek delegációját pedig Filemon Ignác vezette.

A világi méltóságok közül megfordult a faluban roffi Borbély György császári és királyi kamarás, vármegyei főispán, Alexander Imre alispán, Dr. Kiss Gábor árvaszéki elnök, s a már fentebb említett politikai személyek. De járt Rákóczifalván maga a kormányzó, Horthy Miklós is. Igaz, hogy nem a település meghívására érkezett, sőt nem is a faluban vendégeskedett, hanem Alsó-varsányban a Gorove kastélyban, de magán a falun áthaladó Kőúton utazott leginkább, ezért a népi elnevezés a mai Szent László király utat sokáig egyszerűen csak Horthy útjának nevezte.

Utoljára 1943 novemberében haladt keresztül a kormányzó a falun. November első napjaiban ugyanis országos agarászversenyt rendeztek Gorovéné sz.: Fáy Adrienn birtokán (Dr. Gorove László ekkor már nem élt). Kállay Miklós miniszterelnök ugyan mindenképpen szeretne volna megelőzni, hogy a versenyen a kormányzó lovagoljon, de Horthy hajthatatlan maradt. Gróf Edelsheim Gyulai Ilona, Horthy István özvegye, Becsület és kötelesség c. emlékiratában így emlékezik erre:

„... Délután Nickyvel és Baghy-Apponyi Virginiával elmentünk Szolnokra, agarász-közgyűlésre, ahol Nickyt megválasztották elnöknek... Másnap reggel először misére, aztán Gorovéné birtokára mentünk, ahol az országos agarászversenyt rendezték. Miklós papa megjött – nem lovaglóruhában! – én viszont női nyeregben, a kedvenc „Shagya 23”-mon vettem részt, mert Pista Délibáb agara is futott a versenyen. Nem volt szerencsénk, a kemény, száraz talajon a második összevetésnél Délibáb a körmét törte és kiesett...”²⁴

Természetesen a település politikai életének alakulását, a községben jelentkező politikai irányzatokat s erőviszonyaik változásait a Rákóczifalván megfordult politikai személyiségek névsorából kiolvasni nem lehet, de talán egyik-másik személyiség jelenléte jelzésértékű a helyi közélettel kapcsolatban is. Viszont a két világháború között működött a településen néhány olyan polgári szervezet, amelyek bár nem kimondottan pártpolitikai alapon

szerveződtek, mégis politikai jelentőséggel is bírtak.

Ilyen volt például az 1923-ban alapított Kaszinó, amelynek vezetősége és tagsága teljes egészében a község társadalmi vezető rétegéhez tartozott.

Mivel szellemi irányítása pártpolitikai hovatartozás nélkül a helyi vezető réteg kezében volt, teret biztosított arra, hogy az Egységpárti, illetve a Kisgazda párti beállítottságú egyének állandó találkozó helyévé válják. Kimondottan a módosabb réteg szervezete volt, hasonlóan a Vadásztársasághoz, amely 1921-ben 142 katesztrális hold 1205 □-öl vadászterület fölött rendelkezett. A társaság elnöke 1921. március 18-tól Gaál Vilmos volt. Ugyancsak a rákóczi falvi „úri társaság” jellegzetes társadalmi szervezeteként alakult meg 1930-ban a Polgári Lövész Egyesület, amely a hazafias érzületet és a bajtársi szellemet zászlajára tűzve leginkább idomult a kor keresztény-nemzeti ideológiájához. Az 1939. február 19-én megalakított Magyar Fajvédők Rákóczi falvi Csoportja viszont nyíltan szélsőjobboldali eszméknek adott hangot. A harminchat taggal alakult szervezet Nemzetvédelmi csoport felállítását is tervezte. A szélsőjobboldal politikai előretörése azonban nem következett be. Széles és biztos társadalmi bázisa nem lévén a községben. Mellesleg Rákóczi falván már az 1900-as évek elejére kialakultak mindazon politikai szervezetek és egyesületek, amelyekben a helyi társadalom minden jelentős rétege gazdasági, társadalmi, politikai érdekeit kifejezésre juttathatta. A 48-as kör, és az Iparos Kör olykor-olykor mintegy politikai párt nyilvánított véleményt, illetve foglalt állást a községet érintő legjelentősebb kérdésekben. Modern értelemben vett pártok azonban még sokáig nem működtek. Határozott pártkeretek kialakulására csak 1945-46-os években került sor.

A két világháború között Rákóczi falva területi kiterjedése és lélekszáma alapján községi rangú település volt. Képviselőtestülete, mely 1883. december 28-tól folyamatosan működött, az 1920-as, 1930-as években már harminchat főt számlált. Ebből tizennyolc fő választás útján került a testületbe, tizennyolc fő pedig virilis jogon, a legtöbb adót fizetők közül jutott a képviselőtestület soraiba. Rajtuk kívül a község vezető testületének hivatalból tagja volt a bíró, a másodbíró, a jegyző, a pénztárnok, a közgyám, a tanácsosok és a település orvosai. Az adminisztratív feladatok a jegyző hatáskörébe tartoztak, akinek a munkáját többnyire egy írnok segítette. A jegyző és a bíró közösen irányította a három fős szolgaszemélyzetet, a kisbíró és a két éjjeliőr munkáját. A község főszolgabírósága és adóhivatala Szolnokon működött. Községi közegnek számítottak továbbá a bábák és a postai kézbesítő.

A település közigazgatási gyakorlata a hasonló nagyságrendű községekéétől alapvetően nem tért el semmiben. Az 1898-ban kialakított működési rend az évtizedek során lényegesen nem változott.

Az 1884-ban megalkotott községi szervezési szabályrendelet kisebb-nagyobb kiigazításokkal hosszú évtizedeken át maradandónak bizonyult. Természetesen az idő előrehaladtával bővült, fejlődött a község szervezeti élete, modernizálódott a községi adminisztráció. A két világháború között a közrend hivatali szervezete, a csendőroros már jól bevált gyakorlat szerint működött, viszont csak az 1920-as években kezdte meg tevékenységét a helyi anyakönyvvezetői hivatal, s a M. Kir. Belügyminiszter 3900/1925. sz. B.M. körrendelet alapján létesített közigazgatási adattár.

1929-től lett Rákóczi falva az egyesített X. sz. állatorvosi körzet székhelye. Az említett körzetet Tiszavárkony, Vezseny és Rákóczi falva együttesen alkotta, s az állatorvosi teendőket ellátó szakember /az 1930-as években Hajdú László dr./ évi összefizetését, mely munkabért, lakásköltséget és utazási költséget foglalt magába, közösen biztosították. Vezseny 20 %, Tiszavárkony 30 %, Rákóczi falva 50 % arányban.

A vezetőtestület tagjai sorában egyébként a két világháború között többek között a következő személyek tevékenykedtek. Hosszabb időn át töltötte be a községi bíró szerepet Csépa György, a másodbíró szerepet Bagi Mihály. Tanácsnokként működtek: Szekeres András, Borbély Gábor, Holovecz István, Sz. Nagy István. 1923-tól községi orvosként praktizált dr. Kamarás László, aki egyben a Stefania Szövetség helyi szervezetének orvosi teendőit is ellátta, illetve az OTI helyi kirendeltje volt.

Hivatalánál fogva ugyancsak a vezetőtestület tagja volt dr. Domokos József is, aki magánorvosként került Rákóczi falvára 1931-ben. A marosvásárhelyi születésű orvosdoktor magánrendelője megnyitása előtt a budapesti Szent István Kórházban praktizált. A vezetőtestület gyógyszerész tagja dr. Nagy László 1933-ban nyitotta meg a községben önálló gyógyszerárát. Korábban az 1909 óta működő községi patikában volt gyakornok. Az ismertebb vezetők sorába tartozott Csaba Elemér községi jegyző, Fejér Gyula pénzügyi számviszt, Pethő Károly adóügyi jegyző, Nagy Tibor közigazgatási segédjegyző, Lipták Géza főjegyző, hogy csak néhány nevet ragadjunk ki a népes sorból. A községi közegnek számító bábák közül mindenekelőtt Varga Imréné született Kóródi Jusztinát kell említenünk, aki 1928-tól községi szülésznő státuszban szerepelt. Rajta kívül bábaként tevékenykedett a két világháború között években: Szabó Ferencné született Mundi Mária, Nagy Józsefné született Abonyi Apollónia és Kopasz Jánosné született Somosközi Erzsébet.

A közigazgatás alkalmazottainak létszáma, szervezettsége és a reszortokra tagolt ügybeosztás összességében úgy tűnik a lakosság megelégedettségére szolgált. Az igazgatási hálózat működése figyelemre méltó panaszt nem váltott ki a lakosság tagjaiból. A jogkörök tisztázása, a hatósági intézkedések

feltételei és következményei egyaránt a helyiek érdekeit volt hivatva szolgálni. Természetesen a község legfőbb hatalmi testülete, a képviselőtestület közgyűlése, élvezte mindazokat a jogokat, amelyek alapján hatásköre kiterjedhetett a község vagyoni állapotával kapcsolatos ügyekre /vagyonkezelés ellenőrzése, költségvetés, magánjogi követelések vagy tartozások, kölcsönök, utalványozási ügyek, stb./. Valójában a község jelentős magánvagyonnal ebben az időszakban sem rendelkezett, de kisebb haszonvételekkel igen (helypénzszedés, korcsmáltatás, piacfelügyelet, stb.). A vagyoni ügyek mellett természetesen a közrendészeti, egyházi, közegészségügyi, közoktatási és gazdasági, közlekedési kérdésekben is döntő szerepe volt.

Ezen ügyek valóságos elintézése azonban már nem a testület ülésein történt, hanem a rezortokra tagolt ügybeosztás alapján a vezetőtestületbe tartozó hivatali személyek révén. A hivatali apparátus azonban nem volt nagy létszámú, a hivatali ügykörök olykor-olykor át is fedték egymást.

Mindazonáltal a hivatalszervezet által az ügyek bizonyos csoportokra tagoltsága jól nyomon követhető. A szabályok megalkotása, a választókerületi ügyek, a csendőri, a közegészségügyi, népnevelési, katonai és közjogi ügyek például a közigazgatás címszó alatt futottak. A közmunka, a közműépítés, a vízgazdálkodás és területszabályozás alkotott egy másik blokkot, míg a közgazdaság, adóügyek, pénzügyek egy harmadikat. Egy-egy rezortcsoport élén a tanácsnokok tevékenykedtek. Az államigazgatásnak 1929-ben racionalizált rendje ezt a gyakorlatot fejlesztette tovább. A lakosság választójogosultsága vonatkozásában a törvényhatósági választójogot vették alapul a községi választójog esetében is. Ennél fogva az országgyűlési képviselőválasztás feltételeit szabályozó 1925. évi 26. tc. előírásai érvényesültek. Vagyis szavazati joga volt annak a férfinak, aki 24. életévét betöltötte és 6 elemít végzett, illetve annak a nőnek, aki 30. életévét betöltötte és 6 elemít végzett. További feltétel volt mindkét nemre nézve, hogy legalább 10 éve magyar állampolgársággal rendelkezzen, s legalább két évig a választásokat megelőzően Rákóczi falván lakjon. Ezen utóbbi feltételt 1929-ben tovább szigorították. Az 1929. évi 30. tc. értelmében a helybenlakás kötelezettségét hat évre emelték. Rákóczi falva lakossága egyébként a tárgyalt időszakban teljes egészében magyar nyelvű népességből állt, s a lélekszám mindvégig 4200-5200 fő között váltakozott. Általában valamivel több, mint 50 % nő és valamivel kevesebb, mint 50 % férfi megoszlásban. 1920-ban még mindössze 4325 fő lakta a falut, tíz évvel később 1930-ban pedig már 5222 fő. 2662 férfi és 2560 nő megoszlásban. Felekezeti hovatartozás szerint változatlanul a római katolikus túlsúlya volt jellemző. 1930-ban például 4543 római katolikus lélek élt Rákóczi falván. Ugyanekkor a protestánsok (reformátusok

és evangélikusok) együttesen jelentettek csupán 679 főt. 1945. júliusában a lakosság létszáma 5400 fő volt.

A közigazgatás fent vázolt rendje 1944 őszén teljesen szétzilálódott.

1944. október 7-én a község tisztikarának jelentős része elhagyta a települést. A főjegyző, az adóügyi jegyző, az orvos, az állatorvos, a római katolikus plébános, a református lelkipásztor és a községközi hivatalszervezet dolgozóinak többsége elmenekült a településről. A község iratállományát nagyobb részben még 1944 szeptemberében elszállították Újszászra. 1944. októberének második felében néhány napig – talán október 19. és 25. között – a nyilasok kezébe került az irányítás, majd orosz katonai megszállás alá került a település. Az új közigazgatás csak novemberben kezdett formálódni, amikor Teleki Imre a bírói tisztséget, Nagy Mihályra pedig a jegyzői teendőket ellátását testálták. A döntő fordulat azonban akkor következett be, amikor az 1945. január 4-én napvilágot látott kormányrendelet előírta a helyi nemzeti bizottságok megalakítását és az önkormányzatok újraszervezését. A közállapotok normalizálása azonban már egy új korszak kezdetét jelentette.

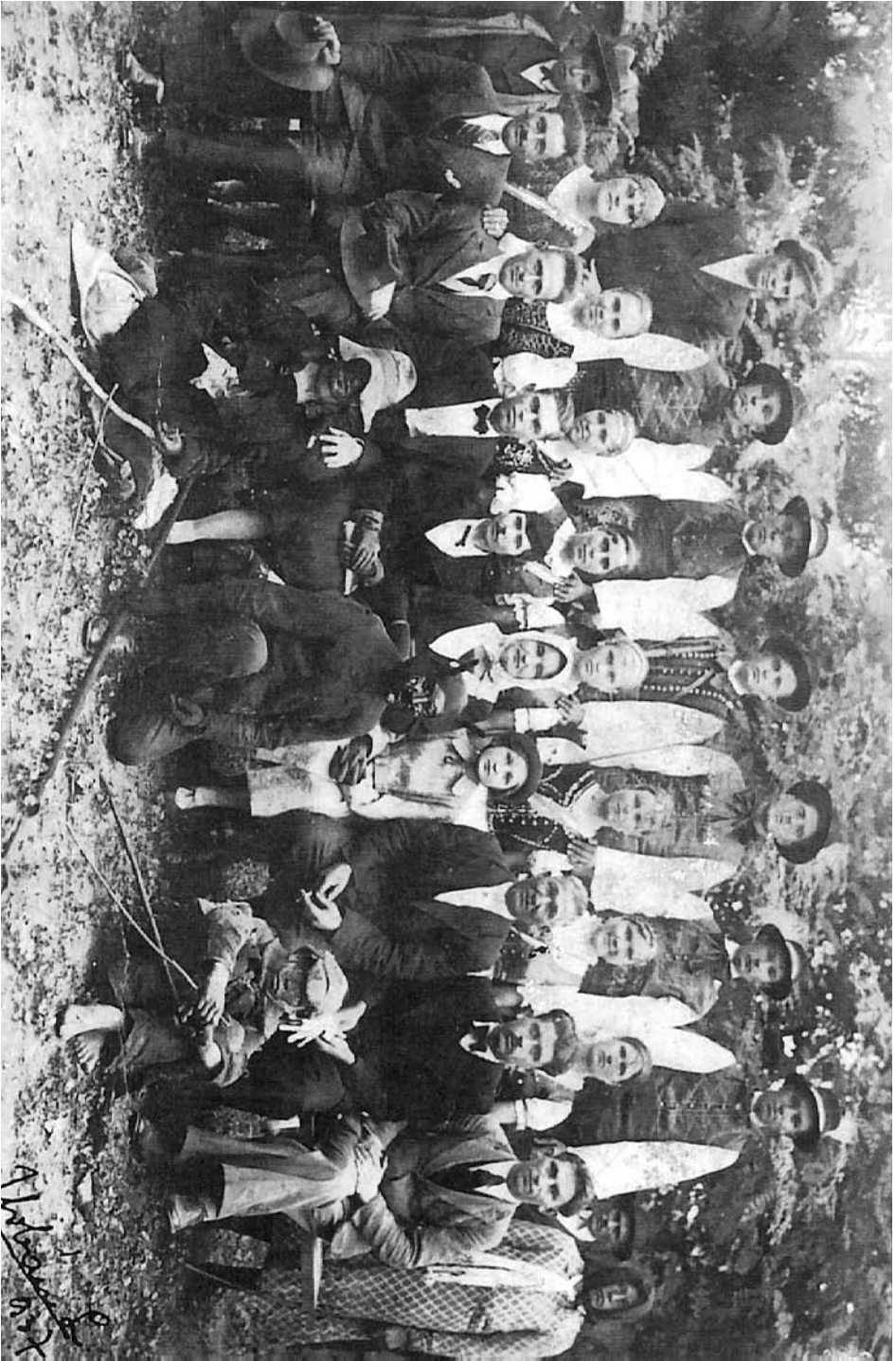

Forgó József és társai előkészítik a harceszközt

A vihar csattogó szárnya alatt

*Fiatal pár Rákóczi falván 1939-ben (Demecs Béla és felesége
Kocsis Julianna)*

Szűrteti bál 1937-ben

Esküvői pár 1941-ben (Csomán Ferenc és Tóth Júlianna)

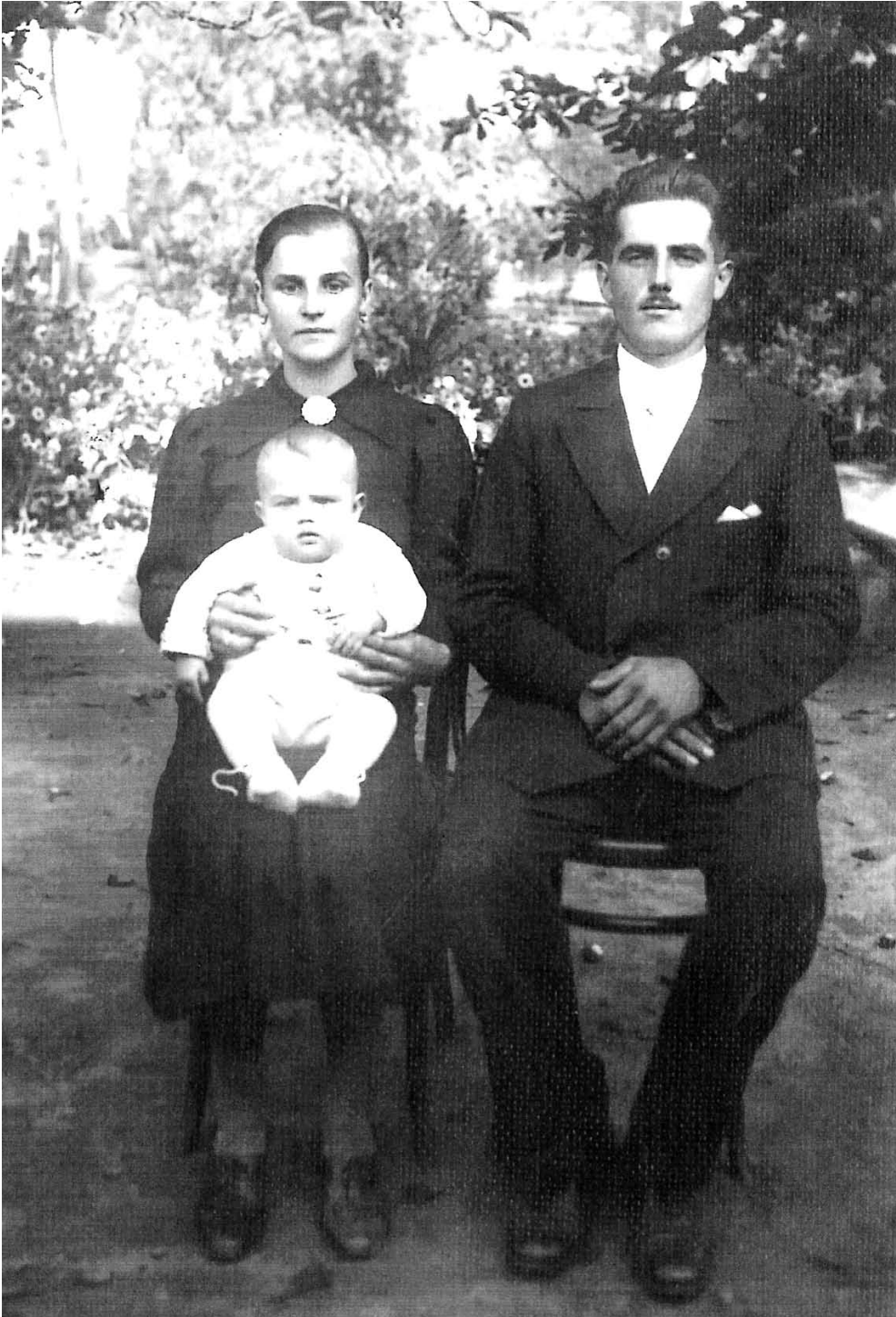
Fiatalok a háború kezdetén (Adorján Miklós és Lévai Mária)

Fiatalok a háború kezdetén (Tóth Miklós és Bognár Ilona)

Fiatalok a háború kezdetén (Ondok Teréz, Vektor Júlianna és Adorján Irén)

Demecs Béla és családja 1940-ben

Amikor a második világháború 1939. szeptember 1-jén kezdetét vette, Rákóczifalva történetének mindössze az 58. évét írta. Az alig fél évszázados múlt azonban elegendő volt ahhoz, hogy az egykori telepés falu a kétkedőket meggyőzze az életképességéről, a hitetlenkedőket a lakosságeltartó képességéről. Kiheverte az első világháború okozta traumákat, átvészelve a háború utáni vérzivataros esztendőket, és úgy ahogy kilábalt a gazdasági világválság okozta megpróbáltatásokból is. „Összességében – miként azt Páldi András: Húsz év Rákóczifalván c. könyvében olvashatjuk, Kiadó Rákóczifalva Nagyközség Önkormányzata, 2007. szeptember 8. – az 1930-as évek második felében a családok anyagi helyzete, a régebbi falvakhoz viszonyítva, kiegyenlítettebb volt, hiányzott a jelentősen meggazdagodott, zsíros paraszt réteg, és nem volt tömeges a teljesen földtelen, cselédsorba szorult család. Azért lehetett így, mert a község telepítése óta a harmincas évekig eltelt 50-60 esztendő alatt, a lényegében egyenlő esélyekkel induló telepések között még nem mehetett végbe számottevő differenciálódás. A jobbra, többre törekvő, szerencsés, vagy jól házasodó családok gyarapították ugyan a gazdaságukat, de a több cselédet is tartó, gazdag parasztnak nevezhető szintre, nem jutottak el (vagy tegyük hozzá: csak kevesen jutottak el). Természetesen voltak szegény családok is. Szegénységük oka sokféle lehetett. A legdöntőbb talán az első világháborúban meghalt családfenntartóik hiánya, a harmincas évek eleji nagy gazdasági válság okozta nyomor, a növekvő adók, vagy a munkanélküliség. A harmincas évek második felében azonban, amikor a hadigazdálkodás munkahelyteremtő folyamatot indított el (elkezdődött a szolnoki repülőtér építése, Martfűn a cipőgyári beruházás), megváltozott a helyzet. Aki keresett, talált is munkát... A falu parasztcsaládjainak túlnyomó többsége néhány hold földön gazdálkodott, önálló kisbirtokos volt, de jövedelmét alkalmanként az uradalomban vállalt fuvaros, vagy kézi munkával egészítette ki...” (150. oldal). Vagyis röviden szólva, nem volt idilli ez a falusi élet, de élhető élet volt. A háború kirobbanásával ez az élet került ismételtelen veszélybe, bár 1944. augusztusáig a község megőrizte nyugalalmát, közvetlenül nem szembesült a pusztulással. Jelek, tapasztalatok azonban voltak, amelyek a háború valóságára mutattak.

Furesa módon a háborúra való készülődés, majd a háború kirobbanása eleinte a községbeliek életkörülményeinek kedvezőbbé válását eredményezte.

Az 1938-ban Győrben meghirdetett fegyverkezési program ugyanis növelte a munkaalkalmakat, és emelkedett a munkabér is. A közeli Szolnokon megkezdődött a repülőtér építése, s a községből többen az építkezésen kaptak munkát.

A Rimár és a Palatinus cég által kivitelezett munkálatokban szép számmal

tevékenykedtek rákóczi falvi fiatalok. Voltak, akik az állványozó csoportban dolgoztak, mások a mérnökök mellett segédkeztek, de akadtak olyanok is, akik fuvarozást vállaltak lovas kocsival. A győri program ugyan az ország gazdasági életében beindított egy lassú inflációs folyamatot is, de a kezdeti időszakban a munkavállalók még nem érzékelték belőle semmit. Ráadásul a repülőtér építésében résztvevők viszonylag jó fizetést kaptak. A hadi konjunktúra 1940 második felében kezdett visszaesni, de a rákóczi falviakat egyelőre közellátási nehézségek nem nyomorították. 1939-ben ugyanis rekordtermést takarítottak be a községi földekről, s bár 1940 tavaszán belvíz katasztrófa és árvíz nehezítette a gazdálkodást, tartalékok még voltak.

A polgári fogyasztást korlátozó intézkedések azonban nem sokáig várattak magukra. 1940-ben már megjelent a mezőgazdasági termények zárolásáról szóló rendelet, amely előbb csak a kenyérgabonára, burgonyára, kukoricára és a hüvelyesekre terjedt ki, de a következő esztendőben már a cukorrépára és a takarmánygabonára is. Közben 1941-ben bevezették a zsírbeszolgáltatást, fejadagot meghatározva a sertézsírra, szalonnára, majd a gabonára is. Mindössze idő kérdése volt csak, hogy a piacozás szabadságát felváltsa a Közellátási Bizottság felállítása, és a katonai rekvirálás. Amikor 1942-ben életbe léptette a kormány az új beszolgáltatási rendszert (Jurcsek-rendszer), a községben élő kisparaszt családok már csak a saját fogyasztás csökkentése árán tudták teljesíteni a beszolgáltatást. Annál is inkább, mert a sorozatos bevonulások miatt 1942-43 táján már a munkaerőhiány is éreztette hatását a község gazdasági életében. A visszaemlékezések egybehangzó állítása szerint 1941-ben a községben korlátok közé szorították az élőállatvágást- és feldolgozást. A községi hentes hetenként csak egy sertést vághatott, s aki magánvágással próbálkozott, az a szolnoki fogdába került. Péntek esténként a hentes előtt az asszonyok hosszú sora alakult ki, nem akarván elszalasztani másnap reggel a húshoz jutást. Szolnokon ekkor már érvényben volt a húsjegy. A kenyérgabona és liszt ellátással a jó termések következtében ugyan nem volt nagyobb baj, de a 4-5 holdas parasztokra egyre nagyobb terhet rótt, hogy a beszolgáltatást 1942-től a szántóterület kateszteri tiszta jövedelme után vetették ki. A közraktárakban beszolgáltatott gabonáért egyébként az állam napi árat fizetett, de a pénzzel egyre inkább nem volt mit kezdeni, hiszen az iparcikkek vásárlásának korlátozására is sor került. 1943-tól a különféle ruházati cikkek beszerzése vásárlási könyvhöz volt kötve. Hasonlóan a bőrárú (lábbeli) vásárlása is. Aprójószág (csirke, tyúk, kacsa, liba) nagy számban volt a falusi gazdaságokban. Így természetesen a tojás és baromfiszolgáltatás kötelezettsége is ránehezedett a rákóczi falviakra.

A baromfifélékben egyébként majd az 1944. évi bombázás okozott óriási

károkat. A szerteröppenő szilánkok, repeszek a bombázási zónában udvaronként szinte teljesen megsemmisítette a baromfiállományt. Volt olyan ház, ahol 30-40 tyúk hullott el, a Bohácsik-portán pedig közel 100 kacsza pusztult el. Több helyen malacok, süldők is odavesztek. Ez annál is inkább nagy csapás volt, mert mint fentebb említettük, 1941-től érvényben volt a zsírbeszolgáltatás, és a sertészsírra és szalonnára megállapított fejadag.

A háború okozta megélhetési nehézségek azonban messze mögötte maradtak annak a dermesztő tehetetlenségnek, amit az emberveszteségtől való félelem alakított ki a lakosságban. Az első világháború tragédiáit megélt családok ugyanis nagyon jól látták, hogy idő kérdése csupán, s megint apákat, testvéreket, és fiakat kell áldozni a háború oltárán.

A háború ugyan még el sem kezdődött, de 1938. október 13-án a Magyar Királyi Honvédség teljes állományát mozgósítani kezdték a felvidéki bevonulásra. Igaz, végül is csak négy megerősített vegyesdandár vonult be a Felvidékre, és a bevonulás is békés volt. A határra felzárkózó csapatok katonái között rákóczi falvai származású katonák a jelenlegi ismereteink szerint nem voltak. Aztán alig telt el néhány hónap, újra mozgósításra került sor. A kárpátaljai bevonulással összefüggésben részleges mozgósítást hirdettek. Közben 1939. március 11-én hatályba lépett a honvédelemről szóló 1939. II. tc., amely elrendelte a levetekötelezettséget. A 12. életévet betöltött ifjak katonai jellegű kiképzése Rákóczi falván is elkezdődött. A fiúk hetente egyszer leveteképzésen vettek részt, s nagyon komoly sportfoglalkozásokon edzettek. Valójában a sport égisze alatt alapos honvédelmi nevelésben részesültek. A községi Levente Egyesület évente megrendezte a sportnapot, ahol atlétikai számokban és futballban egyaránt összemérhették a tudásukat az ifjak. Az egyesület parancsnoka Demény Márton tartalékos hadnagy volt, aki a Nagydomb keleti oldalában kialakított gyakorlótéren, futballpályán és leventelőtéren tartotta a foglalkozásokat. A résztvevők Levente igazolvánnyal rendelkeztek, amelyben aláírással igazolták a leventifoglalkozási napokat. Magát a gyakorlóteret a leventék alakították ki honvédelmi munkában. 1939. október 5-én ugyanis kibocsájtották a 9300/1939. M.E. sz. rendeletet, amelynek értelmében minden 14-70 év közötti személy honvédelmi munkára volt kötelezhető.

A háború közben elkezdődött. Magyarország egyelőre ugyan még távol maradt a harcoktól, de 1940. VI. 27-én, az első világháború éveitől kezdve, a teljes magyar hadsereget kezdték mobilizálni. Megkezdődött a magyar katonák felvonulása a román határra, s minden jel arra mutatott, hogy 1940. augusztus 28-án hadműveletet is kezdenek Románia ellen. Ez a mozgósítás már több rákóczi falvi családot is érintett.

Törvényhatóság:

Sorozójárás: *A hárszentmiklósi járási főszolgabírója*

..... folyószám.

Sorozási Bizonyítvány.

Név: *Deák István* atya neve: *Deák István*

szülőanyjának leánykori családi és utóneve: *Toth Jolán*

foglalkozása, élethivatása *fu*, aki született *1822* évi *VIII.* hó

73 -n *BÁKÓCZIFALVA* községben (..... vármegyében,

..... országban), *skat.* vallású *171* cm. magas, -n

az *1842* évi *OKT. 17.* hó *III. napján* vármegye (város)

sorozóbizottsága előtt megjelent és

~~arcvadászszolgálatra~~ alkalmasként besoroztatott. Állítási kötelezettségének eleget tett.

jelenleg alkalmatlanként visszahelyeztetett. A jövő évben még újból előállni tartozik.
de mint segédszolgálatra alkalmasként osztályozott nem soroztatott be. Állítási kötelezettségének eleget tett.

de mint fegyvernélküli szolgálatra alkalmas nem soroztatott be. Állítási kötelezettségének eleget tett.

Névezettnek a tartalékos tiszti kiképzésre való jelentkezése elfogadtatott és így a karpaszomány viselésére jogosult.

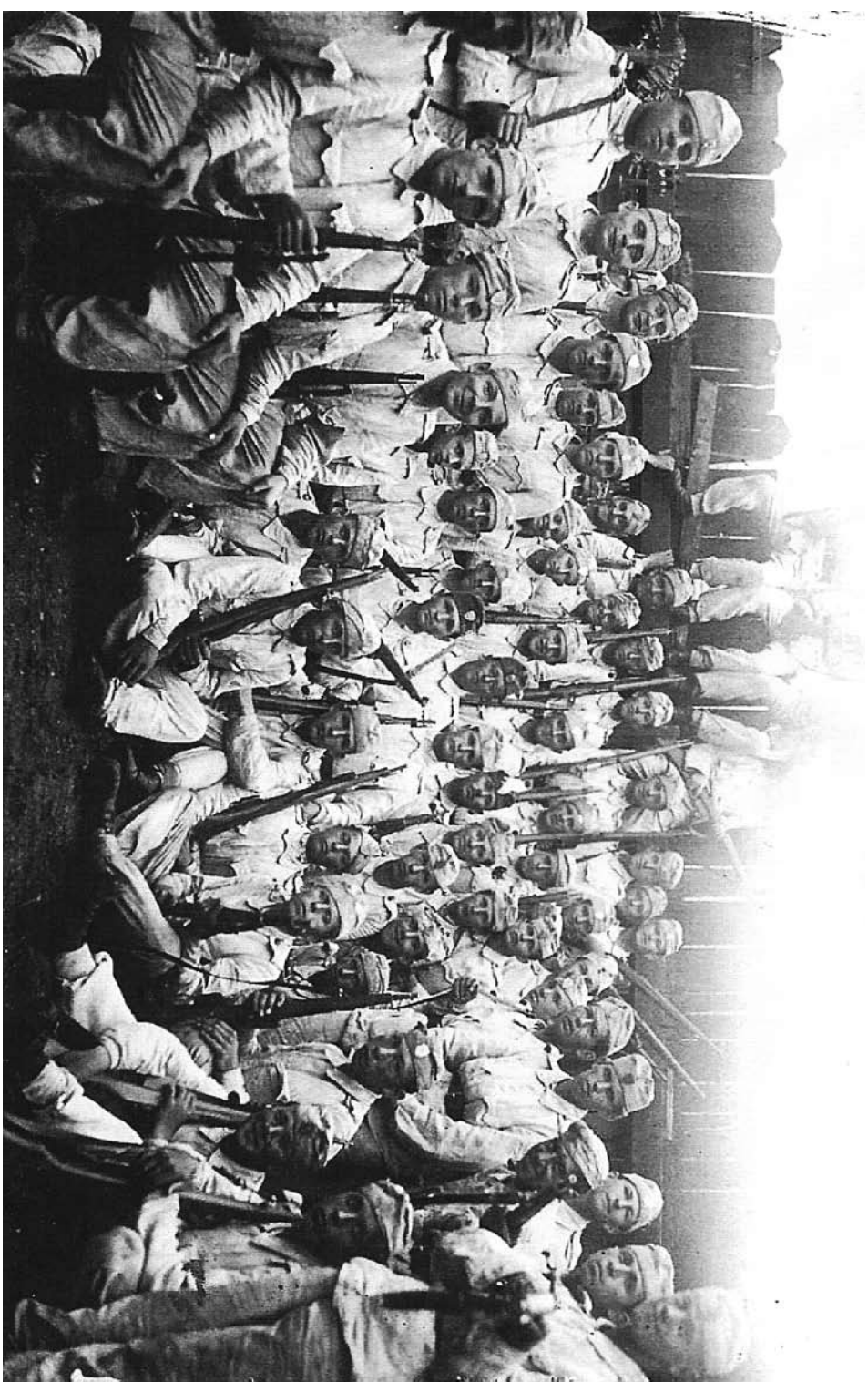
..... 19 *1842* évi *OKT. 17.* hó -n.

Certy
főszolgabíró (polgármester)

12. sz. minta.

N-4. 43. és 76. §-hoz.

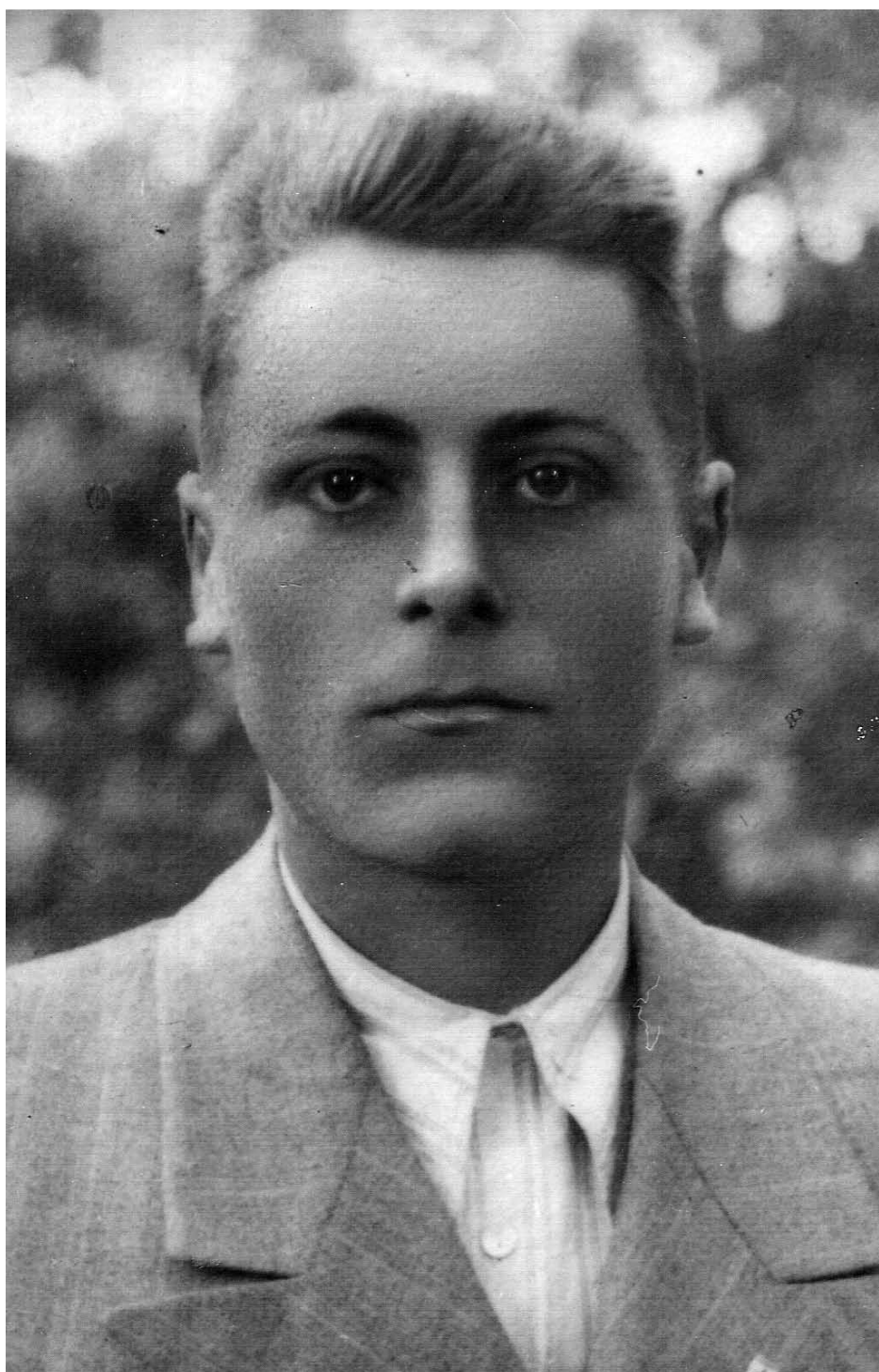
Leventik 1942-ben

Mészáros János a bevonulási parancs idején

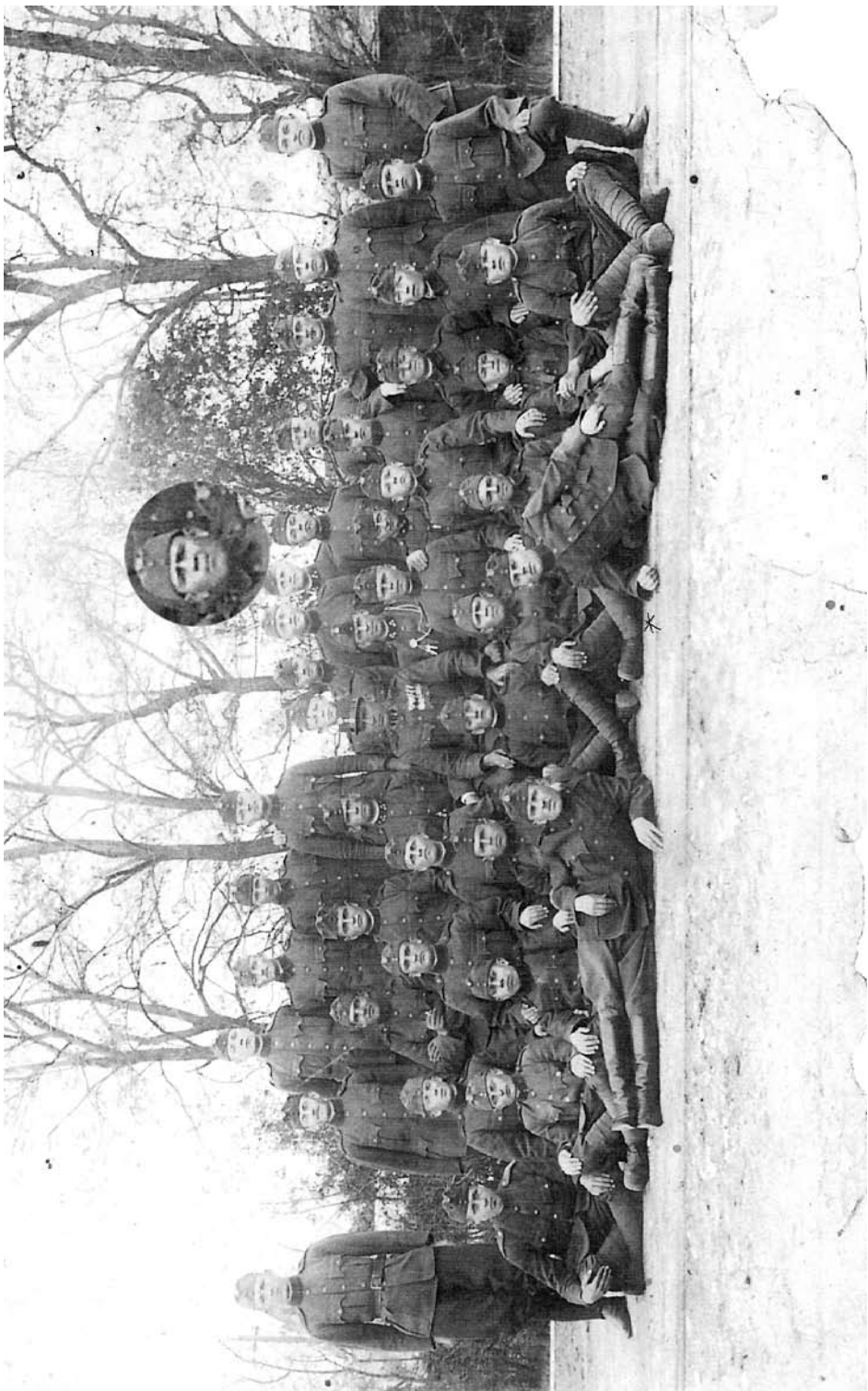
Katona Károly bevonulás előtt

Deák István bevonulás előtt

Adorján Miklós sorkatonaként, 1933-ban

Tápai Károly és katonatársai 1932-ben

Gyurgyák István katonatisztaságvai 1932-ben

Ondok Mihály és katonatársai

Újra katonaruhában (Mezei Károly 1939-ben)

Újra katonaruhában (Vetor János és családja)

Tóth György rokonai körében

Tápai Károly újra katonaként

Nagy János és katonatársai

Nagy Imre hadrakészen

Ekkor vonult be például Bugyi József is, aki 1940. szeptember 10-én a mozgósítással együtt járó feszültség következtében váratlanul Békéscsabán szívbénulásban elhunyt.

Tulajdonképpen ő tekinthető a község első, második világháborús áldozatának. A magyar hadsereg a nemzetközi tárgyalások következtében azonban nem kezdett háborút Románia ellen. Szeptember 5-én csupán egy békés bevonulásra került sor Észak-Erdélybe.

A bevonuló katonák között ott masírozott Rákóczi falváról Merena József és Szabó József is. 1941-ben azonban véglegesen megszűnt az ünnepélyes masírozás. A háború világháborúvá eszkalálódott, s az újabb, 1940. április 4-én bekövetkezett végleges mozgósítás már a fegyveres semlegesség feladását jelentette. 1941. április 11-én kezdetét vette a Jugoszlávia elleni hadművelet. A délvidéki hadművelet résztvevői között szerencsére egyelőre rákóczi falvi katonák nem voltak.

Nem kellett azonban sokáig várni arra, hogy a községből bevonult férfiak útja a halál felé vezessen. 1941. június 22-én ugyanis készültségbe helyezték, majd június 26-án mozgósították a Kárpát-csoportot a Szovjetunió ellen, 1942. február 24-én pedig megkezdték a II. magyar hadsereg kiszállítását az orosz frontra.

A Szovjetunió ellen kezdett háború már sodorta magával a rákóczi falvi katonákat is. Elsősorban nem a sorállományú évjáratokat, hanem a valamivel korosabb póttartalékosokat. Az volt ugyanis a gyakorlat, hogy a sorállományúaknak legfeljebb csak a 20 %-át válogatták be, a tartalékállományuk pedig megközelítően a felét. Szinte az elsők között indult Keletre Arnóczki Ferenc, Eiler Mihály, Hevesi Tóth István, Ignác Mihály, Török János, hogy aztán 1943 júniusában nagyobb tömegben kövessék őket a fiatalabbak. A doni katasztrófa után ugyanis a II. magyar hadsereg maradékát Hitler csak annak fejében engedélyezte hazaszállítani, ha Magyarország a keleti hadszíntéren növelte a megszálló erők létszámát.

Az 1943. évi mozgósítás szinte kiürítette a települést. Több családból ekkor már ketten-hárman is mundaiba öltöztek. Az Andó-fivérek, a Kocsis-testvérek, a Hegedűs-fiúk, a Csomor-testvérek röviddel egymás után indultak a frontra. „Isten veled édesanyám, megyek a harctérre...” énekelte a visszaemlékezők szerint Csomor János az ismert katonanótát házuk előtt a bevonulás napján, s fiatalos hévvel maga sem hitte, hogy testvérbátyjával soha nem látják már egymást. A megszálló erők ugyanis egyre gyakrabban keveredtek harcba a szovjet regurális csapatokkal, s a testvérbáty sorsa az ukrainai mezőkön a végtelenbe fordult.

Persze a következő esztendő hónapjai is vitték a férfiakat a faluból. 1944

januárja mozgósítással köszöntöt az országra. Fokozatosan mobilizálni kezdték a magyar királyi I. hadsereget is. Rákóczi falván 1943 szeptemberében ismételten számba vették a hadra fogható fiatalokat. Az előző esztendőkhöz hasonlóan, megint lezajlott a sorozás.

A sorozásra a Község házában került sor. A sorozóbizottság előtt megjelent fiatalok Sorozási Bizonyítványt kaptak. A bizonyítvány tanúskodott arról, hogy a megjelent illető „alkalmasként besoroztatott”, „jelenleg alkalmatlanként visszahelyeztetett”, „a jövő ében még újból előállni tartozik”, „segédszolgálatra alkalmasként nem soroztatott be”, „mint fegyvernélküli szolgálatra alkalmas nem soroztatott be”, esetleg „a nevezettnek a tartalékos tiszti kiképzésre való jelentkezése elfogadtatott és így karpaszomány viselésére jogosult”. Természetesen, mint Magyarország hadba lépése óta mindig, most is, leginkább az „arcvonal szolgálatra alkalmasként besoroztatott” határozat került a bizonyítványba. Ráadásul 1943. szeptemberében a sorozóbizottság előtt megjelentek esküt is tettek, ami azzal járt, hogy az alkalmasnak minősítettek behívóparancs nélkül, a községben történt kidobolással is behívhatók lettek a gyülekezőhelyre. Természetesen 1939. március 11. óta érvényben volt az új honvédelmi törvény, amely ismételten bevezette az általános honvédkötelezettséget. Ennélfogva, aki nem tett eleget a behívásnak, a fejével játszott, mint katonaszökevény. Valójában ilyesmire nem is került sor, pontosabban csak egyetlen esetet őriz a falu emlékezete. Az emlékezések egymásnak ellentmondó adatai miatt azonban nem lehet egyértelműsíteni, hogy a bevonulás megtagadásáról volt-e szó, vagy egyéb parancsmegtagadásról.

Az 1943. évi sorozást követően az új esztendő azonban az addigi gyakorlathoz képest már megdöbrentő új elemeket is hozott. 1944. nyarán már sor alatt még nem lévő leventéket is behívtak. Így kapott például SAS-behívót az alig 18 esztendőes Vektor János, akit rövid időn belül a frontra vezényeltek, holott az édesapja, Vektor István is frontszolgálatot teljesített. 1944-ben már minden negyedik rákóczi falvi családot közvetlenül érintett a honvédkötelezettség.

Egyébként a háború folyamán, 1945 tavaszán (februárban vagy március elején), Rákóczi falván még volt egy katonasorozás, de behívót ennek alapján már senki nem kapott. Tulajdonképpen ez a sorozás arra az időszakra esett, amikor az Ideiglenes Kormány a szovjetekkel kötött fegyverszüneti egyezmény alapján megkezdte az új magyar hadsereg szervezését. Valójában az 1943 szeptemberében zajlott sorozáson alkalmasnak nyilvánított fiatalok is elkerülték a háborús szolgálatot, mert mire ténylegesen hadba kellett volna menniük, a front elérte a községet. 1944. október 8-án kidobolás révén ugyan az 1923. évi korosztály több tagjának Tiszavárkonyba kellett volna jelentkeznie, de a körülmények alakulása miatt nem vonultak be. Többek között

így marad ki a háborús szolgálatból az 1923-ban születettek közül: Antal Balázs, Aszódi Albert, Bádonyi Mihály, Bálint János, Gyalai Béla, Major Ágoston, Páldi János, Rigó István, Székely Imre, Kicsi Pál, Zakar József, Csomán István, Terenyei László, Bajnóczki István, Szabó Menyhért, Varga Imre, Hoppál Mihály és Nagy József.

Persze a kevés szerencsés mellett sokkal több volt azoknak a száma, akiknek meg kellett járniuk az eleven poklot. Becslések, visszaemlékezések és egyéb adatok alapján körülbelül 330-350-re tehető ugyanis azoknak a száma, akik Rákóczi falváról katonaként résztvettek a második világháborúban.

Többségük 1942-ben, vagy 1943-ban került ki a frontra. Előzetesen leginkább Szolnokon, Debrecenben, Nyíregyházán részesültek katonai kiképzésben. De akadt olyan is, aki Nagytéténybe vonult be. Arra is van példa, hogy már az erdélyi bevonuláskor is katonáskodott, csak később került ki a frontra. A katonák zöme a gyalogsághoz került, de többen szolgáltak kerékpáros században, földi híradós századokban, tábori tüzérségnél, lovasszázadban, sőt a 2. honvéd hegyi dandár 13. zászlóaljában a páncéltörő században is akadt rákóczi falvi katona. Például Deák István, aki F. 694. B.927, B.929, D.904, F.935 tábori postaszámokról küldte leveleit 1943. október és 1944 november között az itthon lévőknek. Voltak továbbá, akik repülőszázadba kerültek /Andó Károly, Gajdos János, Szurgyi Béla, stb./, illetve műszaki századba /Ignác Mihály például árkász volt/, vagy éppen repülőezred bombázó osztághoz /Sulyok Márton például/. Bárhova sorolták is őket, a szolgálatuk sehol sem volt könnyű. Mindenhol a halál leselkedett rájuk, vagy a hadifogság réme. Nem véletlenül került a zsámbéki kereszties nővérek kiadásában készített képes levelezőlapra, amelyen az itthon maradottak leggyakrabban tudatták fiaikat, férjeiket, a következő felírat:

„Szent angyalok segítsétek és védjétek drága hőseinket. Imádkozó szívünk legyen védő pajzsuk.”

A rákóczi falvai Hoppál Annuska is gyakran írta erre a levelezőlapra a következő sorokat:

„... Mástkülönben Pista legyen nyugot bár hová is veti a sors bizom Istenben az megfogja segíteni és imádkozni fogok érte hogy a jó Isten vissza segítse... legyen nyugot mint már írtam is hogy szeretetel vissza várom és sokszor eldalolom azt a nótát hogy Tevagy az én legszebb álmom te vagy minden boldogságom szeretlek a sirig...”⁶

A szerelem és az imádkozás azonban kevésnek bizonyult ahhoz, hogy a címzett egészségben hazatérjen. Deák István 1944 novemberében eltűntnek nyilvánított. A II. honvéd hegyi dandár 13. zászlóaljánál páncéltörő szakaszban szolgáló alig huszonnégy esztendő fiatalember pedig maga is hitt a

hazatérés örömeiben. 1944. május 27-én még a következő verses levelet küldte édesanyjának egy tábori postai levelezőlapon:

*„Édesanyámnak a frontról
Édesanyám előttem látom könnyes szemedet,
Mikor utoljára fogtam a kezedet
Reszketett a kezed, sírás fojtogatott
Ahogy nézted induló fiadat.
Még most is jól emlékszem minden szavadra
Aztán édesfiam vigyázzál magadra
S a katona banda vígan szólt mialatt
Te elbúcsúztattad katona fiadat
Azóta is tudom nyugtalan vagy értem
S kéred az Istent, nehogy valami baj érjen.
Várod, hogy mikor jön újra a pillanat
Amikor engem haza hoz a vonat.
Ne aggódj jó Anyám, ne nyugtalankodjál
A honi éjszakán nyugodtan aludjál
Jó az Isten ki az égből ránk tekint
Megsegít és meglásd visszajövök megint.
Csókolja fia Pista”⁷*

Nem kevésbé hitt a visszatérésben Arnóczki Ferenc is. Az alig 30 esztendőes fiatalembernek azonban olyan súlyosan roncsolta össze a lábát egy gyilkos golyó, hogy 1944. április 27-én Lawoczne térségében belehalt a sérülésébe. És vágyott az otthona után Nagy János is. Néhány napja született gyermekét szinte nem is láthatta, amikor orvul magával ragadta a katonahalál. De emléthetnénk Katona Károlyt is, akinek a boldogsághoz vezető úton törte derékba életét a SAS-behívó. Szomorú valóság, de a következő rákóczi falvi fiatal életek örökre átköltöztek a mulandóság mezejére:

Adorján Miklós, Arnóczki Ferenc, Baczur Mihály, Baláti János, Barhács János, Baricza Ernő, Barsi János, Boda István, Bodnár Ferenc, Budai József, Bugyi József, Burzi Ferenc, Csabai Gyula, Csák József, Csébi János, Csomán János, Csomor József, Deák István, Demény Menyhért, Erdei Béla, Forgács Imre, Forgács Sándor, Forgó József, Földi István, Gyalai Béla, Gyalai József, Holovecz István, Horváth László, Juhász János, Juhász Zsigmond, Katona Ferenc, Katona József, Katona Károly, Kenyeres Aladár, Kiss János, Kis Pál, Kővári Géza, Krupincza Ferenc, Lengyel Vencel, Makari Ferenc, Mészáros János, Mondí István, Nagy András, Nagy Ferenc, Nagy Ferenc II., Nagy

István, Nagy János, Nagy János II., Németh Sándor, Osvári István, Rajna József, Roca István, Sinka János, Sipos József, Szakali István, Szendi László, Szerdahelyi Lajos, Székely István, Szilágyi István, Szőke István, Szmeló Béla, Szulzberger Lajos, Szurgyi Béla, Takács István, Terenyei Joáchim, Tóth Sándor, Varga István, Veninger Ferenc, Veninger István, Vincze József, Vincze Pál, Vondzsár József.

Gyermek, feleség, szülő és testvér őket mindhiába várta haza. Adatokká lettek a hadinaplókban és a veszteségi iratokban. Örök álmukat többségük ismeretlen helyen alussza.

Csak kevesüknek adatott meg, hogy életüket méltósággal egy tábori kórház gondoskodó ápolói között fejezzék be. Zömmel bevetés közben, vagy egy-egy visszavonulás zűrzavarában búcsúztak el az életüktől.

A korabeli Harcászati Szabályzat Alaki határozmányok című dokumentum alapján halottá nyilvánításuk az azonossági betélap (közismert nevén dögcédula) alapján történt meg. Jobb esetben két-két katonatársuk is igazolta aláírásával a halálukat. A rákóczipfalvi katonák többsége azonban inkább az „eltűnt” kategóriába soroltatott. Vagyis egy-egy ütközet vagy áttörés, visszavonulás valamely pillanatában még látták őket, de mire véget ért a katonai mozgás, az élők között már nem voltak. S aztán hiába múltak a végnélküli kerestetéssel terhes évek a fiúról, az apáról, a testvérről és a kedvesről, nem tudtak meg a családok semmi biztosat. Maradt a végnélküli várakozás, és a fel-felszárnyaló remény: „bizonyára hadifogságba esett, s valahol szeretettel gondol az otthonra.” „Súlyosan megsebesült, s ha majd megbékél a nyomorék állapotával jelentkezni fog.” Az idő múlásával azonban nem változott semmi. S miután a hadifoglyok is hazaszállingóztak, némely családok pontot kívántak tenni a tragédia végére: az 1950-es, 1960-as években több eltűnt rákóczipfalvi katonát holttá nyilvánítottak a Szolnoki Járásbíróságon. Ez többnyire úgy zajlott, hogy az eltűnt hozzátartozójának kérésére a bíróság hirdetményt bocsájtott ki az eltűnt életben létére illetve az elhalálozására vonatkozó adatok bejelentésére. Ezt a hirdetményt 30 napra kifüggesztették a bíróság hirdetőabláján, illetve a rákóczipfalvi Tanácsnál. Ritkább esetben a bíróság az eltűnt részére ügygondnokot rendelt ki. Ha a megjelölt időtartam alatt az eltűnt nem jelentkezett, vagy életben létéről, elhalálozásáról és eltűnéséről érdembeni adatok nem jutottak a bíróság tudomására, akkor a bíróság a 105/1952.(XII. 28.) MT számú rendelet 10. paragrafusának 2. bekezdése alapján az eltűntet holtnak nyilvánította.

Halála idejéül az eltűnés évének legutolsó napjának 24. óráját jelölték meg. A holtnaknyilvánító végzés kézhez vétele egyben azt is jelentette, hogy az egyedül maradt asszonyok özvegyi státuszba, az apa nélkül nevelt gyermekek

pedig hadiárva helyzetbe jutottak. A jogi helyzet illetően rendezése azonban nem volt tömeges méretű. A hozzátartozók többsége inkább a katonatemetőket szerette volna bejárni. Erre azonban az ismert körülmények okán sem a jelenlegi határokon kívül, sem belül hosszú időn keresztül nem került sor. Egyébként a rendelkezésünkre álló adatok alapján megállapítható, hogy az elesettek többsége a jelenlegi határokon kívül vesztette életét. Sírjukat az orosz, ukrán, fehérorosz és lengyel, valamint moldáv területeken létesített katonatemetőkben lehetne keresni.

Néhányan viszont a mai Magyarország területén nyertek végső nyugalmat.

Bugyi Józsefet például Békéscsabán, Lengyel Vencelt Bodrogkeresztúron, ifj. Baláti Jánost Jászberényben, a Veninger-fivérek pedig Budapest területén temették el. Szurgyi Bélának meg Sárvár adott örök hazát.

A jelenlegi határokon kívül elesettek között Huszton, Ungváron, Nagybiccsén, Tordán, Skopwka, Smalnakijec, Duba, Lawoczne, Stanislaw, Obecz, Szürte, Havasalja, Majdan Stredni és Bolgyirevka katonasírjaiba eltemetettek egyaránt vannak. Talán nem járunk messze az igazságtól, ha az adatok alapján megkockáztatjuk kijelenteni: Galícia az első világháború idején sok jóra való rákóczipfalvi fiatal életére borította a katonahalál fátylát, s fiaik a második világháború során jelentős számban tértek meg hozzájuk. Kolomea, Obecz, Gleboka, Grabicz, Hostow környéke 1944. áprilisában ugyanis alaposan megtizedelte a szolnoki 16. gyaloghadosztály katonáit, akik között többben voltak Rákóczipalváról is.

„Magyarország jövő békesége és felvirágzása a szovjetoroszországi harcmeszkőn dől el” – olvasható a Magyar Királyi állami nyomda által Budapesten tömegével kibocsájtott korabeli tábori postai levelezőlapokon. Micsoda fin-tora az életnek, a rákóczipalviak ott keleten éppen a békességüket, a nyugal-mukat vesztítették el. Hiszen 1943-ban és 1944-ben egymás után maradtak az apák, a férjek, a fiak az orosz fronton. Nem maradt más utánuk, csak a rette-gett értesítések patetikus sorai: „Életének hősie eltekozlása drága áldozat a hazaszeretet oltárán”, Kilobbant életének áldozati füstje a legfőbb Hadúr trónusa felé száll, és a magyar eget fényesíti meg”, „Kihulló vére magvetéséből a magyar jövendő aranykalásza nőnek”, Bajtársunk földi ifjúsága mennyei ifjúságra újult”, Halála virulást és szebb jövendőt hoz reánk”, stb.

Ezek azonban nem nyújtottak vigaszt sem egyik, sem másik családnak. Adorján Miklór három árvájának éppenúgy nem, mint Szurgyi Béla szülei-nek, vagy Deák István testvérének. De van-e rettenetesebb olvasmány a kö-vetkező mondatoknál?

„Tudatom, hogy Horváth László honvéd született 1923. július 27-én

Rákóczifalván, anyja neve Pap Eszter, alakulata: 1. eje. Zlj. 1944. szeptember 22-én az oroszok ellen vívott harcok alkalmával hazája védelmében a Havasalja körüli harcokban aknaszilánk okozta fejsérülés következtében életét veszítette. Holtteteme a Havasaljai temetőben pihen.”⁸

„Értesítem, hogy Lengyel Vencel örvezető, született Rákóczifalván 1915. július 5-én anyja neve Varga Margit, alakulata: 58. utász zászlóalj 1944. november 24-én gránát telitalálat miatt meghalt. Temetése Bodrogkeresztúron megtörtént... „⁹

Akik az ilyen, vagy ehhez hasonló tartalmú leveleket megkapták Rákóczifalván, nem maradt más számukra, mint csöndesen siratgatni szeretteiket. De talán még náluk is szomorúbb helyzetbe jutottak azok, akiknek a hozzátartozója eltűnt.

Legalábbis a következő, 1949. március 20-án Budapesten keltezett, s Rákóczifalvára, Deák István családja számára küldött levél ezt igazolja:

„Lapját melyet hozzám írt megkaptam, fivérem Hegyes Gyula II. honv. hegyi dandár 13. zlj. Páncéltörő szak. T. sz. B. 927 volt. Ha nincs tévedés úgy az ön fiával együtt (szolgált). Az utolsó levelét 1944. okt. 11-én írta tábori lapon, és 1945. III. közepén kaptam a Kolozsvári Lazarista missziós háztól egy levelet melyben értesít a missziós ház, hogy testvérem 1945 január elején mint fogoly átt ment Kolozsváron. Azóta semmi hír így valószínű az ön fia is ott van. Kedves asszonyom nincs tudomásom egyetlen egy személyről sem, nincs senki azért folyamodtam a fogoly Híradóhoz. Nagyon szépen kérném ha esetleg valami hír jönne engem értesíteni (szíveskedjék) ugyan ezt teszem én is. Van egy özvegy édes anyám csak a bánatban élünk vele. Maradok üdvözlettel Nyeste Fausztné VII. ker. Hársfa u. 10. b. Budapest”¹⁰

Hír azonban Deák Istvánról, a szeretett fiúról sem akkor, sem később nem jött. Megtört szívű édesanyjának Deák Istvánné sz. Tóth Jolánnak bele kellett nyugodnia, hogy fia örökre eltűnt. Csak a sírig tartó fájdalom maradt számára, s többek között egy préselt nyírfakéregre írt levél, amelyen még ezt írta a fia haza:

„Kívánom az Istentől hogy lapom jó egészségbe talája az egész családot Hála Istennek én is jól érzem magam nincs semmi bajom... Tudatom hogy még nincs bevetés, idáig minden héten... dehogy ezután milyen világom lesz azt nem tudom. Csókolom az egész családot Deák István”¹¹

Az, hogy a 2. hegyi dandár, amelyben Deák István szolgált, milyen hadmozdulatokban vett részt, a megszorodott szívű anyát különösebben nem érdekelte. Ő csak várta, mindegyre várta haza a fiát. Utólag persze el lehet mondani, hogy Deák István alakulata 1944-ben a 16. 24. gyaloghadosztállyal

és az 1. hegyi dandárral a magyar történelmi határ védelmére vonult fel az ország északkeleti részén, s lezárta az Északkeleti Kárpátok átjáróit. 1944. április 14-én Solotwionnál vette fel a harcot az orosz csapatokkal. Július 25-én Staniclauba rendelték a 2. hegyi dandárt, majd visszavonultak a Tatár-hágó előterébe, a Zabie-Javorov-Zielona vonalra. 1944. szeptember 1-jétől viszonylag zavartalanul visszavonultak a Nagyberezna-Zemplénoroszi vonalra. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy Deák Istvánéknak nem csupán szemtől szembe kellett megküzdeni az ellenséggel, hanem állandóan számolni kellett a partizánok támadásaival is. Ilyen körülmények között senki sem tudja mi történt vele. Állítólag 1944 novemberének utolsó napjaiban még volt aki látta, de aztán minden híradás megszűnt vele kapcsolatban. Eltűnt, mint ahogy korábban Szerdahelyi Lajos is. A rákóczi falvi Községháza csendes szavú írnoke 1943. január 18-án költözött át a végső ismeretlenbe. Mi történhetett vele, csak elképzelni tudjuk. Az urivi áttörés után azon a hétfői napon már tótágast állt a világ Kondenzovó Tatarino és Gerovo térségében. Talán visszavonulás közben megfagyott, hiszen -38 C° fok alá süllyedt a hőmérséklet akkoriban a Don-kanyarban.

Szóval egyre félelmetesebb, egyre elviselhetetlenebb volt a katonák sorsa. Nem csoda, hogy a levelek megteltek a háborús költészet alább idézett darabjaival. Mivel a levélcenzúra miatt a katonák magukról semmi személyeset nem írhattak, küldték a katonaköltészet verseit. 1944. július 21-én Tóth Sándor például a következő verset küldte Rákóczi falvára:

*„Valahol a Dnyeper partján fúj a szél
Orosz földre ráborul a sötét éj
Édesanyám azt üzenem magának
Menjen el a templomba vasárnap.*

*Boruljon az oltár elé csendesen
Mondjon el egy miatyánkot érettem
Meghallgatják fenn a magyar anyákat
Imádkozzon értünk minden vasárnap.”¹²*

Ugyancsak ő küldte a következő verset is. Talán hűtlenné lett kedves figyelmébe ajánlotta, hiszen unokatestvérét, Vektor Juliskát kérte, hogy juttassa el a verset Rákóczi falván egy bizonyos Bözsikéhez.

*„Ha ébren töltenéd az orosz éjszakát
Hosszú heteken és hónapokon át
Ha hallanád a harcok pokoli zaját
Jobban becsülnéd a magyar katonát.*

*Vagy ha éjszakában, esőben és szélben
Roták bömbölnének feletted a légben
Hogyha körülötted zuhanna a gránát
Ha látnád a Tigrist a tankok királyát
Mikor minden csepp rög tele fröccsen vérrel
Mikor házak dőlnek körülötted széjjel
Akkor Isten nevét százszor is mondanád
És jobban becsülnéd a magyar katonát.*

*A magyar katonát ki fegyverrel a kézben
Te érted is virraszt kint az orosz éjben
Ott őrzi álmod poklok útján állva
Hogy tengernyi ördög ne törjön hazánkra
Ott őrzi álmod, a hitet, a hazát
Becsüld meg hát a magyar katonát.”¹³*

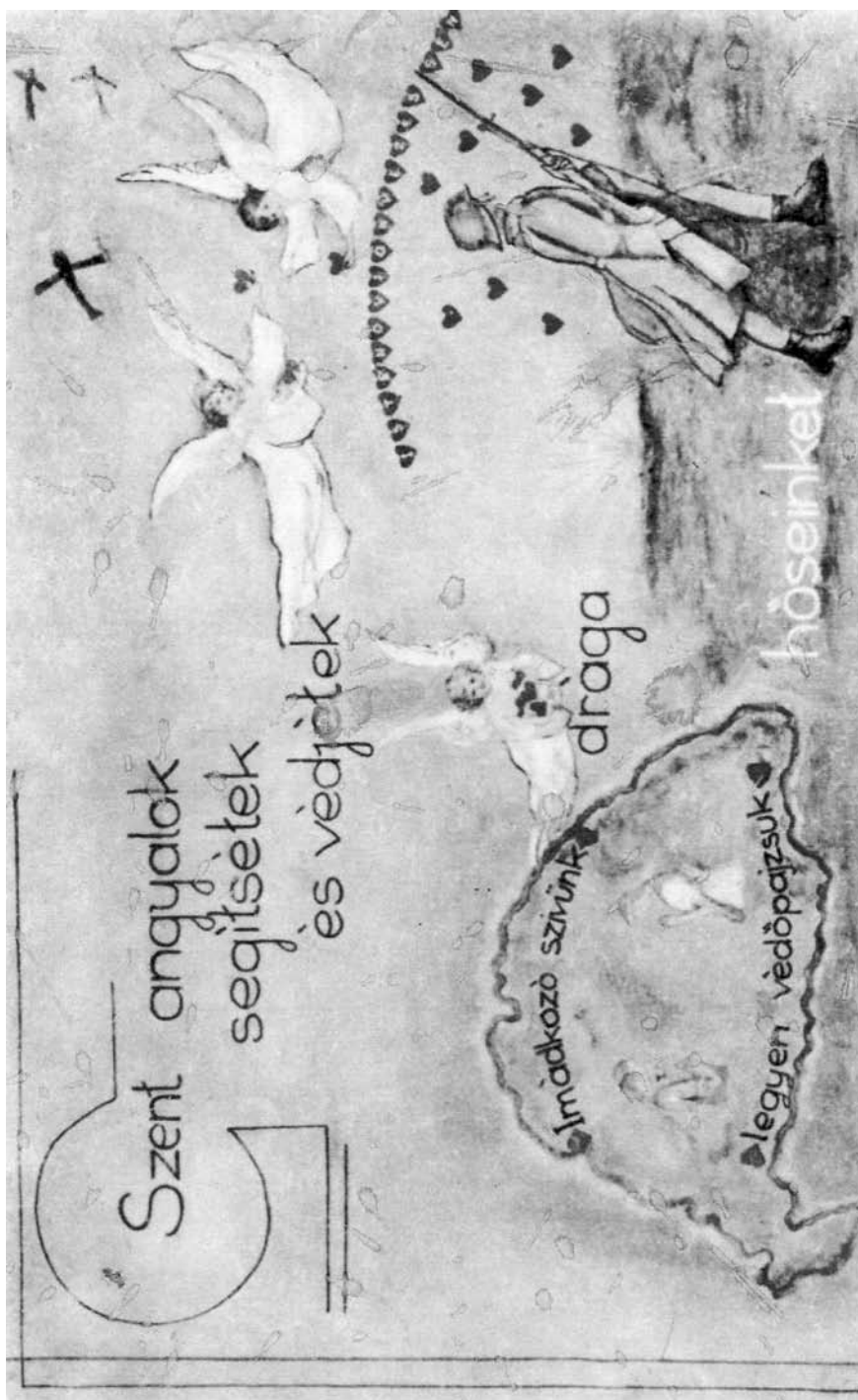
A tábori levelezőlapokra alig fért néhány sor, az is leginkább az otthoniak után vágyakozással és aggodalommal telt meg. 1944. szeptember 10-én például Forgó József a következőket írta Rákóczi falvára a feleségének:

„Kedves feleségem ezen pár sor írásom a legjobb egészségben találjon beneteket ojanba amijen nekem van. Nekem hála az istennek nincsen semi bajom egéséges vagyok amit tenéktek is kívánok. Kedves feleségem tudatom veled hogy megértetem hogy a bomba az udvara esett és agyonütötte a malacot (a Rákóczi falvát 1944. augusztus 20-án ért bombatámadásra van utalás a levélben!) és ha sok kárt tett akkor küld meg nekem hivatalosan hogy mi a kár és majd el intézem ha lehet. Nagyon vigyázatok magatokra Írd meg hogy kukorica terem e. Egyéb újságot nem tudok. Csókol beneteket választ várok apu”¹⁴

Adorján Miklós pedig 1944. augusztus 25-én így írt a feleségének:

„Kedves anyukám, a táviratot megkaptam. De bárhogy szeretnék nem mehetek mert senkit semi okra nem engednek jelenleg... Írd meg hol és hogy történt az eset. Ügyelj magatokra, ne tartózkodj otthol. Most már megindult a posta küldhetsz levelet... Nektek nem történt e bajotok, sokat aggódok

miattatok. Egészséges vagyok mejhez hasonlót kívánok mindnyájatoknak.
Kedvem nénem fogad igaz részvéteket. Sokszor csókol mindnyájatokat

Rákóczi falviak az orosz fronton 1943-ban

Gonda János és katonatársa

Deák István és bajtársai

Forgó József harcran készen

Forgó József és társai

Katona János

Katona János családi körben

Kovács József

A Juhász fivérek, Mihály és József

szeretettel Miklós. Címem a régi.”¹⁵

Miközben Oroszországban fiatal életek költöztek a Hadak végső útjára, az itthon maradók is egyre inkább érzékelték, hogy rendkívüli idők jönnek. A községben is sokasodtak azok az intézkedések (gyülekezési jog korlátozása, levélcenzúra, szigorított rendőrhatalósági intézkedések, stb.), amelyek jelezték, hogy háború van. Jóllehet a világégés még nem jelentett általános élettapasztalatot, de a település békéje már nagyon laza talajon állt. 1944. nyarán ugyanis a lakosság már a légoltalmi óvóhelyek kialakításával volt elfoglalva. Szinte minden háznál elkészítették a Z vagy L alakú, több ember befogadására is alkalmas óvóhelyeket, az utak mentén pedig az úgynevezett lövészkutakat. Ezek 50-60 cm átmérőjű 1 méter mélységű gödrök voltak, amelyek egy-két embernek nyújthattak menedéket adott esetben. A község házán éjjel-nappal folyamatosan légoltalmi ügyeleti szolgálatot tartottak, illetve a település több pontján, rádióval rendelkező házakban figyelőszolgálat, riadóközpont működött. A német megszállás ugyan a község életében lényeges változást nem hozott, a községi vezetők a helyükön maradtak, ellenzéki programbeszédre, demonstrációra nem került sor, de mindenki érezte, hogy nagyon törekeny a béke.

A település határában kialakított alkalmi repülőtéren, s a település déli oldalán létesített barakokban német és magyar katonák végezték a feladataikat. 1944 augusztusában a falutól délre harcokcsí-elhárító védvonal kiépítésébe kezdtek. A 3-4 méter mély és széles sánc kialakításához a település lakóinak munkaerejét vette igénybe a katonaság. Ásós, lapátos, csákányos falusiak szorgoskodtak a határban. Miután 1944 nyarától már több ízben bombázták Szolnokot, az alkalmi repülőtéren is mozgalmassabbá vált az élet. Aratás után német bombázógépeket helyeztek el az úgynevezett Felsőföldön és a Szőlővel szomszédos Kisszandai búzatarlókon. Ezeket nappal feltöltötték, s az éjszaka leple alatt mehettek bevetésre. Teherautókkal vontatták őket a felszállópályára és hatalmas dübörgéssel indultak nap mint nap a cél felé. Tulajdonképpen a munkálatok ott zajlottak a rákóczi falvi kertek alatt, s bár nem volt szabad kimenni aratás után a tarlókra, mindenki tudta, hogy mi történik. A pilóták, a reptéri katonák, szerelők, műszakiak a repülőtéri szálláskörzetben voltak elhelyezve, de voltak olyanok is, akik a falusi nagyobb házakban találtak szállást.

Így a községbeliek gyakorta találkoztak velük. Hasonlóan összeismerkedtek a diák-munkatábor tagjaival is. A megyei szervezésű tábor résztvevői – középiskolás diákok – katonai behívóparancs alapján vettek részt a szolnoki repülőtér munkálataiban.

1944. június 26-tól 1944. szeptember 16-ig laktak a községhez tartozó

Gorove major dohányszárító pajtáiban, s onnan jöttek-mentek parancsnokaik vezetésével a repülőtérré. Természetesen a lakosság több tagjával kapcsolatban kerültek. Vasárnapi kimenőjük idején együtt mentek a helyiekkel templomba, vagy éppen gyümölcsöt vásároltak a helyi családoktól. Még az is megtörtént, hogy a 17-18 éves diákok szerelemre lobbantak valamelyik községbeli leány iránt. Így aztán az sem volt titok a rákóczi falviak előtt, hogy a repülőtéren a diákok erdélyi zsidó munkaszolgálatosokkal dolgoztak együtt. De pontosan tudták azt is, hogy a település határában hol vannak elhelyezve légvédelmi ütegek (Boforcok). Olykor gyakorlatozó katonákat is láttak. Mindazonáltal különösebb nyugtalanság nem vett erőt a lakosságon. Végezték az éppen időszerű mezőgazdasági munkákat. Jártak-keltek a háttár megengedett részein. Arattak, csépeltek, kukoricát fiaztak, répát kapáltak, aszerint, hogy éppen minek volt ideje. Vagyis látszatra a település lakossága még élte a maga békés életét. Azt azonban nem lehet elhallgatni, hogy 1944 nyarán a falusiak leggyakoribb beszédtemája már a háború volt: Ki kapott behívót, kinek kell bevonulnia, ki küldött levelet, ki sebesült meg, ki maradt oda? – sorjázta rögtön a kérdések, ha találkoztak egymással. S az 1923. évi korosztály várta a behívóparancsot, az 1924-es, 1925-ös leventaköteles korosztály pedig meg-megriadva találgatta az esélyeket.

A háború valóságos megpróbáltatása azonban nem váratott sokáig magára. 1944. június 2-án bombatámadás érte Szolnokot. Nem először és nem is utoljára. A háború már a szomszédban volt. Ettől kezdve Rákóczi falván működni kezdett a lakosság önkéntes riadólánca. Ha a rádióban bementék a légiriadót, szaladtak, zörgették egymás ablakát, hogy fusson mindenki az óvóhelyre.

Aztán elközelgett 1944. augusztus 20. Ezen a napon légitámadás érte a községet.

A támadás a kora délelőtti órákban zajlott le alig 10-15 perc alatt.

Olaszországi bázisról érkező Liberator gépek hajtották végre. Kisméretű 5-10 kg-os repeszbombákkal szórták meg a község keleti részét, illetve az alkalmi repülőteret. Mindazonáltal ötvenkét polgári személy veszítette életét és körülbelül százharmincan súlyosabban vagy könnyebben megsebesültek.

A polgári áldozatok között voltak: Barta Sándor, Boda István, Bódi Etelka, Bódi László, Buckó János, ifj. Buckó János, Bugyi János, Bugyi Sándor, Csépai György, Demecs József, Erdei Mihály, Falusi Béla, Gajdos Józsefné, Gazdag Julianna, Györe József, Hellenpach Irén, Hellenpach József, Hellenpach Józsefné, Hellenpach Kornél, Hellenpach Márton, Kovács Ferenc, Kovács Márton, Kovács Mártonné, Kozma Gyuláné, Major Miklós, Makari Pál, Mezei István, Mezei Károly, Mezei Károlyné, Mezei Mária, Murvai Sándor, Nagy Gyula, Nagy Imre, Nagy Jánosné, Németh Józsefné,

Nagy László, Oravecz István, Orovecz Juliánna, Orovecz Mária, Pálinkás János, Pocsai László, Pocsai Lászlóné, Pocsai Jánosné, Szabados Kálmán, Szabó Béla, Szendi Imre, Szendi Imréné, Szmukó Margit, Tóth Lajosk, Tóth Sándor, Váczi József, Zakar László.

Természetesen a bombatámadás jelentős anyagi kárt is eredményezett a településen. Több lakóház leégett, lakhatatlanná vált, illetve aprójószág és lábasjószág egyaránt nagy számban pusztult, főleg a szerterepülő repeszek következtében. Legsúlyosabb anyagi károk azonban a repülőtér épületeiben és gépeiben keletkeztek. Ráadásul az addig viszonylagos nyugalomban élő falusiakra a légitámadás óriási pszichikai terhet rótt, elmélyítve bennük a kiszolgáltatottság és a bizonytalanság élményét. Ettől kezdve a lakosság nyugtalanul várta sorsának alakulását. Ugyan továbbra is helyükön maradtak, csupán csak október első hetében hagyta majd el néhány személy a falut, de biztonságérzetük összeomlott. A háborús félelem befészkelte magát a lelükbe, s az idegekbe véglegesen bemaródott a mindig sajgó fájdalom. Egy frontra küldött levélben, melyet 1944. augusztus 23-án írt egy rákóczi falvi fiatal asszony frontszolgálaton lévő férjének, a következő sorokat olvashatjuk a tragédiáról:

„...Levelem a legmélyebb fájdalommal kezdem. Augusztus 20-án történt bomba támadás, Rákóczi is szőnyeg bombázás áldozata lett. A köutat végig a Tecuka házuktól, ott Horváték mellett, az a kis utcát ezeket mind szét verte. Hallotak száma 42 volt akkor de a sebesültek közül már nagyon sok meghalt. Így történt az a borzasztó szív fájdalom a mi sógorunkkal! Gyurikával, mindenki lent volt Horváték pincéjükbe. Juhász tanító és Gyurika voltak a kapuba. 9 kg-os légi akna szét robbant és a repesz darab Gyurikának a hátába ment. Mikor el mentek a gépek a pincébe arra lettek figyelmesek hogy Gyurika kiabált gyertek segíteni mert elvérzeik. Tecuka föl szaladt és lása, hogy nagyon sebesült, gyorsan hozták a német kórházba itt bekötötték és vitték Szolnokra kórházba. Itt nagyon nehezen akarták fölvenni... aztán vitték a műtőbe és megoperálták a hátát és a májába volt a repesz darab... Kedden éjjel 1 órakor a Jó Isten magához szolította... Tudod nagyon sokat akit ismersz meghaltak. A Szabados Kálmán a hentes itt a Kamarásék mellett. Aztán a Mezei család csak Juliska aki a trafikba van az maradt meg... Murvai Sándor is oda. Rengetegen nem is sorolom föl mert lapom (tele) lenne azok gyászos neveivel. Tudod szivem sok magának kereste (a bajt) mert nem bujt el és le géppuskázták. Azért egy kis meg nyugvás az hogy pilotaink itt 2 gépet le vettek. Látuk mikot az ejtő ernyőjük száltak lefelé. 16-ott fogtak el a többi megéget. Angol gépek voltak... olyan gyorsan a falura rontottak hogy háromman anyuka én és Katika ott rekedtünk a fakonyhába. Borzasztó volt azt hallani

azt (a) zajt és lövöldözést, bomba robbanást.

Csak a Jó Isten őrizzen meg máskor bennünket Így édessem látod nem kell a frontra sem menni, kinek hogy van elrendelve a sora elsem kerülheti... Drágám nem is tudok mást írni olyan a szívem mintha kő darabot hordoznék. Sok idő kell míg újra vissza jön minyájunknak a nyugalma...¹⁶

Néhány hónappal később a rákóczi falvi Református Egyház Presbiteri Jegyzőkönyvébe pedig a következő sorok kerültek:

„Mezei Károly presbiter testvérünk, aki 1944. augusztus hó 20-án a községünket ért bombatámadás áldozata lett, a templomból érkezett családi otthonába, s egyuttal a halál karjába. A hű presbiter emléke legyen áldott mindig köztünk, s mi magasztaljuk az Istent, hogy általa míg élt, egyházunk életét gazdagította. Teste nyugodjék az anyaföld mélyén, lelke pedig ott fenn az Istennél nyerjen üdvösséget. Rákóczi falva, 1945. május 21.”¹⁷

A szomorú vasárnap eseményei természetesen bekerültek a szövetséges, angol-amerikai katonai jelentésekbe is. Emígyen:

„A szolnoki pályaudvar és a Szolnok-Rákóczi falva repülőtér elleni támadás során a Liberátorok és a kísérő Mustang csatagépek egy vadászgéppel sem találkoztak, és a léghárító tűz is gyenge volt. A szolnoki pályaudvar zsúfolva volt vonatokkal, a pilóták számos robbanást és gomolygó fekete füstfelhőt figyeltek meg. A felgyújtott vasúti kocsik között olajtartályok is voltak. A Szolnok-Rákóczi falva repülőtérré repeszbombák tömegét zúdították, amelyen nagy pusztítást vittek végbe a hangárok és a felsorakozott repülőgépek között.” /Légi Híradó korabeli számából/

A tragikus nap történetéhez tartozik, hogy a támadást végrehajtó repülőgépek közül egy Rákóczi falva légterében a léghárító ütegek tevékenysége folytán megsérült és lezuhant. Négy pilóta (hajózó személyzet) veszítette életét. Ideiglenesen a község római katolikus temetőjében helyezték őket nyugalomra. A szakemberek nemzetisége és személyazonossága azonban nem volt megállapítható. Legalábbis a történetek után egy esztendővel, 1945-ben, amikor a Szövetséges Ellenőrző Bizottság átiratban érdeklődött az amerikai hadsereg Magyarországon elesett katonáinak ügyében. Baráth Endre, vármegyei főispán, a következő jelentést küldte a Belügyminisztériumba:

„Tisztelettel jelentem, hogy törvényhatóságom területén Jászfényszaru község légterében lőttek le egy két motoros angol repülőgépet, személyzetének maradványait a községi temetőben temették el, személyi azonosságukat megállapítani nem lehetett, mert az irataikat a német katonák elvitték. Jelentem továbbá, hogy Rákóczi falva község területén szintén történt repülőgép zuhanás, amikor is négy pilóta veszítette életét, akik a rákóczi falvi romkath. temetőben vannak eltemetve. Az elesett pilóták nemzetisége nem volt

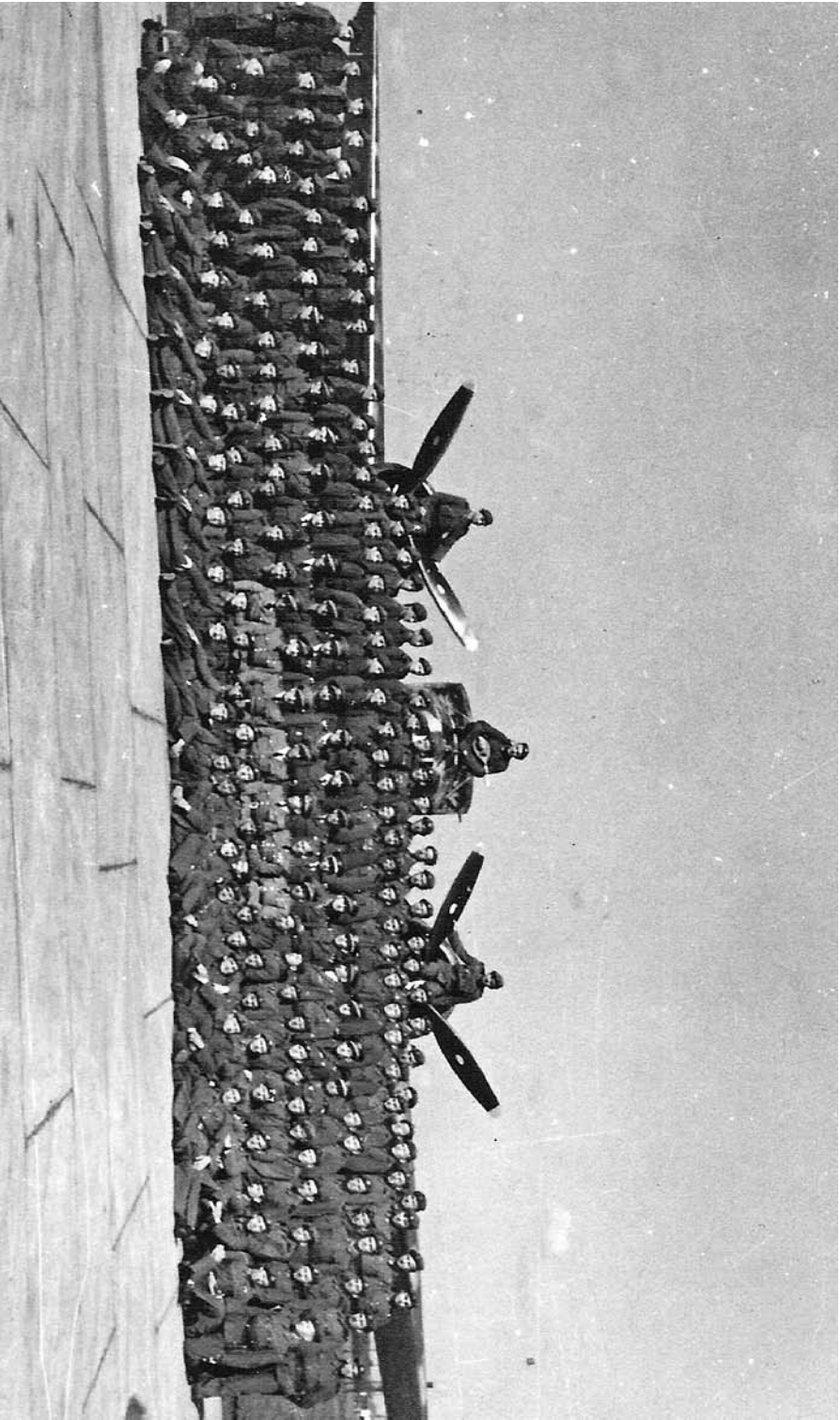
megállapítható, azok vagy angolok vagy amerikaiak voltak. A lelövés 1944. augusztus 20-án történt. Szolnok, 1945. szeptember hó 4-én. Baráth Endre főispán⁷¹⁸

Korábban hasonló tartalmú jelentést írt a község főjegyzője, illetve Erdei Ágoston mb. járási főjegyző is. A visszaemlékezők egybehangzó állítása szerint egyébként a repülőgépet a szolnoki határhoz tartozó, Geiger-féle bérgazdaság felett érte a találat, s a község területén zuhant le. Arra vonatkozóan, hogy magyar vagy német katonaáldozatai voltak-e a támadásnak, egymásnak ellentmondó adataink vannak. Ami bizonyos: a bombatámadást követően a németek szállították be a sebesülteket a Központi Iskolában működő alkalmi katonai esősegélynyújtó helyről a szolnoki kórházba, amely kórházat aztán az állandósuló bombatámadás veszélye miatt áttelepítették Ceglédre. Az 1944. augusztus 20-i támadás súlyos anyagi veszteségei és az ártatlan emberáldozatok látványa pszichikailag mélyen megviselték a lakosságot, s a község vezetői a továbbiakban veszélyeztetett területté nyilvánította a repülőter, a katonai barakok környékét és a légvédelmi ütegek működési helyét, s elrendelte ezek környezetében a nap bizonyos időszakában a tartózkodási tilalmat. Újabb bombázásra azonban nem került sor. Szolnokot viszont továbbra is gyakran látogatták a bombázógépek, s a berepülések, a sziréna vijjogása, a Sztalin-gyertyák okozta éjszakai fényár Szolnok felől továbbra is osztályrésze maradt a községnek. Aztán a nyár elmúltával ágyúlövések hangját hozta a

Bevonult:
1942. október,
Nagyecyháza, repülő.
A fényképi kézműlt:
1943.
Szabadira jött
és hozta haza.
A vinza utasítás kor 1943,
én lettem a
vasútállomásra
a két fekete en'kóval.

Gajdos János 1943-ban

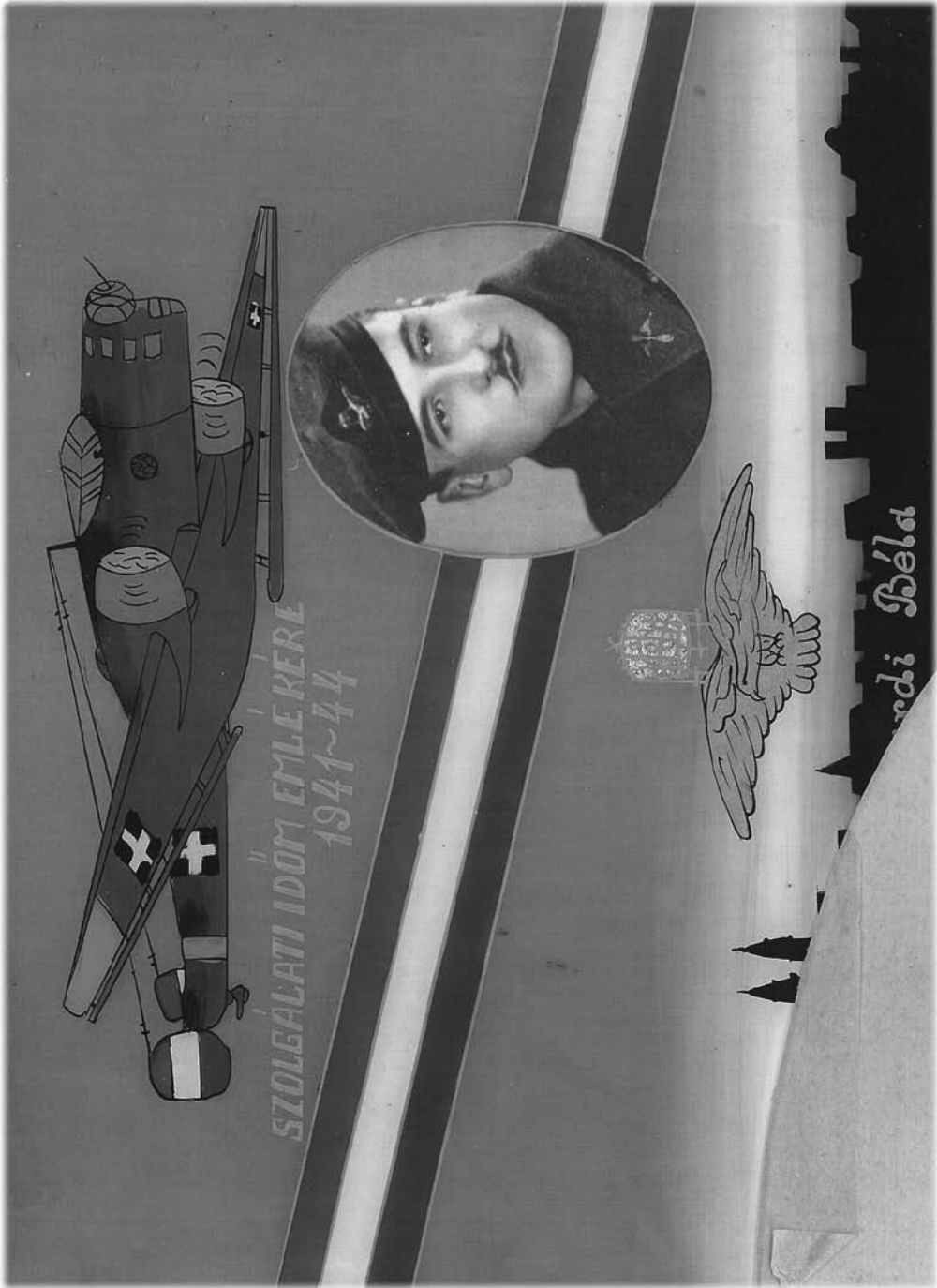
Gajdos János a debreceni repülő században

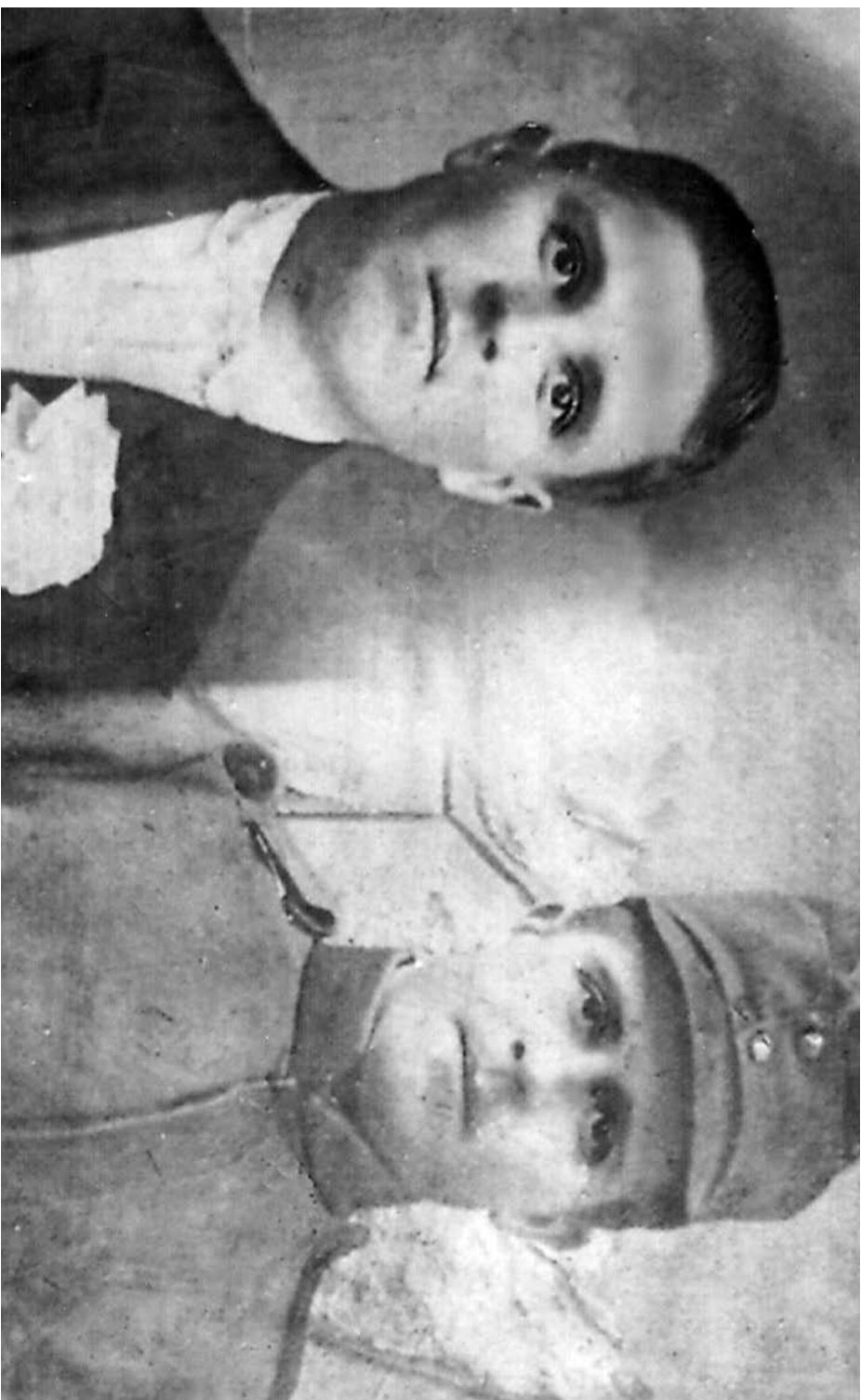
Gajdos János és szakaszársai

Szurgyi Béla repülősként

Szurgyi Béla

gyökérjéhez hasonlatos
 kiváncsi mindnyájatok
 nak. Kedves nemem fo-
 gadd igaz részvételmet.
 Sokrareszkol mindnyo-
 jatokat szeretettel Mik-
 lós. címenem a régi
 Feladé: _____

1944. július 12.
 M. Kir. Állami nyomda, Budapest, 1943.

LEVELEZŐLAP

Ára 12 fillér.

1944. július 12.
 MACYARORSZÁG

Aldyán Miklósné.
 Rakócifalva.
 Aranyjános ut.
 Szolnok megye.

1944. július 12.

Kedves anyukám. A társaság
 megkapta a leveleket és elvitte
 nekik, mert senki sem bírta
 nem engedni nekik jelenleg, pedig itt
 nincs semmi szava, meg azt is
 nyugodt felültem. De meg, hol is
 hogy történt az eset. Úgy jelszava
 itokra, melartokaj, stb. Milyen-
 meg járult a posta kiállításra
 levél és csomagot. A kétkezes
 történt a legjósok, akik az
 sok mi is voltak. Szerepegek

Kedves anyukám. IX. hó 14. én.
Találjon látom mindnyájatokat jó egészségben mint mindigem elhagyott. Egyelőre is jól vagyok legyetek nyugodtan. Csomogó városom. Üdvözlök mindenkit akit szeretek a hozzá tartozó. Sokszor gondolatok. Csókollak mindnyájatokat szerető férjű Miklós. Jó éjszaka.

1942. VI. 27. Tábori Levelzo. A feladó neve: Deerh. Adam. A feladó címe: Deerh. Adam. A feladó rendfokozata: Kapitány. A feladó tábori postája: 13-284. A feladó ára: 1 máz. A feladó postája: Tabori Postal Levelzo, Apra. A feladó postája: 1942. VI. 27. A feladó postája: 10:45.

1942. VI. 27. Tábori Levelzo. A feladó neve: Deerh. Adam. A feladó címe: Deerh. Adam. A feladó rendfokozata: Kapitány. A feladó tábori postája: 13-284. A feladó ára: 1 máz. A feladó postája: Tabori Postal Levelzo, Apra. A feladó postája: 1942. VI. 27. A feladó postája: 10:45.

Levelek a frontról

Magyarország kitarása és áldozatkészsége teszi győzelmessé fegyvereinket!

Hivatalos feljegyzések:

A feladó neve: *Lapp*

A tábori posta száma: *44 IX. 12*

Ára: 1 fillér.

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP

A feladó hivatalos feljegyzése

Cím: *44 IX. 12*

44 IX. 12

Magyarország kitarása és áldozatkészsége teszi győzelmessé fegyvereinket!

Hivatalos feljegyzések:

A feladó neve: *A. Donján Miklós*

A tábori posta száma: *75359*

Ára: 1 fillér.

TÁBORI POSTAI LEVELEZŐLAP

A feladó hivatalos feljegyzése

Cím: *A. Donján Miklós
Aranyjános utca
Békéscsaba*

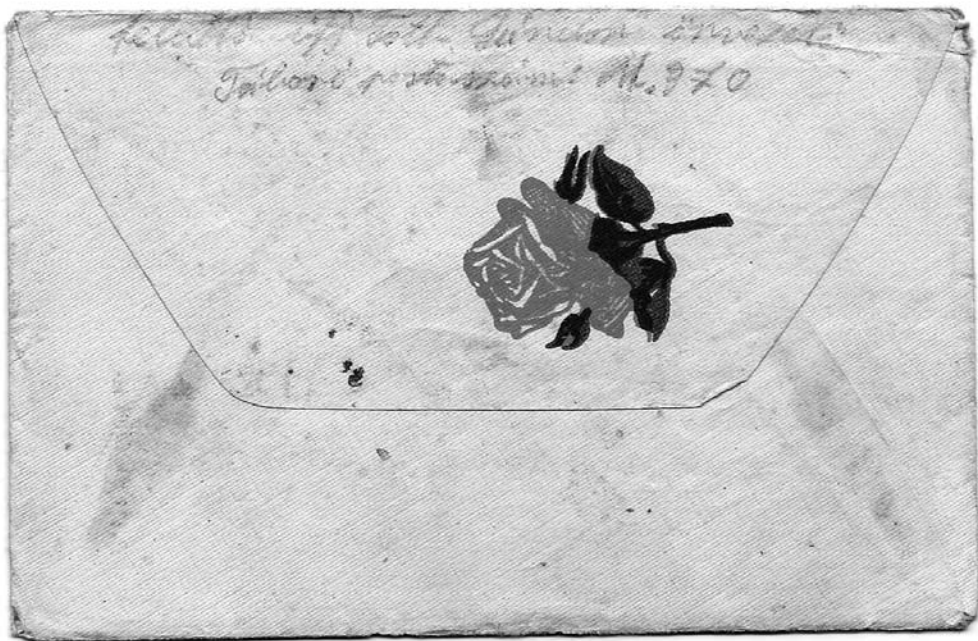
*Felsőmagyarországi
Megye*

M. t. r. állami nyomda. Budapest, 1944.

Levelek a frontról

Levelek a frontról

Levelek a frontról

szél. A község újabb félelmek és várakozások között élt. Közeledett a front.

Rákóczi falvát ténylegesen 1944. októberében érte el a front. Október 8-án, amikor az oroszok a szolnoki és a Szolnok környéki tiszai átjárók elfoglalása céljából indítottak támadást, a katonai mozgások a községet is érintették. A település területén azonban nem fejlődött ki nagyobb harci esemény. Az oroszok a Cseberi erdő felől érkeztek. A főként gyalogos csapat egységek jöttek, láttak, s nem rendezkedtek be huzamosabb helyben maradásra. Sokkal inkább a Tiszához igyekeztek, hiszen túl a Tiszán, Tószeg-Várkony-Vezseny vonala a németek kezén volt. A 46. szovjet hadsereg kötelékébe tartozó orosz katonák október 9-én a község lakosságával egy, a községtől északnyugatra elhelyezkedő, körülbelül 1,5 km hosszú lövészárórendszerrel ástak. Majd október 12-én pedig Vezseny felé átellenben egy pontonhíd kialakításába kezdtek. Ugyanezen a napon a községben és környékén megjelentek az oroszok oldalán harcoló román katonai alakulatok is. Tulajdonképpen a 2. román gyalogos hadosztálynak a térséget kellett volna védelmeznie egy Szolnok felől indított esetleges német katonai támadással szemben. Október 19-én a német támadás valóban be is következett. A szolnoki vasúti hídtól délkeletre indított tüzérségi előkészítés után a 24. német páncélos hadosztály szinte akadály nélkül előrenyomulva Rákóczi falvát újra birtokba vette. A Mezőtúr-Túrkeve-Kisújszállás irányába tervezett főcsapásuk a románokat szétszórta. A német páncélosokkal azonban megszálló gyalogos egységek nem érkeztek a községbe, így az oroszok hamarosan visszatértek, és 1944. október 26-tól véglegesen fennhatóságuk alá vonták Rákóczi falvát. Gyakorlatilag az oroszok második bejövételével a település kikerült a frontövezetből. A félelem, a lakossági létbizonytalanság azonban nem szűnt meg. Hónapokba telt ugyanis míg a rend helyreállt. Összességében a különböző katonai átvonulások következtében mintegy hatvan lakóház ment tönkre megközelítőleg 66600 pengő értékben. Több középületben is kár keletkezett, körülbelül 19000 pengő értékben. A temetőben is keletkeztek károk. Síremlékek semmisültek meg és egy kriptá sérült meg. A lakosság nyugtalanságát azonban első sorban nem ezek a károk alapozták meg, hanem az állandó bizonytalanság. Vagyis a községbeliek nem a harci cselekmények miatt szenvedték meg a háborút, hanem a kóborló katonák garázdálkodásai, a településen gyakorta átvonuló utánpótlást szállító katonák önkényeskedései, s a hadi munkára kényszerítő orosz járőrök hatalmaskodásai miatt.

A szovjet katonai jelenlét állandóan igényelte a község lakóinak munkáerejét. A vezsenyi pontonhíd, a szajoli vasúti híd, a szolnoki repülőtér helyreállítási munkálatai mind-mind úgynevezett málenkij robot keretében történt, ahol a rákóczi falviak rendszeresen 100-150 fővel voltak jelen.

A faluban önkényeskedő orosz katonáknak esett áldozatul Varga József, Székely József, Juhász Juliánna, Lantos Mihály, Gyalai Béla. Kis híján a helytelenkedő orosz katonák áldozata lett Alexy Géza római katolikus káplán is, aki életét az orosz parancsnokságon esedező hívek könyörgésének köszönhette. Az állandó szovjet katonai parancsnokság a Gubucz-soron működött, a tisztí étkezde a református parókián, a volt Református Felekezeti Iskolában legénységi szállást rendeztek be, a római katolikus plébánián pedig katonai hivatalt.

Természetesen a front áthaladása után még hetek kellettek, hogy a községbeli közállapotok normalizálódjanak. Újra kellett szervezni a közigazgatást, a közbiztonságot és biztosítani kellett a közellátást.

Tulajdonképpen 1944 decemberéig az Ideiglenes Nemzetgyűlés, illetve az Ideiglenes Kormány hivatalba lépéséig a község magára hagyatva, saját erőből próbálta megoldani a feladatokat. Felsőbb kezdeményezés nélkül, önként jött létre a hét fős Nemzeti Bizottság. Ennek az államhatalmi szerepeket felvállaló szervezetnek Deák István, B. Kiss András, Sütő László, Forgács István, Pásztor Lajos, Bencsik Antal és Kiss Antal voltak a tagjai. A Nemzeti Bizottság tette meg az első lépéseket az új közigazgatás életre hívása érdekében, amikor Teleki Imre volt orosz hadifoglyot megbízta a főbírói teendők ellátásával, Nagy Mihályt pedig a főjegyzői feladatok végzésével. Miközben a községben kezdett helyreállni a rend, a település fiai még messze harctereken néztek szembe a halállal. A front, amelynek egy része 1944 késő nyarától már a történelmi Magyarország területén húzódott, szedte tovább az áldozatait. Katonaesküjüket egyre többen pecsételték meg az elveszített élettel. De egyre többen kerültek hadifogságba is. A keleten harcolók a szovjet fogságába, a visszavonuló, délnémet területekre irányított alakulatok katonái pedig majd az angolszászok és a franciák fogságába. Jelenlegi ismereteink szerint összeségében mintegy 35-40 rákócizfalvi katona esett hadifogságba.

Merene József, Kecő József, T. Nagy István, Sulyok Márton, Hegedűs Mihály, Hegedűs Béla, Bíró Antal, Hajdú László, Andó Károly, Andó József, Gajdos János, Kocsis József, Kocsis István, B. Kiss Gyula és Szabó Mihály például 1946 nyarán, illetve 1946 novemberében nyugati tartózkodási táborokból tértek haza. Volt, aki Régensburgból, Linzből, Bécsújhelyről érkezett, de Hajdú László, Csák Imre, Csák József, stb., egyenesen francia földről. Fogvatartásuk körülményeit illetően megoszlanak a visszaemlékezők véleményei. Legelviselhetőbb talán azoknak volt a sorsa, akik amerikai UNRA-táborokba kerültek, vagy akiket parasztgazdaságokba kiadtak munkára. A szovjet hadifogolytáborok lakói (például Hevesi Tóth István, Novotnyi Béla, Herceg Mihály, Bohácsik Pál, Eiler Mihály, Gonda János, stb.) nemcsak jogi

státuszukból eredően gyötrődtek sokat, hanem a szélsőséges éghajlati tényezők is megnehezítették az életüket, illetve a táborokba való megérkezés módja.

Sokszor hosszú vasúti utazás, vagy nehéz gyalogmenet előzte meg a táborokba való érkezésüket, miközben az élelmiszer-ellátásukkal is gond volt, s nem egy esetben tifuszcikória tizedelte őket. Összességében a szovjet táborokban hosszabb időket is töltöttek. Leginkább csak 1947-ben tértek haza, de Novotnyi Béla például csak 1950-ben láthatta újra a szeretteit. Megesett az is, hogy a nyugati fogságból jövőket a szovjetek málenkij robotra hurcolták el. Így jutott például Bíró Antal az egyik délnémet angolszász táborból egyenesen a Donyec-medence egyik bányájába, ahonnan csak 1947-ben térhetett haza. Nyugatról keletre kerülését a családja szinte kalandregénybe illő módon tudta meg. Megtörtént az is, hogy a háború által szétszakított családok tagjait a hadifogság hozta össze. Eiler Mihály például fogsága révén találkozott apósával, Bohácsik Pállal, aki már hazafelé tartott a Jasiban működött szovjet hadifogolytáborból. Akik persze bekerültek a végleges tartózkodási táborokba, nagyon messze szakadtak a családjuktól.

Levélváltásra, kapcsolatfelvételle szinte semmilyen lehetőség nem volt. Sok esetben eltűntnek hitték a fiút, az apát, holott csak egy láger kapuja csukódott be mögöttük. Sokáig kellett kétségek között gyötrődni, míg 1946 karácsonya táján vagy 1947 elején az újságok mellékleteként megjelent Hadifogoly Híradóban családtagra vagy ismerősre találtak. Rákóczi falván leginkább a Szabad Föld Hadifogoly Híradóját böngészték. S szinte az egész község lázba jött, ha a következő írással találkoztak:

„Hadifoglyok üzennek a Szovjetunióból. A névsorban szereplők üzenik, hogy jól vannak, egészségesek és üdvözlésüket küldik...”

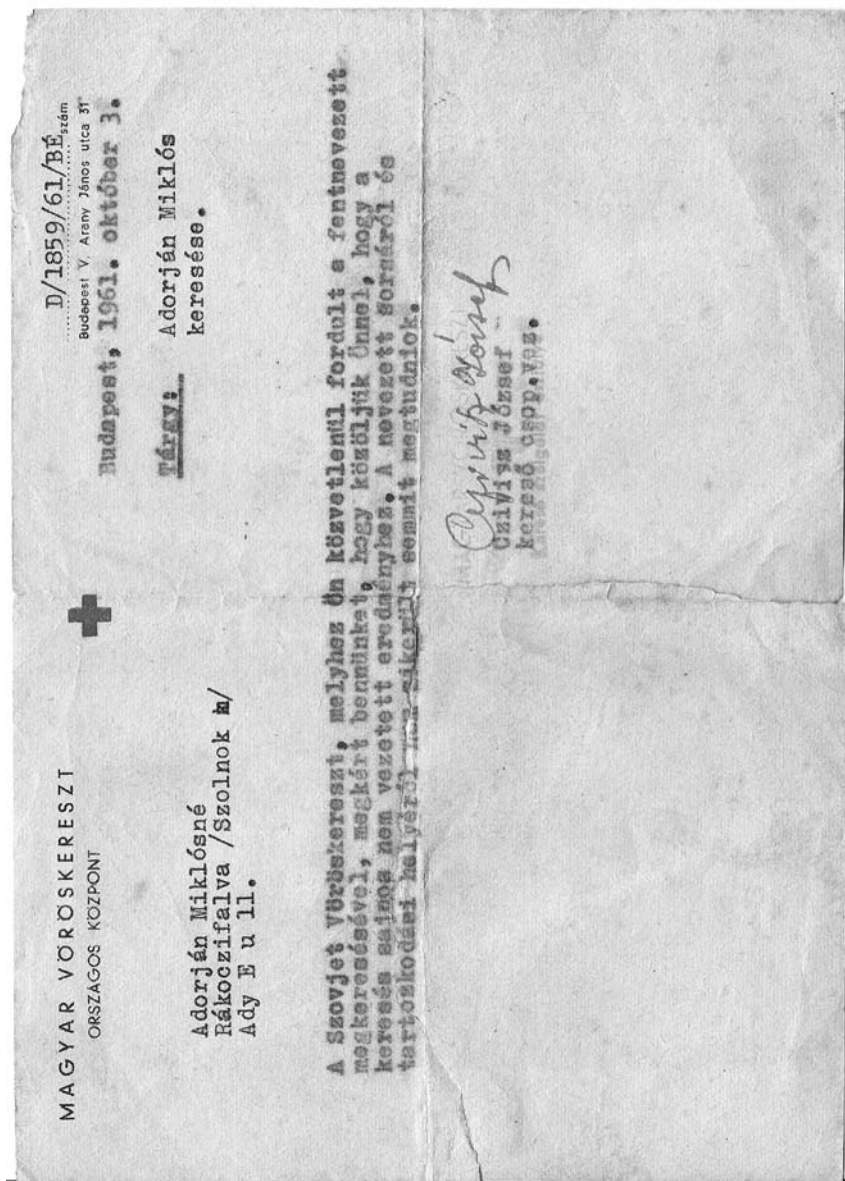
Persze, ha éppen tíz Szabó, Kiss, Nagy, Varga vagy Tóth nevet találtak a névsorban, csak találgathatták, hogy falvi van-e közöttük. A nevek mellett ugyanis nem szerepeltettek semmilyen személyes adatot. Legalább annyira személytelenek voltak ezek a híradások, mint a moszkvai rádión keresztül érkező üzenetek. Így aztán nem lehet azon csodálkozni, hogy az újságok *Ki tud róluk?* című rovata naponként megtelt nevekkal. Egyszóval a katona sorsa és a várakozó családtagé egyaránt gyötrődésekkel volt tele. Jól példázza ezt az egyik rákóczi falvi feleség által írt levél részlete:

„Drágám te is olyan ritkán írsz nem szemrehányás kép írom, de te vagy az életem mindenem és nem lehetsz itt mellettem. A VIII. hó 10-én írt lapod volt az utolsó, amiben még kérdezted Gyurika nem vonult e be... Irod felőlem rosszat álmodtál hát azt vesszük nincs valami rózsás életünk. Már valami csoda történhetne a világ körül... Nem tudom ne menjek e haza Nádazsdra

anyukáék... míg meg nem lesz a kis csemeténk otthon lennék. A viszont látás reményében csókolunk ... hú feleséges Marika.”¹⁹

Természetesen hadifoglyok esetében a viszontlátás ideje nagyon messze került.

Csak 1946, 1947, 1948-ban láthatták újra szeretteiket. Akik pedig odamaradtak, eltűntek, azok családtagjainak csak a mindig sajgó fájdalom maradt.

Eltűnt katona kerestetése

Magyar Népbíróleti Minisztérium Hadifogolygondozó Kirendeltsége Debrecen

26150 /194. szám

Sorszám: 4582/43

IGAZOLVÁNY

hadifogságból hazatért részére.

E fontos személyi okmányt a hatóságok el nem vehetik és vissza nem tarthatják. Tulajdonosa saját érdekében őrizze meg, mert pótolni nem lehet!

A hazatért neve: *Agap, Imre*

Anyja neve: *Árva, Maria*

Születési helye: *Rakovizsák*

Családi állapota: *valamennyi foglalkozás: ~~szolgálat~~*

Elnyújtott hazai lakóhelye: *Rakovizsák, Székelykeresztúr*

Nevezett, aki mint *katona* — kiegészítő munkaszolgálatos — levante — polgári személy*) hadifogságban volt *Rakovizsák, Kálvária utca* *Rakovizsák* *30* szám alatti lakóhelyére átbanduloltam.

1948 JÚL 7

[Signature]
a kirendeltség vezetője.

Megjegyzés: *Országos díjmentes utazási igazolványt kapott, ezért ez az igazolvány utazásra nem jogosít.*

Pótvárosi Nyomda Rt.

Hadifogságból hazatért katona (designer édesapja) igazolványa

A szolnoki járás--- bíróság

Pk. 57.932 /1965./4 szám.

A beadványokban erre a számról kell hivatkozni.

A bíróság a személyesen eljáró Adorján Miklósné sz. Lévai Mária Rákóczi falva ügyvéd által képviselt sz. Rákóczi falva lakos, kérelmezőnek az 1965. évi június hó 17-n előterjesztett kérelmére megindított eljárás eredményeként meghozta a következő

V E G Z E S T:

A bíróság Adorján Miklós -t, aki Tüskezsentszék városban 1910 évi december hó 19 napján Adorján Miklós - Rákóczi Mária szülőktől született, nős — nőtlen — férjes — hajadon — özvegy — elvált — házastársa: Lévai Mária házasságkötésének helye és ideje: foglalkozása: utolsó lakóhelye: Rákóczi falva a 105/1952. (XII. 28) MT számú rendelet 10. §-ának (1) bekezdése — (2) bekezdése alapján holtaknak nyilvánítja és a halál idejétől 1964 év augusztus hó 30 napjának 24 óráját állapítja meg.

A hagyatéki vagyon fekvésének helye: (6/1958. (VII. 4) IM sz. r. 10. § (3) bekezdés)

I N D O K O L Á S:

Adorján Miklós 1944. június 2- napján katonai szolgálatra vonult be felsővisi községbe s azóta életjelt nem adott magáról. Adorján Miklósné felesége holtak kérelmet terjesztett elő, férjének holtaknak nyilvánítva az ügyében. A járásbíróság hirdetőnyel bocsátott ki az eltűnt életbenlétéről, vagy elhalálozásáról. Azonban az igazságügyi hatóságok alapján semmi hír nem érkezett róla. Ezért a bíróság Adorján Miklóst holtaknak nyilvánította.

Szolnok, 1965 évi augusztus hó 10-n.

A kiadvány hitelűl

irodavezető

Dr. Györi Ferencné sk.

jb. tanácsvezető

136. rksz. Holtaknyilvántató végzés.

Igazságügyminisztérium — 4000 db — 63.58294 Közl. Ny. — G 1334

Holtanyilvántató végzés

Katonalemetés a fronton

Áldott földszag indult

A front átvonulása után Rákóczifalva lakossága is munkához látott, hogy megteremtse a feltételeit az élet továbbfolytatásának. Hozzálátott a község közigazgatásának újjászervezéséhez, s a közrend helyreállításához.

Mindenekelőtt azonban legfontosabb feladatként a mezőgazdasági termelés újra indítása jelentkezett, hiszen a település lakóinak közel 80 %-a a mezőgazdasághoz kötődött. A kisparasztok és az agrárproletárok azonban nemcsak a soron lévő mezőgazdasági munkákra (termés betakarítás, az őszi talajelőkészítő munkák, gazdátlan állatok összegyűjtése, stb.) figyeltek, hanem egyre határozottabban földosztásra is készültek. Ennélfogva a mezőgazdasági termelés helyreállítása egyre inkább a földreform függvénye lett. Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és a Kormány azonban csak hangoztatták a földreform szükségességét, ám a mielőbbi megvalósítás érdekében nem történt semmi. A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról szóló 600/1945. sz. rendelet csak 1945 márciusában született meg, s 1945. március 17-én lett hatályos.

Rákóczifalván ezt követően a Nemzeti Bizottság és a Kommunista Párt helyi csoportjának sürgetésére megalakult a Földigénylő Bizottság, s megkezdődött a földigénylők számbavétele. Két hét alatt lezajlott az igénylés, mintegy 732 földigénylő jelentkezett. 1945. április 1-jén Szőke Sándor elnök vezetésével a Földosztó Bizottság megkezdte a parcellák kimérését.

A falu birtokstruktúrájában a földbirtokreform előestéjén meghatározó szerepet a kisparaszti birtokok és a törpebirtokok játszottak. Ennélfogva a település határában a felosztható föld kevésnek bizonyult.

A nincstelenek és az szegényparasztok földéhségének csillapításához ezért a falut övező nagybirtokok és vitézföldek jöhettek számításba. A földigénylők nagy száma és a kiosztható földterület mennyisége arra kényszerítette a Bizottságot, hogy egyfelől csökkentse az igénylők számát, másrészt növelje a felosztható földterületet. Első lépésként felülvizsgálta az igénylők jogosultságát, s a 732 igénylés helyett csak 430-nak fogadta el a jogosultságát. A bizottság figyelembe vette ugyan a központi rendelet alapelveit, de a felosztási terv kialakításakor elsősorban a család nagyságát tartotta döntő szempontnak. A felosztható földterület nagyságát pedig úgy próbálta növelni, hogy megbontotta a rendelet értelmében meghagyott 200 katesztrális hold nagyságú úri birtokokat, illetve a még kimondottan parasztbirtoknak tekintett ingatlanok 100 holdon felüli részét is elkobozta. 1946. szeptember 1-jén az Országos Földbirtokrendező Tanács radikális hangú levelet küldött Rákóczifalvára. A

levélben a következő sorok olvashatók:

„Csillag Erzsébet és Géza, továbbá Baghy Zsófia és Márta részére meghagyott 200-200 kat. hold ingatlanokat az 1946. IX. tc. 22. paragrafusa alapján 100-100 kat. holdra kell csökkenteni.”

Ugyanakkor a Néhai báró Stralendorff Brunóné született Keil Irma nevét viselő Népművelési Alapítvány ingatlanjával kapcsolatban az Országos Földbirtokrendező Tanács arra az álláspontra helyezkedett, hogy az közérdeket szolgál. Ezért a területét a maximumban határozta meg. Ennek ellenére a helyi földosztó bizottság az alapítványi földekből mintegy 1266 katesztrális holdat földosztás céljára elkobozott. Egyébként 1945 februárjában Szolnokról egy küldöttség járt az Ideiglenes Kormányánál, hogy hangot adjon a megye népének földigényéről. A küldöttségnek, melyet Ragó Antal nemzetgyűlés képviselő vezetett, Juhász Miklós személyében rákóczi falvi tagja is volt, s Juhász a felosztható földterületekről, illetve a jogosultak magas számáról már akkor szót ejtett. A küldöttség útjáról a korabeli sajtó is beszámolt. A Szolnok megyei Néplap 1945. február 9-i számában a következő sorok olvashatók:

„Újabb küldöttség járt a miniszterek szobáiban, hogy a magyar nép földigényének hangot adjon. Szolnok városa és környéke jelent meg a miniszterelnöknél és a földművelésügyi miniszternél...”²⁰

A jogosultság felülbíráltása és a kiosztható földterületek számbavétele természetesen hosszabb időt vett igénybe, de a földosztás első nagy hulláma Rákóczi falván is lezajlott még 1945 tavaszán, alig egy hónap alatt.

Végül is összesen 4966 katesztrális hold földet parcelláztak föl.

A jogosultak négy-négy holdat kaptak alapként és minden gyermekük után még plusz egy-egy holdat mértek ki nekik. A kisiparosok ugyancsak megkapták gyermekeik után az egy-egy hold földet, de ők maguk alapként csak 600 □-öltre voltak jogosultak. Egyébként a kisiparosok közül 94 főt vettek listára, a katonaságtól hazatérők közül pedig 84 főnek fogadták el a jogosultságát. Ők együttesen 136,5 katesztrális hold földet kaptak.

A földosztást 1945. április 1-jén kezdték el az Alsó-kerttől a Tisza irányába húzódó nagyréti Gorove-birtokon. A parcellázás gyakorlatilag a hónap végéig le is zajlott. Kiosztás alá a következő birtokok estek:

1. Gorobe Mária birtokából 1967 katesztrális hold 19 □-öl
2. Csillag Erzsébet és Csillag Géza birtokából 420 katesztrális hold 554 □-öl
3. Baghy Gyula birtokából 126 katesztrális hold 1488 □-öl
4. Baghy Zsófia birtokából 382 katesztrális hold 1383 □-öl
5. Nikolics Gyuláné sz. Baghy Mária birtokából 199 katesztrális hold 825 □-öl
6. Báró Hajthényi Lászlón sz. Baghy Zsófia birtokából 557 katesztrális hold 1020 □-öl

7. *Báró Stralendorff Brunóné féle Alapítvány birtokából 1266 katesztrális hold 87 □-öl*

8. *A Vitézsizék birtokából 69 katesztrális hold 540 □-öl*

9. *Vitéz Platényi Mihály földjéből 15 katesztrális hold*

10. *Vitéz Pásztor Gyula földjéből 15 katesztrális hold 1136 □-öl*

11. *Ny. Szabó Károly földjéből 70 katesztrális hold 188 □-öl*

Természetesen ezeket a birtokokat megváltás nélkül osztották fel. Különösebb ünnepélyre a földreform kezdetén nem került sor a községben. A földmérésben, az iratok kiállításában elsősorban a frissiben alakult Kommunista Párt helyi szervezetének tagjai vettek részt, illetve a községi Földigénylő Bizottság elnöke, Szóke Sándor. A parcellákat egyelőre csak kicövekeltek, s már kezdhetette is rajta a tavaszi munkákat az új birtokos. A régi birtokosok pedig csak nézhetek a földbirtok után. Többségük azonban nem is tartózkodott a birtokon. A földosztás következtében fent nevezettek gyakorlatilag az 1940-es évek második felében minden ingatlanukat elveszítették, ennél fogva előbb vagy utóbb végérvényesen is eltávoztak Rákóczi falva környékéről. A település birtokszerkezete alapvetően átalakult. Az 1945. évi júliusi adatok szerint Rákóczi falva összlakossága 5400 fő volt, s a földosztást követően 1946 elejére ez a következőképpen rétegződött.

1069 fő rendelkezett földbirtokkal 614 kisbirtokos, 3 középbirtokos és 452 törpebirtokos megoszlásban

52 földnélküli paraszt

12 uradalmi cseléd

250 mezőgazdasági munkavállaló

10 állattenyésztéssel foglalkozó volt a mezőgazdasági termeléshez kötődő népességben belül. Vagyis az új birtokosok többsége a törpe és kisbirtokos kategóriába került. Számukra a kapott föld elsősorban az önellátást teremtette meg. A földingatlanlannal nem rendelkezők száma viszont még mindig magasnak volt tekinthető, különösen akkor, ha tudjuk, hogy a földreform után a földbérleti lehetőségek szinte teljesen beszűkültek a falu határában.

A földosztás ugyan alapvetően megváltoztatta a település mezőgazdaságának tulajdonviszonyait – a nagybirtokrendszer megszűnt -, de az üzemmód lényegesen nem változott. A termelés a családi munkaerőn alapuló kisüzemi keretekben zajlott. S az alacsony színvonalú agrotechnika miatt jelentősebb bővített újratermelésre nem nagyon mutatkozott lehetőség. Az új gazdák többnyire alig-alig rendelkeztek gazdasági felszerelésekkel, igazható állatokkal és vetőmaggal. A háborús károk következtében az állatállomány létszáma jelentősen visszaesett. Alacsonyra süllyedt a tenyészállatok száma, s a mennyiségi visszaesés hiányt okozott a vonóerő mérlegben. 1945 tavaszán

csupán 601 szarvasmarha, 461 ló, 885 sertés, 148 kecske és 40 juh volt mindösszesen Rákóczi falván. Ugyanakkor a kisparaszti gazdaságok stabilizálását, a termelés fejlesztését nehezítette, hogy a kormány röviddel a földosztás befejeződése után elrendelte a főbb termények családi szükségleten felüli részének hatósági áron való értékesítését. Ezzel gyakorlatilag a termények szabad értékesítése megszűnt. A mezőgazdasági termények forgalmazásának ellehetetlenítése, illetve a készletek bejelentési kötelezettsége mellé alig egy esztendővel az új birtokstruktúra kialakulása után, 1946 januárjától, megjelentek az elszámoltató bizottságok, és tovább szigorodott az elvonási rendszer. Mindez együttesen azt eredményezte, hogy a község mezőgazdasága a háború okozta mélypontról csak nehezen vagy alig mozdult a fejlődés irányába.

Természetesen a földosztás még szinte be sem fejeződött, amikor az elkobzott ingatlanok tulajdonosai kérvényben követelték a földosztó bizottság döntéseinek felülvizsgálatát. A korábban hozott határozatok azonban érvényben maradtak. Többek között a vitézi birtokokat változatlanul úrbirtoknak és nem parasztbirtoknak tekintették. A juttatások körül kialakult vitákkal szinte egy időben megtörtént az elkobzott birtokok gazdasági felszerelésének szétosztása, széthordása is. Igaz, hogy a Gorove-birtokról az értékek széthordása már 1944 késő őszen megkezdődött. Novemberben előbb csak egy cséplőkazán került be a gazdaságból a faluba, majd megtörtént a Gorove-park fáiinak kivágására, aztán a kastély kifosztására, illetve magának az épületnek a lerombolására is sor került. Mindazonáltal az új gazdák 1945 tavaszán mégis főként ásóval, kapával, s főleg kézi erővel kezdtek hozzá kapott ingatlanjaik megműveléséhez. Igaerő híján bevezették azt a gyakorlatot, hogy akinek lova volt kötelességévé tették, hogy mások földjére is menjen szántani. A szántás megkezdése előtt azonban az 1944 őszen elmaradt munkákat kellett előbb elvégezni. Akkor ugyanis a front közelsége miatt a településről távolabb eső földeken a termény egy része kint maradt. Lábon maradt például a kukorica és a napraforgószar.

A juttatott földek tényleges birtokba adásának befejező mozzanata a telekkönyvezés volt. Ezt megelőzően az új gazdák 1945 májusában a földművelésügyi miniszter és a Községi Földigénylő Bizottság elnökének az aláírásával egy úgy nevezett Birtoklevelet kaptak, melynek szövege a következő volt:

„Birtoklevél, amely az Ideiglenes Nemzeti Kormánynak a nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földműves nép földhözjuttatásáról szóló 600/1945. M. E. számú, Debrecenben 1945. március 15-én kelt rendelete alapján állítottatott ki. Rákóczi falva Község Földigénylő Bizottsága Rákóczi falva községben (pld.) Alsóvársony dülőben (pld.) 238. kiosztási szám alatt felvett 4. kat. hold... négyszögöl kiterjedésű föld ingatlant (pld.) Tápai Károly lakos

birtokába adja.

Jelen birtoklevél ünnepélyesen tanúsítja a birtokszerző azon jogát, hogy a nemzet által adott ingatlant háborítatlanul birtokolja. Köteles azon a maga és az egész nemzet felemelkedését szolgáló módon gazdálkodni és a rendeletekben előírt feltételeket betartani. A birtoklevél a juttatott ingatlan telekkönyvi tulajdonjogának megszerzésére is szolgál.

Kelt Rákóczifalva 1945. V. 19.²¹

Maga a telekkönyvezés azonban csak lassan haladt. Több mint egy év elteltével, 1946 novemberében, az új gazdák egy része telekkönyvi tulajdonjoggal még nem rendelkezett.

Függelék

Rákóczifalváról becslések szerint mintegy háromszázharminc fő vonult be katonának a II. világháború idején. Jelenlegi ismereteink szerint azonban csak a következő személyekről van tudomásunk névszerint:

1. *Adorján Ferenc: túlélte a háborút. Katonáskodásának körülményei nem ismertek.*

2. *Adorján Miklós: 1910. december 19-én született Törökszentmiklóson. Édesanyja Rigó Mária volt. Rákóczifalván nőtt fel. Innen vonult be katonának 1944. június 2-án. Hadba vonulása idején már nős volt, s gyermekei is voltak. Felesége Lévai Mária volt. A szolnoki eligazítás után a Máramaros megyei Felsővisóra irányították, majd onnan Majszinba került. A magyar királyi 62-es honvéd határvédelem portyázó osztály 2/10 erődosztályában szolgált. Az ország fő védvonalának szánt Árpád-vonal völgyzárait biztosították. Utolsó levelét 1944. szeptember 14-én írta családjának a 359. sz. tábori posta címén. Ezt követően családjával minden kapcsolata megszakadt. Valószínűen a Kárpátokban lévő támpontok valamelyikének védelme során tűnt el 1944 őszén. Halottá nyilvánítása 1965. augusztus 10-én történt a Szolnoki Járásbíróság által. Halála idejéül a 105/1952. XII. 28. MT rendelet 10. § alapján 1944. december 30. napjának 24. óráját jelölték meg. Eltűnésének, halálának körülményei mindmáig ismeretlenek, bár családja a Magyar és a Szovjet Vöröskereszt által még az 1960-as évek elején is kerestette. Neve felkerült a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.*

3. *Andó József: 1922-ben született Rákóczifalván. 1942 októberében sorozták be katonának, s 1943-ban vonult be Nyíregyházára. Megjárta az orosz frontot, majd a visszavonulás idején alakulatát Németországba vezényelték. Dél-Németországban amerikai fogságba esett, ahonnan csak 1946 nyarán térhetett haza Rákóczifalvára.*

4. *Andó Károly: 1920-ban született Rákóczifalván. Katonai szolgálatra 1943-ban vonult be Debrecenbe, ahol a magyar légierő egyik repülő századába nyert beosztást. A visszavonulás idején Dél-Németországba vezényelték. Ott esett amerikai fogságba, ahonnan csak 1946-ban tért haza.*

5. *Antal János: 1919-ben született. Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Valahol a keleti hadműveleti területen orosz fogságba esett.*

6. *Ambrus Imre: Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Annyi bizonyos, hogy 1944 nyarán az Árpád-vonal egyik támpontján aknaszilánk sebesítette meg a lábát, s huzamosabb ideig gyengélkedőn volt.*

7. *Arnóczki Ferenc: 1914-ben született Rákóczifalván. Katonai*

bevonulásának időpontja nem ismert. A 10/I. zászlóalj 2. századaában szolgált. 1944. április 27-én bekövetkezett halálakor tizedesi rangja volt. Életét Lawoczne térségében vesztette el, s Ungváron temették el. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

8. ifj. Baczúr Mihály: Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

9. ifj. Baláti János: A rákóczi falvi Nagy vendéglő tulajdonosának fia volt. Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Nem teljesen megbízható források szerint talán 1945. április 17-én halt meg a jászberényi hadifogolygyűjtőtáborban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

10. Barhács János: 1913-ban született Rákóczi falván. 1943-ban családos emberként vonult be katonának. A 10. gyalogezred 2. zászlóaljában teljesített szolgálatot. 1944. július 26-án tűnt el Duba térségében. Legközelebbi hozzátartozóját, Barhács Jánosnét 1945. október 21-én értesítették eltűnéséről. Édesanyja, B. Kiss Erzsébet, sokáig reménykedett fia életben maradásában, de hiába. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

11. Barhács Lajos: Túlélte a háborút. Katonáskodásának körülményei nem ismertek.

12. Baricza Ernő: Odamaradt a háborúban. Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

13. Barsi János: 1925-ben született Rákóczi falván. 1945. április 5-én Budapest térségében, Érden, orosz katonai fogságba esett. Előbb a 428. sz. lágerben, majd az 58-as számúban raboskodott. Az utóbbiban halt meg 1946. február 19-én. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

14. Bottyán István: 1943-ban vonult be katonának. Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Túlélte a háborút.

15. Bíró Antal: 1923. január 11-én született. Sorozás után rövidesen, 1943-ban, be is vonultatták. Kikerült az orosz frontra. Később, a háború végén amerikai fogságba esett. Az amerikaiak 1945 őszén haza engedték, de mielőtt Rákóczi falvára érkezett volna, az oroszok az utcáról elhurcolták málenkij roborra. Egy szovjetunióbeli szénbányába került kényszermunkára, valahol a Donyec-medence térségében. Majd csak 1947 nyarán érkezett haza Rákóczi falvára.

16. Bíró István: Odamaradt a háborúban. Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús

emlékműre.

17. *Boda István: Talán 1922. április 3-án született. Édesanyja Szűcs Mária volt. Egyes források szerint bevonulásakor tiszaföldvári lakos volt. Az 52. páncélos légvédelmi gépágyús tüzér osztály katonájaként harcokosi lövedék végzett vele 1944. szeptember 22-én Tordán. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

18. *Bodnár Ferenc: Rákóczi falván született, innen is vonult be katonának. Katonáskodásának körülményei nem ismertek. Odamaradt a háborúban, de neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

19. *Bohácsik Pál: 1898-ban született Rákóczi falván. Katonáskodott mindkét világháború idején. Az első világháború alatt a szerb és az olasz frontot járta meg. A második világháború idején pedig az orosz frontot. 1943-ban vonult be katonának Debrecenbe, ahonnan egy kerékpáros alakulat katonájaként egyenesen az orosz frontra irányították. Ott rövid időn belül orosz fogságba esett, s Jasiba került hadifogoly-táborba. A fogságból 1945 októberében tért haza.*

20. *Budai József: Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

21. *Bugyi József: 1912. december 2-án született. Rákóczi falváról vonult be katonának a Románia elleni teljes mozgósítás idején 1940-ben. 1940. szeptember 10-én, valószínűleg a kiállt feszültség és lelki megpróbáltatás következtében, szívbénulásban Békéscsabán váratlanul elhalálozott. Temetésére is ott került sor. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

22. *Burzi Ferenc: Odamaradt a háborúban. Talán 1944. április 26-án tüdőlövés végzett vele Skopowka térségében, a 10/I. zászlóaljban szolgált. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

23. *Csabai Gyula: Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

24. *Csák Imre: 1921-ben született Törtelen. Édesanyja Boros Anna volt. 1941-ben sorozták be katonának, és 1942-ben vonult be a Szolnoki légvédelmi tüzérosztályhoz. Még 1942-ben Husztra irányították. Szinte végig járta az Északkeleti-Kárpátok minden fontosabb támpontját. A visszavonulás idején Németországba került, ahol amerikai fogságba esett 1945 februárjában. A fogság nagyobb részét Franciaországban töltötte a Cherbourgi hadifogoly-táborban, ahonnan munkára jártak a kikötőbe. Különböző szállítóhajók rakományait pakolták. A hadifogságból 1946. május 2-án tért haza. Élete sokszor volt veszélyben, megpróbáltatásokkal terhes éveket töltött a háborúban. Tizedesi rangja volt.*

25. Csák József: Fent említett Csák Imre testvére. 1918-ban született Törtelen. Édesanyja Boros Anna volt. 1922-től éltek Rákóczifalván. Innen vonult be katonának 1940-ben. Ő is a légvédelmi tüzérosztályhoz került, korabeli elnevezéssel boforcos üteghez. Őrmesteri rangban volt és kis ezüst kiüntetésben részesült. A háború utolsó évében amerikai fogságba esett.

26. Csák József II.: Odamaradt a háborúban. Talán koponyalövés végzett vele 1944. október 18-án Szolyva térségében. Neve felkerült a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.

27. Csébi János: 1921. szeptember 28-án született. Édesanyja Mikola Mária volt. Rákóczifalváról vonult be katonának, s 1944. július 25-én aknaszilánk okozta a halálát Kraszokán. A 2/1. huszár osztály katonájaként Smalnakijecen temették el. Neve nem került fel a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.

28. Csomán János: 1914. szeptember 16-án született Rákóczifalván. Édesanyja Gere Terézia volt. A 40/I. zászlóaljban szolgált őrmesterként. 1944. augusztus 26-án az Árpád-vonal védelme során gázödéma végzett vele Huszton. Ott is temették el. Neve felkerült a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.

29. Csomor János: 1921-ben született Rákóczifalván. Édesanyja Barna Julianna volt. 1941-ben sorozták be katonának, az orosz frontra került. A háborút túlélte.

30. Csomor József: Fent említett Csomor János testvére. 1919. július 8-án született Rákóczifalván. Édesanyja Barna Julianna volt. 1940-ben vagy 1941-ben vonult be katonának. 1944. november 20-án tűnt el a mai Ukrajna területén, Szürte község térségében. Tartalékos honvéd volt. Neve felkerült a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.

31. Deák István: 1922. augusztus 13-án született Rákóczifalván. Édesanyja Tóth Jolán volt. 1942. október 17-én sorozták be katonának, és 1943 októberében vonult be. A II. honvéd hegyi dandár 13. zászlóaljában páncéltörő szakaszban szolgált. A Máramaros megyei Terebesfejrpatakon, majd az Északkeleti-Kárpátok átjáróit lezáró Árpád-vonal különböző támpontjain. Visszavonulás közben 1944 novemberében eltűnt. Eltűnésével kapcsolatban talán figyelemre méltó adat lehet, hogy egy Deák István nevű 1922-ben született katona 1944. november 27-én halt meg. A további adatok hiánya miatt azonban az azonosítás nem egyértelműsíthető. Neve felkerült a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.

32. Demény Menyhért: Odamaradt a háborúban. Adatokkal vele kapcsolatban nem rendelkezünk. Neve felkerült a rákóczifalvi második világháborús emlékműre.

33. *Dencs Antal: Katonáskodásának adatai nem állnak rendelkezésünkre. A háborút túlélte.*

34. *Dencs Árpád: Katonáskodásának adatai nem állnak rendelkezésünkre. A háborút túlélte.*

35. *Dobos Mihály: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. A háborút túlélte. Talán hadifogságban is volt.*

36. *Erdei Béla: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

37. *Eiler Mihály: 1919. augusztus 1-jén született. 1941-ben vonult be katonának. Előbb Szolnokra került a hadosztály-parancsnokságra, majd az orosz frontra vezényelték. 1945-ben orosz fogságba esett. A hadifogságból csak 1947 nyarán tért haza Rákóczi falvára.*

38. *Forgács Imre: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

39. *Forgács Sándor: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

40. *Forgó József: 1909. június 6-án született. Édesanyja Bozsó Terézia volt. Családos emberként vonult be katonának Rákóczi falváról 1943-ban. Légvédelmi tüzérszázadhoz került. Utolsó levelét családjának 1944. szeptember 10-én írta. Ezután családjával minden kapcsolata megszakadt. Eltűnésének, halálának körülményei mindmáig ismeretlenek, bár felesége a háború után a Vöröskereszt révén kerestette. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

41. *Földi István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

42. *Gajdos János: 1921. október 15-én született Rákóczi falván. 1942-ben sorozták be katonának. Nyíregyházára vonult be, majd Debrecenbe került. A magyar légierőnél szolgált földi híradósként. A visszavonulás idején alakulatát Ausztria területére vezényelték, ahol amerikai fogságba esett. Hadifogolyként Linzben tartózkodott, ahonnan 1946. nyarán tért haza.*

43. *Gonda János: 1920. április 7-én született Rákóczi falván. Bevonulása előtt parádés kocsis volt a Geiger-uradalomban. Édesanyja Kiss Marcella volt. 1941-ben vonult be katonának. Hamarosan szakaszvezető lett. Az orosz frontra vezényelték, ahol fogságba esett. Öt évet töltött orosz hadifogoly-táborokban, anyanyelvi szinten megtanult oroszul. A hadifogságból 1947 nyarán tért haza.*

44. *Gyalai Béla: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

45. *Gyalai József: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a*

háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

46. *Dr. Hajdú László: 1901-ben született. 1929-től községi állatorvos volt Rákóczi falván. Rákóczi falváról vonult be katonának 1944-ben. Alakulatát előbb keletre irányították, majd 1945 tavaszán nyugatra vezényelték. Ott esett fogságba. Franciaország területén egy ideig a Cherbourgi hadifogoly-táborban, a tiszti táborban tartózkodott. A hadifogságból 1946 nyarán tért haza.*

47. *Hegedűs Béla: 1923-ban született Rákóczi falván. Szolnokra vonult be katonának, majd az orosz frontra vezényelték. A háború végén Linzben amerikai fogságba került, ahonnan csak 1945 őszén tért haza.*

48. *Hegedűs Ferenc: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Túlélte a háborút.*

49. *Hegedűs Mihály: 1921. március 5-én született. 1942-ben vonult be katonának a szolnoki tüzérlaktanyába. 1943-ban került ki az orosz frontra, ahol ellőtték a karját. Felgyógyulása után visszatért alakulatához, melyet 1945 elején Ausztriába vezényeltek. Linzben amerikai fogságba került, ahonnan csak 1946 tavaszán térhetett haza.*

50. *Herceg Mihály: 1920-ban született. Sorozás után a szolnoki tüzérlaktanyába vonult be, majd az orosz frontra vezényelték. Orosz fogságba esett, ahonnan 1947-ben tért haza.*

51. *Hevesi Tóth István: 1913. augusztus 20-án született. 1939-ben a részleges mozgósítás idején hívták be katonának. 1941-ben kikerült az orosz frontra, ahol fogságba esett. Hadifogolyként az Ural vidékére került. A fogságból 1947 nyarán tért haza.*

52. *Holovecz István: 1896-ban született. Édesanyja Kiss Mária volt. Tartalékos honvédként hívták be még 1939-ben. 1941-ben kivitték az orosz frontra. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

53. *Holovetz László: Behívták katonának, de a szolgálatára vonatkozó adatok nem ismertek. Túlélte a háborút.*

54. *Horváth László: 1923. július 27-én született Rákóczi falván. Anyja Pap Eszter volt. Katonai bevonulásának időpontja ismeretlen. Az 1. ejtőernyős zászlóaljban szolgált. 1944. szeptember 22-én aknaszilánk okozta sérülés következtében halt meg Havasalján. Ott is temették el. Sírhelyszáma: 34433. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

55. *Hovonyecz Béla: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Ami bizonyos, 1944 augusztusában katonai szolgálatot teljesített valahol Oroszországban. Túlélte a háborút.*

56. *Ignác Mihály: 1911-ben született. Bevonulása után árkász lett. Lövészárkokat ásott és drótakadályokat telepített. Megjárta az orosz frontot,*

ahol fejsérülést szenvedett. Sebesüléséből felgyógyult, túlélte a háborút.

57. Juhász János: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

58. Juhász József: 1917. május 17-én született Törökszentmiklóson. Édesanyja Kun Juliánna volt. 1941. október 1-jétől 1941. december 31-ig közérdekű munkaszolgálatot teljesített a magyar királyi közérdekű munkaszolgálatos zászlóalj 1. századában Hódmezővásárhelyen.

59. Juhász Mihály: Juhász József testvére. Édesanyja Kun Juliánna volt.

60. Juhász Zsigmond: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

61. Katona Ferenc: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

62. Katona János: 1920-ban született Rákóczi falván. Sorozás után Zentára vonult be páncélos alakulathoz. Egyben kürtöse is volt az alakulatának. Orosz fogságba esett. Öt évet töltött orosz hadifogoly-táborokban. 1947-ben tért haza a fogságból. Édesanyja Németh Katalin volt.

63. Katona József: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

64. Katona Károly: 1922-ben született Rákóczi falván. Édesanyja Németh Katalin volt. Bevonulás előtt a Weisz-Manfréd gyárban dolgozott, amelyet még a háború kirobbanásakor hadiüzemmé nyilvánítottak. 1942. október 17-én vett részt katonai sorozáson, és 1943-ban vonult be SAS behívó alapján. Egyenesen az orosz frontra irányították. Családjával minden kapcsolata megszakadt. Eltűnésének, halálának körülményei mindmáig ismeretlenek. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

65. Kecő József: 1922. február 2-án született Rákóczi falván. Sorozás után 1943-ban az orosz frontra vezényelték. 1944. júniusában az Északkeleti Kárpátok támpontjain teljesített szolgálatot. Visszavonuláskor nyugatra került, Linzben amerikai fogságba esett. A fogságból 1945 őszén tért haza.

66. Kenyeres Aladár: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

67. B. Kiss Gyula: 1922. április 20-án született. 1942-ben tiszthelyettesi iskolára jelentkezett, ahol 1944-ben avatták. Ezt követően az oroszok ellen vezényelték, majd a visszavonuláskor Németországba került. Ott esett amerikai fogságba, ahonnan csak 1948-ban tért haza.

68. Kiss János: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

69. Kis Pál: 1921-ben született. Édesanyja Szmeló Teréz volt. Talán 1944. április 23-án gerinclövés következtében halt meg Majdan Sredni térségében.

Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

70. *Kocsis István: 1922-ben született Rákóczi falván. 1943-ban vonult be katonának. A visszavonuláskor amerikai fogságba került. A fogságból 1945 őszén tért haza.*

71. *Kocsis József: 1920-ban született Rákóczi falván. Testvére volt a fent nevezett Kocsis Istvánnak. 1942-ben vonult be katonának. Amerikai fogságból tért haza.*

72. *Kővári Géza: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

73. *B. Kovács István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Nyugati fogságból tért haza.*

74. *Krupincza Ferenc: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

75. *Lengyel Vencel: 1915. július 5-én született Rákóczi falván. Édesanyja Varga Margit volt. Az 58. utász zászlóaljban szolgált őrvezetőként. 1944. november 24-én gránát tetitalálat végzett vele Bodrogkeresztúron. Ott is temették el. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

76. *Makari Ferenc: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

77. *Merena József: 1919. augusztus 24-én született. 1940-ben részt vett az erdélyi bevonulásban. A háború vége Régensburgban érte, ahol 1946 novemberéig amerikai fogságban volt. A fogságból 1946. november 27-én tért haza.*

78. *Mészáros János: 1921-ben született Rákóczi falván. Édesanyja Házi Ilona volt. 1943-ban vonult be katonának. 1944. júliusában Tóth Sándor még találkozott vele az Északkeleti Kárpátokban Majszin térségében. Aztán minden kapcsolata megszűnt a családjával. Eltűnésének, halálának körülményei nem ismertek, bár családja sokáig kereste. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

79. *Mondi István: 1922. augusztus 20-án született Rákóczi falván. Édesanyja Tóth Erzsébet volt. Halálával kapcsolatban kétféle adat ismert. A budapesti Hadtörténeti Intézet adatbázisában úgy szerepel, hogy a 16. tábori tüzérosztag katonájaként 1943. december 18-án Debrecenben kivégezték, és ott is temették el. A községi hagyomány szerint nem tett eleget a bevonulási parancsnak, s mint katonaszökevényt a tábori csendőrség lőtte agyon Rákóczi falván. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

80. *Nagy András: 1922-ben született Rákóczi falván. Édesanyja Béres*

Terézia volt. A 12III. zászlóalj 9. század katonájaként aknarobbanás következtében halt meg 1944. április 26-án Stanislawban. Ebben a Lemberg-től délkeletre mintegy 115 km-re található galíciai városban temették el a vasútállomás közelében fekvő német-magyar katonatemetőbe. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

81. *Nagy Ferenc: 1921. október 12-én született Rákóczi falván. Édesanyja Tóth Eszter volt. Honvédként szolgált az 1. hegyi dandár légvédelmi gépágyús ütegben. 1944. november 20-án tűnt el Ung vármegye területén Szúrte község térségében. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

82. *Nagy Ferenc: 1908. szeptember 11-én született Rákóczi falván. Édesanyja Bartos Erzsébet volt. 1944. március 1-jén halt meg. Holttá nyilvánítása a szolnoki Járás Bíróság által történt 1950-ben Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

83. *Nagy Imre: 1898-ban született Rákóczi falván. 1939-ban mint tartalékos honvéd vonult be Szolnokra. A frontra nem került ki, a háborút túlélte.*

84. *Nagy István: 1908. szeptember 3-án született Rákóczi falván. Édesanyja Szabó Juliánna volt. Rahóra vonult be katonának, határ vadászként szolgált. 1944. szeptember 15-én eltűnt. A szolnoki Járás Bíróság 1957-ben nyilvánította halottá. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

85. *T. Nagy István: 1920. október 1-jén született Rákóczi falván. Megjárta az orosz frontot, majd a háború végén Németország területén amerikai fogságba esett. A fogságból 1945 őszén került haza.*

86. *Nagy János: 1909. január 10-én született Rákóczi falván. Édesanyja Csepei Erzsébet volt. Magyarcsanádon szolgált. 1944. október 15-én tűnt el. Halottá a szolnoki Járás Bíróság nyilvánította 1957-ben. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

87. *Nagy János: 1913. január 27-én született Rákóczi falván. Édesanyja Bugyi Ilona volt. 1945. március 31-ét jelölte meg halála idejéül a szolnoki Járás Bíróság, amikor 1951-ben halottá nyilvánította. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

88. *Németh Sándor: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

89. *Novothny Béla: 1909-ben született. 1943-ban hívták be katonának, s az orosz frontra vezényelték. Fogságba esett 1944-ben. Öt évet töltött hadifogolyként különböző oroszországi hadifogoly-táborokban. A lágerekben szerzett betegségek miatt meggyötörten 1950-ben került haza. Hazatérte után egy esztendővel meg is halt.*

90. *Ondok Mihály. Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Túlélte a háborút.*

91. *Osvári Mihály: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

92. *Papp Imre: 1919. szeptember 12-én született. Édesanyja Buczkó Mária volt. 1941-ben sorozták be katonának. 1942-ben vagy 1943-ban került ki az orosz frontra, majd a visszavonuláskor Ausztriában fogságba esett. A nyugati fogságból hazatérve Győr környékén az oroszok elfogták, Konstancába szállították, ott behajózták és a Kaukázusba vitték. Az orosz fogságból 1948 júliusában tért haza.*

93. *Perjési Sándor: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. 1944 őszén valahol a Tordai havasokban teljesített katonai szolgálatot vasútépítő századnál. Fogságban is volt, ahonnan 1945. április 10-én tért haza.*

94. *Rajna József: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

95. *Rocsa István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

96. *Sinka János: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

97. *Sípos István: 1944 nyarán az Északkeleti Kárpátok területén húzódó Árpád volna egyik támpontján teljesített katonai szolgálatot. Túlélte a háborút.*

98. *Sípos József: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

99. *Sulyok Márton: 1922. augusztus 26-án született Rákóczi falván. 1943-ban vonult be katonának Debrecenbe. A Magyar Királyi 4. sz. bombázó osztághoz nyert beosztást. A visszavonuláskor Bécsújhelyig jutott. Ott fogságba esett. Az amerikai fogságból 1945. október 17-én tért haza.*

100. *Szakali István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

101. *Szendi László: 1904. szeptember 27-én született Rákóczi falván. Édesanyja Bohácsik Mária volt. 1944. július 27-én tűnt el. Legközelebbi hozzátartozóját, Szendi Lászlónét eltűnéséről 1944. szeptember 9-én értesítették. 1951-ben nyilvánította halottá a szolnoki Járásbíróság. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

102. *Szerdahelyi Lajos: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Bevonulása előtt írnok volt a rákóczi falvi község házában. 1943-ban január 18-án tűnt el a Don-Kanyarban az Urívi áttörést követő visszavonulás során. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

103. *Székely István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.*

104. Szilágyi István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre. Néhányan azonosítják azzal a Szilágyi Istvánnal, aki a hadiadatbázisban szerepel, és Rózsa Mária volt az édesanyja, s 1943. január 5-én érte a halál aknarobbanás következtében.

105. Szőke István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

106. Szőke Pál: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Katona volt a háború idején, de túlélte a harcokat.

107. Szmeló Béla: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

108. Szulzberger Lajos: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

109. Szurgyi Béla: 1920-ban született Rákóczi falván. Édesanyja Vigh Rozália volt. 1941-ben vonult be katonának, a magyar légierőhöz került. 1945. április 12-én vesztette életét, miközben a sárvári Rába átkelőhelyet a magyar légierő három századból álló őrszázlójával biztosította. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

110. Takács István: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

111. Tápai Károly: 1911-ben született Rákóczi falván. Hajmáskérre vonult be, korábban sorkatonai szolgálatot is ott teljesített. Gépkocsizó alakulathoz osztották be gépkocsivezetőnek. Megjárta a frontot, de túlélte a háborút.

112. Telek Balázs: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Túlélte a frontkatonai szolgálatot.

113. Terenyeyi Joáchim: 1913. október 14-én született Rákóczi falván. Édesanyja Krupincza Ilona volt. 1942. szeptember 9-én vesztette életét lövés következtében Urívban. A 7/II. zászlóaljban szolgált. Bolgyirevka temetőjében temették el. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

114. Tóth György: 1910-ben született. 1943-ban hívták be katonának. Nagytéténybe került, híradós volt. 1944. decemberében akna roncsolta össze a jobb lábát Budapesten. Huzamosabb ideig az Újpesti Kórházban ápolták, majd 1945 februárjában Gajdos János lovas szánnal Szolnokra szállította az ottani kórházba. Sajnos a lábát megmenteni nem lehetett, még Újpesten amputálták. A háborút viszont túlélte.

115. Tóth Sándor: 1922. január 14-én született Rákóczi falván. Édesanyja Tóth Rozália volt. Jászberénybe vonult be katonának, a 12/II. zászlóaljban szolgált. 1944-ben még rendszeresen leveleket küldött az M.370 tábori postaszámról. Életét a Trencsény vármegyei Nagybicsén vesztette el 1945.

január 23-án. Ott is temették el. Sírhelyszáma: 31022. Neve nem került fel a rákóczi falvi második világháborús emlékműre. A 111. sz. tábori kórházban halt meg.

116. Török János: 1910-ben született Rákóczi falván. 1943-ban hívták be katonának. Az orosz frontra került, ahol előbb fejsérülést szenvedett, majd fogságba esett. A hadifogságból 1947 nyarán került haza.

117. Vadas László: Adatai nem állnak rendelkezésünkre, de egybehangzóan több adatközlő állítja, hogy az orosz fronton esett hadifogságba és sokáig hadifogoly volt a Szovjetunióban. Talán 1948 nyarán tért csak haza.

118. Varga István: 1922. szeptember 9-én született Rákóczi falván. Édesanyja Hegedűs Etelka volt. Bevonulása után a 10/1. zászlóaljban szolgált. A keleti fronton harcolt. Életét 1944. július 13-án vesztette el szilánk okozta arc- és végtagsérülés következtében egy kis galíciai major, Obecz térségében. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

119. Veninger Ferenc: 1919-ben született Rákóczi falván. Bevonulása után gyalogos alakulathoz került. Részt vett az Árpád-vonal védelmében. A visszavonulás során Budapestre került. Egyik katonatársa szerint ott is halt meg. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

120. Veninger István: 1922-ben született Rákóczi falván. Bevonulása után ő is gyalogosokhoz került. Testvére volt a fent említett Veninger Ferencnek. Budapest közelében halt meg. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

121. Vektor István: 1926-ban született Rákóczi falván. Leventeként 18 évesen kapott SAS behívót. Egyenesen a frontra vezényelték, ahol orosz fogságba esett. Jóval a háború befejezése után, 1948. nyarán tért haza felismerhetetlenségig lesoványodva és betegen.

122. Vektor János: 1898-ban született Rákóczi falván. Édesanyja Sebe Teréz volt. Tartalékosként hívták be katonának, s az orosz frontra került 1943-ban. Végig harcolta a háborút, 1945 nyarán került haza.

123. Vincze József: 1918. június 7-én született Rákóczi falván. Édesanyja Egyed Mária volt. A 76. könnyű tüzér osztály tartalékos honvédjaként 1944. július 26-án aknaszilánk okozta sérülés következtében vesztette életét. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

124. Vincze Pál: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

125. Vondzsár József: Adatai nem állnak rendelkezésünkre. Talán Rákóczi újfaluból vonult be katonának. Odamaradt a háborúban. Neve felkerült a rákóczi falvi második világháborús emlékműre.

A második világháború katonahőseinek, áldozatainak emlékét ma már impozáns emlékmű hirdeti Rákóczi falván. A személyesen nem ismert nagyapák, dédapák emlékét azonban sokáig rideg közöny takarta. Csak a közvetlen rokonság dédelgette az elesettek emlékét, őrizte szívében szeretteit. Apák, fia, testvérek és barátok a gonosz politika miatt feledésre ítélve távoli katonasírokban, ismeretlen temetőkből aludták örök álmukat. Aztán 1989 tavaszán megtört a jég. Egy maréknyi rákóczi falvi lakos kezdeményezésére összeállították az elesettek névsorát, s egy emléktábla készítésének ügye került napirendre. Végül is az elesettek névsorát tartalmazó táblát az első világháború hősi halottainak emléket állító posztamens alsó részén helyezték el, s 1990. május 13-án ünnepélyes keretek között fel is avatták. Az emlékezők főhajtása azonban ezzel az eseménnyel nem jutott nyugvó pontra. Néhány évvel később ugyanis elkészült egy látványosabb emlékmű is, amely egyszerre állít emléket a két világháború katona hőseinek, valamint az 1944-es bombázás polgári áldozatainak és az 1956-os forradalomnak. A község főterén álló, immáron az elesettek emlékéhez méltó emlékmű, lakossági adakozás, képviselőtestületi tagok felajánlása és önkormányzati támogatás révén készült el. A lakosság köréből több mint 730 fő adakozott, jelezvén, hogy fontosnak és szükségesnek tartják az elődökre való emlékezést. Magát az emlékművet 2000-ben avatták fel, s azóta nincsen olyan nap, hogy friss virágok ne jeleznék, hogy a fájdalom enyhül az évtizedek múlásával, de az emlékezés és a megemlékezés kötetme alól nem adhat felmentést.

A virágok sokasodnak és megújulnak, mert egy távoli üzenet szól, susog tereken és egeken át: „Hiába hívod, hiába várod, tedd le az emlékkőre a virágod.”²²

A háborús halottak névsora először az I. világháborús emlékműre került

II. világháborús emlékmű (2009)

Adatközlők

A szerző köszönetét fejezi ki az alább felsorolt adatközlőknek:

1. *Adorján Miklósné*
2. *Bálint Józsefné sz. Gajdos Erzsébet*
3. *Bíró Antalné sz. Cserna Ilona*
4. *Csák Imre*
5. *Eiler Mihályné sz. Bohácsik Mária*
6. *Falusi István*
7. *Dr. Gajdos János*
8. *Grósz Ferencné sz. Deák Piroska*
9. *Házi Imre*
10. *Hegedűs Erzsébet*
11. *Hegedűs Mihályné*
12. *Hernek Istvánné*
13. *Hevesi Tóth István*
14. *Hevesi Tóth Istvánné*
15. *Ignác Mihály*
16. *Katona András*
17. *Kővári Lászlóné sz. Tápai Teréz*
18. *Nagyné Bálint Magdolna*
19. *Nagy Ilona*
20. *Novothny Béla*
21. *Sulyok Mártonné*
22. *Szabó Mihály*
23. *Szokolai Jánosné sz. Dencs Katalin*
24. *Szurgyi Mihály*
25. *Török Jánosné sz. Forgó Katalin*
26. *Zakar Pálné sz. Csomor Mária*
27. *Zsák Istvánné sz. B. Kiss Piroska*

Útmutató az idézetekhez:

1. *Magánarchívum Czirmayné Kocsis Róza Hajdúböszörmény*
2. *Jász-Nagykun-Szolnok megyei Levéltár Szolnok Alispáni iratok 4/1*
3. *Jász-Nagykun-Szolnok megyei Levéltár Szolnok Alispáni iratok 4/1*
4. *Gróf Edelsheim Gyulai Ilona: Becsület és kötelesség Európai Kiadó Bp. 2001. I. k. 214. old.*
5. *Páldi András: Húsz év Rákóczifalván Kiadó: Rákóczifalva Nagyközség Önkormányzata 2007. 150. old.*
6. *Magánarchívum Grósz Ferencné sz.: Deák Piroska Rákóczifalva*
7. *Magánarchívum Grósz Ferencné Rákóczifalva*
8. *Magánarchívum Czirmayné Kocsis Róza*
9. *Magánarchívum Czirmayné Kocsis Róza*
10. *Magánarchívum Grósz Ferencné Rákóczifalva*
11. *Magánarchívum Grósz Ferencné Rákóczifalva*
12. *Magánarchívum Hernek Istvánné Rákóczifalva*
13. *Magánarchívum Hernek Istvánné Rákóczifalva*
14. *Magánarchívum Török Jánosné Rákóczifalva*
15. *Magánarchívum Adorján Miklósné Rákóczifalva*
16. *Magánarchívum Hovonyecz család Rákóczifalva*
17. *Református Egyházközség Presbiteri jegyzőkönyvek II. kötet Rákóczifalva*
18. *Jász-Nagykun-Szolnok megyei Levéltár Szolnok Alispáni iratok 4/1*
19. *Magánarchívum Hovonyecz család Rákóczifalva*
20. *Szolnok megyei Néplap 1945. febr. 9-ei száma*
21. *Magánarchívum Kővári Lászlóné Rákóczifalva*
22. *Katonasír feliratok a solti temetőben*

